

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN
BİREYLERİN ANABABALIK DAVRANIŞLARININ
BELİRLEYİCİLERİ**

DOKTORA TEZİ

AYŞEGÜL ANAYURT

**ANKARA
HAZİRAN, 2023**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN
BİREYLERİN ANABABALIK DAVRANIŞLARININ
BELİRLEYİCİLERİ**

DOKTORA TEZİ

AYŞEGÜL ANAYURT

DANIŞMAN: PROF. DR. İLHAN YALÇIN

**ANKARA
HAZİRAN, 2023**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayşegül ANAYURT adlı öğrencinin hazırladığı “Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Bireylerin Anababalık Davranışlarının Belirleyicileri’ başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri		İmza
Başkan	Prof. Dr. İlhan YALÇIN	
Üye	Prof. Dr. Serap NAZLI	
Üye	Prof. Dr. Şerife IŞIK	
Üye	Doç.Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Özlem HASKAN AVCI	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../2023 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../2023 tarihinde kabul edilmiştir.

.....
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Mehmet İkbal YETİŞİR

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içinde yer alan bütün bilgileri etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) ve akademik yazım kurallarına dayanarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Ayşegül ANAYURT

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN BİREYLERİN ANABABALIK DAVRANIŞLARININ BELİRLEYİCİLERİ

ANAYURT, Ayşegül

Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlhan YALÇIN

Haziran, 2023, xv + 139 Sayfa

Anababalar; çocukların gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Anababalık davranışlarının belirleyicileri; anababa tutum ve davranışları ve çocuk gelişimi üzerinde kritik bir öneme sahiptir. Bu araştırmanın amacı; alanyazına bağlı olarak geliştirilen ve çocukların gelişimi ve davranışları üzerinde etkili olan anababalık davranışlarını etkileyen hipotetik bir modeli test etmektir. Araştırmanın alt amaçları; olumlu anababalık davranışlarının anababanın cinsiyeti, yaşı, çalışma sektörü ve çalışma saatleri süresine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir.

Araştırmanın çalışma grubunu; 2021-2022 eğitim öğretim yılında okul öncesinde eğitim gören çocukların anababaları oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında; İlişki Kalitesi Ölçeği uyarlanmıştır. Araştırmada veriler; Kişisel Bilgi Formu, Genel Öz Yeterlik Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, İlişki Kalitesi Ölçeği, İş Doyum Ölçeği, Çok Boyutlu Ebeveynlik Stilleri Değerlendirme Ölçeği ile elde edilmiştir. Araştırma; ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Verilerin analizinde; Bağımsız Gruplar İçin T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Yapısal Eşitlik Modellemesi Analizi kullanılmıştır.

Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların sosyal destek düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Anababaların sosyal destek düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır. Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların ilişki kalitesi düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Anababaların ilişki kalitesi düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır. Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların iş doyum düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde

yordamaktadır. Anababaların iş doyumu düzeyleri anabaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır. Anababaların olumlu anababalık davranışları yaşa ve çalışma sektörüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Anababaların olumlu anababalık davranışları cinsiyete ve çalışma saatlerine göre farklılaşmamaktadır.

Bu çalışma YÖK'ün 100/2000 Doktora Projesi Burs Programı tarafından desteklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Olumlu Anababalık Davranışları, Genel Öz Yeterlik, Sosyal Destek, İlişki Kalitesi, İş Doyumu

ABSTRACT

DETERMINANTS OF PARENTING BEHAVIORS OF INDIVIDUALS WITH CHILDREN IN THE PRESCHOOL

ANAYURT, Ayşegül

Dissertation, Department of Educational Sciences

Supervisor: Prof. Dr. İlhan YALÇIN

June, 2023, xv + 139 Pages

Parents play an important role in the development of children. Determinants of parenting behaviors have a critical importance on parent attitudes and behaviors and child development. The aim of this research is to test a hypothetical model that has been developed based on the literature and affects parenting behaviors that have an impact on children's development and behavior. The sub-objectives of the study are to examine whether positive parenting behaviors differ significantly according to the gender, age, job sector and working hours of the parents.

The study group of the research consists of the parents who have children in kindergartens in the 2021-2022 academic year. Personal Information Form, General Self-Efficacy Scale, Multidimensional Scale of Perceived Social Support, Relationship Quality Scale, Job Satisfaction Survey and Multidimensional Assessment of Parenting Scale were used to collect data in the study. The research was carried out with the correlational model. T-test, ANOVA and Structural Equation Modeling were used for data analysis.

The self efficacy predicted the social support levels of the parents. Social support levels of parents predicted positive parenting levels of parents. Self-efficacy levels of the parents predicted relationship quality levels of the parents. Relationship quality levels of parents predicted positive parenting levels of parents. Self-efficacy levels of the parents predicted the job satisfaction levels of the parents. The job satisfaction levels of the parents predicted the positive parenting levels of the parents. In the analysis of demographic variables, it was observed that positive parenting behaviors differ according

to parent's age and job sector but no significant difference was observed according to gender and working hours of the parent.

This study was supported by the 100/2000 PhD Scholarship Program of Council of Higher Education.

Key Words: Positive Parenting Behaviors, General Self-Efficacy, Social Support, Relationship Quality, Job Satisfaction

ÖNSÖZ

Büyük bir heyecan ve istekle başladığım doktora sürecimin bitiyor olması karmaşık duyguları da beraberinde getiriyor. Doktora ders bitim sürecine kadar hangi alanda çalışacağım ile ilgili kararsızlıklar yaşıyordum. Tez sürecimde keyif alacağım, öğreneceğim, hayatımı şekillendirmeme yardımcı olacak ve insanlara faydası dokunacağına inandığım konuyu bulmak benim için kolay olmadı. Aslında tez sürecimin her aşaması bana kendimle ilgili de pek çok şey öğretti; beni bu süreç büyüttü, geliştirdi ve olgunlaştırdı. Alanyazında araştırma yaparken YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında öncelikli alanlardan biri olan okul öncesi alanına yönelmek ve bu alandaki anababa davranışları ile ilgili bir çalışma yapmak beni oldukça mutlu etti. Bu çalışmanın hem alanyazına hem de çocukların ve anababaların gelişimine destek olacağına inanıyorum.

Yüksek lisans hayatımda olduğu gibi doktora sürecimde de desteğini esirgemeyen, hep daha iyisi için beni teşvik eden ve titiz çalışmasıyla örnek aldığım tez danışmanım Prof. Dr. İlhan YALÇIN'a teşekkür ederim. Tez savunma jürimde görüşleri ile bana yol gösteren Prof. Dr. Serap NAZLI, Prof. Dr. Şerife IŞIK, Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Özlem HASKAN AVCI'ya teşekkür ederim. Almış olduğum her dersinden keyif aldığım ve çok şey öğrendiğim Prof. Dr. Seher SEVİM'e teşekkür ederim. Lisans, yüksek lisans ve doktora sürecimde yolumun her kesiştiği hocama ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tez savunmamı yaptıktan ve başarılı bulunduktan iki gün sonra vefat eden canım BABAM... Hayatımın her anında ve her zaman beni desteklediğin, bana güvendiğin, inandığın, beni hep çok sevdiğin, hep arkamda durduğun, yüzümü güldürdüğün, yolumu açtığın ve bugünkü ben olmamı sağladığın için sana minnettarım. İçimdeki sevgin hiç bitmeyecek...

Hayatımın her anında ve alanında beni destekleyen, sınırlarıma saygı duyan, yanımda olduklarını her zaman hissettiğim ANNEM ve KARDEŞİME ve tezimin son süreçlerinde hayatıma anlam katan ve yüzümü güldüren DOĞA'ma teşekkür ederim.

Benim için bir arkadaş ve dosttan daha fazlası olan, bu süreçte beraber pek çok şey paylaştığım, her gün sabırla beni dinleyen, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, beni mutlu etmeye çalışan ve yolculuğumda her zaman olacağını bildiğim canım Gözde

ÇAMAŞ'a teşekkür ederim. Süreç boyunca bana her zaman güvenen, bana destek olmaya çalışan ve yanımda olan bütün arkadaşlarıma ve sevdiklerime teşekkür ediyorum.

Son olarak, bilim insanlarını desteklemek konusunda yardımcı olan ve ilk bursiyerlerinden biri olduğum YÖK 100/2000 Doktora Projesi'ne teşekkürlerimi sunarım.

*Babam Halit ANAYURT'a ve
Geleceğimiz Olan Çocuklara...*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Önem	14
Sayıtlılar	18
Sınırlılıklar.....	18
Tanımlar	18
BÖLÜM 2.....	21
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	21
Anababalık Davranışları	21
Anababalık ve Anababalık Davranışları.....	21
Olumlu Anababalık Davranışları.....	24
Belsky Anababalık Belirleyicileri Modeli ve Güncellenmiş Anababalık Modelleri	25
Genel Öz Yeterlik.....	31
İlişki Kalitesi	35
Sosyal Destek	39
İş Doyumu	43
BÖLÜM 3.....	49
YÖNTEM	49
Araştırmanın Modeli	49
Çalışma Grubu.....	49
Verilerin Toplanması.....	51
Veri Toplama Araçları.....	52
Kişisel Bilgi Formu	52

Genel Öz Yeterlik Ölçeği	53
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	53
İlişki Kalitesi Ölçeği	54
İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Geçerlik Analizleri	57
Yapı Geçerliği	57
Benzer Ölçek Geçerliği	59
İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Güvenirlilik Analizi	59
İş Doyum Ölçeği	60
Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği (ÇESDÖ)	61
Verilerin Çözümlemesi	62
Verilerin Analize Hazırlanması ve Varsayımların İncelenmesi	62
Araştırmada Kullanılan Veri Analizi Teknikleri	64
BÖLÜM 4	65
BULGULAR VE YORUMLAR	65
Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlarla İlgili Betimsel İstatistikler	65
Araştırma Kapsamında Geliştirilen Hipotetik Yapısal Modelin Değerlendirilmesine	
İlişkin Bulgular	67
Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkiler	67
Araştırma Kapsamında Geliştirilen Hipotetik Yapısal Modelin Değerlendirilmesine	
İlişkin Bulgular ve Yorumlar	69
Olumlu Anababalık Davranışının Kişisel Bilgi Formunda Yer Alan Değişkenlere	
Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular ve Yorumlar	80
Olumlu Anababalık Davranışının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve	
Yorumlar	80
Olumlu Anababalık Davranışının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve	
Yorumlar	82
Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Sektörüne Göre İncelenmesine İlişkin	
Bulgular ve Yorumlar	85
Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Saatlerine Göre İncelenmesine İlişkin	
Bulgular ve Yorumlar	87
BÖLÜM 5	91
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	91
Sonuçlar	91
Öneriler	92
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	92
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	94

KAYNAKLAR.....	95
EKLER	127
EK 1. Ölçek Kullanım İzinleri.....	128
EK 2. Etik Kurul İzni.....	129
EK 3. Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzin Yazısı	130
EK 4. Bilgilendirilmiş Onam Formu	131
EK 5. Kişisel Bilgi Formu	132
EK 6. Genel Öz Yeterlik Ölçeği.....	133
EK 7. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	134
EK 8. İlişki Kalitesi Ölçeği	135
EK 9. İş Doyum Ölçeği	136
EK 10. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği	137
EK 11. Hipotetik Modelle İlgili Olan Standardize Edilmiş Değerler.....	138
EK 12. Hipotetik Modelle İlgili Olan T-Değerleri	139
EK 13. Alternatif Hipotetik Modelle İlgili Olan Standardize Edilmiş Değerler	140
EK 14. Alternatif Hipotetik Modelle İlgili Olan T-Değerleri	141
BENZERLİK BİLDİRİMİ	142
ÖZGEÇMİŞ.....	143

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Grubundaki Katılımcıların Demografik Bilgileriyle İlgili Frekans ve Yüzde Dağılımları	50
Tablo 2. Dil Geçerliliği ile İlgili Katılımcıların Demografik ve Kişisel Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	56
Tablo 3. İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi ile İlgili Katılımcıların Demografik ve Kişisel Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	57
Tablo 4. DFA'da Kullanılan Uyum İndeksleri ve Eşik Değerleri.....	58
Tablo 5. İlişki Kalitesi Ölçeği'nin DFA Uyum İndeksleri	59
Tablo 6. Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler	66
Tablo 7. Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkiler	68
Tablo 8. Ölçme Modeline İlişkin Uyum İndeksleri.....	70
Tablo 9. Hipotetik Modele İlişkin Uyum İndeksleri	71
Tablo 10. Revize Edilmiş/Alternatif Hipotetik Modele İlişkin Uyum İndeksleri	73
Tablo 11. Cinsiyete Göre Olumlu Anababalığa İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	80
Tablo 12. Olumlu Anababalık Davranışının Anababaların Yaşına Göre İncelenmesine İlişkin Betimsel İstatistikler	82
Tablo 13. Olumlu Anababalık Davranışının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Sonuçları	83
Tablo 14. Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Sektörüne Göre İncelenmesine İlişkin Betimsel İstatistikler	85
Tablo 15. Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Sektörüne Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Sonuçları.....	86
Tablo 16. Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Saatlerine Göre İncelenmesine İlişkin Betimsel İstatistikler	87

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Belsky Anababalık Belirleyici Modeli	3
Şekil 2. Güncellenmiş Anababalık Modeli	5
Şekil 3. Öz Yeterlik, İlişki Kalitesi, Sosyal Destek ve İş Doyumu Bağlamındaki İlişkilerin Test Edilmesini Amaçlayan Anababalık Modeli	13
Şekil 4. İlişki Kalitesi Ölçeği'ne İlişkin DFA Sonuçları	58
Şekil 5. Hipotetik Modeldeki Gizil Değişkenler Arasındaki İlişkileri Gösteren Yapısal Model.....	71
Şekil 6. Hipotetik Modeldeki Gizil Değişkenler Arasındaki İlişkileri Gösteren Alternatif Yapısal Model	73

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde sırasıyla; araştırmanın problemi belirtilmiş olup araştırmanın amaçları ve önemi belirtilerek, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem

Aile olgusu; çocukların sağlıklı gelişiminde uzun zamandır önemli bir alan olarak kabul edilmektedir (Maccoby, 2000). Alanyazında; anababalığın çocukların gelişimi üzerindeki etkisi uzun yıllardır incelenmektedir (Baumrind, 1975; Patterson, 1982). Anababalık konusu çocuk gelişimi için büyük bir önem taşımaktadır.

Anababalık; birbiriyle etkileşim içinde olan kişisel ve kişilerarası faktörlerden oluşan, çevreden etkilenen karmaşık ve çok boyutlu bir davranış dizisini kapsamaktadır (Belsky, 1984; Kendler, Sham ve MacLean, 1997). Anababalık; bireyin gelişimi için bütün gelişim dönemlerinde oldukça önemlidir. Araştırmalar; gelişim dönemlerinin her birinde anababalığın önemini desteklemektedir. Anababalık ve çocuk gelişimi arasındaki ilişkiler; erken çocukluk döneminde oldukça güçlüdür (Barber, Maughan ve Olsen, 2005; Öngider, 2013). Bu dönemde, küçük çocukların kendilerine bakım veren bireylere; fiziksel ve psikolojik bağımlılıkları bulunmaktadır (Landry, Smith, Swank ve Guttentag, 2008; Shaw ve Bell, 1993).

Anababaların sahip oldukları; anababalık uygulamaları önemlidir (Çekiç, Türk, Buğa ve Hamamcı, 2018). Alanyazında anababalık uygulamalarının; çocukların gelişimleri üzerindeki etkilerine yönelik yapılan çalışmalar bulunmaktadır (Demirkaya Karakoç ve Abalı 2012; Sümer ve Güngör, 1999; Yamaoka ve Bard, 2019). Anababalık tutumlarının besleyici ve destekleyici durumu; çocuğun gelecek yıllardaki davranışlarıyla ilgili büyük bir öneme sahiptir (Öngel Atar, Yalçın, Uygun, Çiftçi Demirci ve Erdoğan, 2016). Anababaların; çocukların sağlıklı gelişiminde kritik bir rol oynamasından dolayı, anababalık uygulamaları ile ilişkili faktörleri anlamak önemlidir (Sanders, 1999). Çocukların maruz kaldıkları anababalık uygulamaları; onların gelişimlerini, gelecekteki sağlıklarını ve sosyal işlevlerini etkilemektedir (Thomson vd., 2014). Araştırmalar;

anababalık uygulamaları ile çocuk gelişimi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir (Chislett ve Kennett, 2007). Alanyazında; çok sayıda boyut içeren anababalık uygulamaları ve bu uygulamaların çocuk gelişimine olan etkisinin yer aldığı çalışmalar bulunmaktadır (Chislett ve Kennett, 2007; McKee vd., 2008; Waller vd., 2015; Yamaoka ve Bard, 2019).

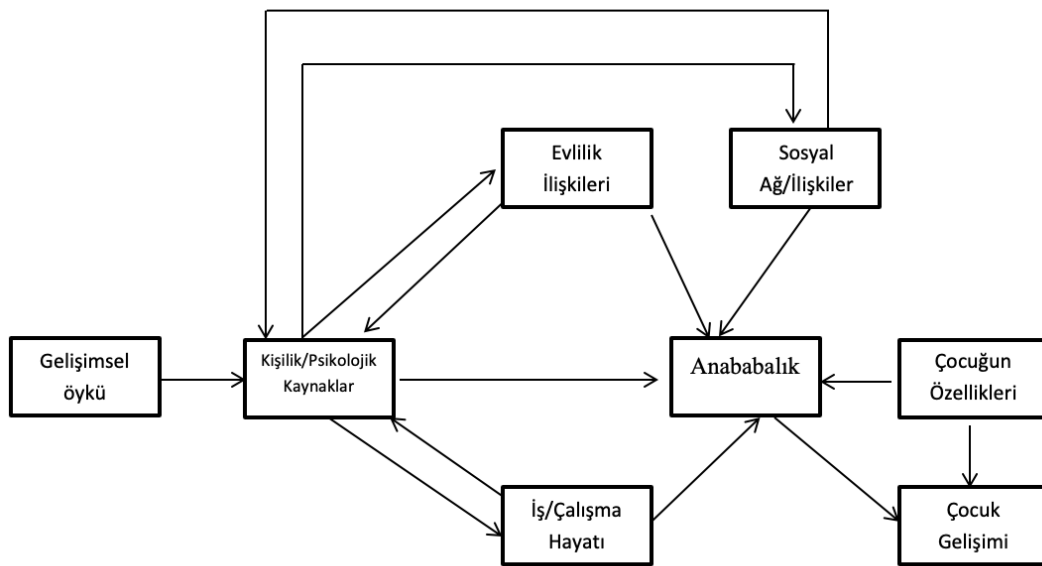
Anababalık uygulamaları çeşitli şekillerde kavramsallaştırılıp ölçülebilse de araştırmacıların çoğunluğu (Belsky, 1984; Parent ve Forehand, 2017; Waller ve vd., 2015) anababalığı iki geniş alan olarak değerlendirmektedirler. Bu alanlar; olumlu ve olumsuz anababalık olarak tanımlanmaktadır. Olumlu anababalık; anababalığın sıcaklık, duyarlılık, destekleyici, sınır belirleme, çevrenin proaktif yapılandırılması, beklenmedik olaylara dayalı pekiştirme gibi anababalık boyutlarını ifade etmek için kullanılan şemsiye bir terimdir (Waller vd., 2015). Olumlu anababalık davranışları; bağlanma ilişkisini teşvik eden, yaşamın erken dönemlerinde öz düzenlemeyi destekleyen ve sıcak, hassas ve duyarlı etkileşimli davranışlar olarak tanımlanabilmektedir (Baumrind, 1975). Olumsuz anababalık ise tutarsız, aşırı reaktif, kontrol edici ve özellikle de sert olan anababalık davranışlarını ifade etmektedir (Lovejoy, Graczyk, O'Hare ve Neuman, 2000). Yapılan çalışmalarda; olumlu anababalığın çocukların davranış problemlerinin azalması ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (McKee vd., 2008; Sebre, Jusiene, Dapkevici, Skreitule-Pikse ve Bieliauskaite, 2015; Yamaoka ve Bard, 2019). Olumlu anababalık uygulamalarını teşvik eden ve olumsuz anababalık uygulamalarını azaltan faktörleri anlamının önemli olduğu görülmektedir.

Anababalık davranışlarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde; anababalık stilleri (Altay ve Güre, 2012), anababaların kullandıkları disiplin yöntemleri (Sorbring, Deater-Deckard ve Palmerus, 2006), anababalık tutumları (Alabay, 2017; Sak, Şahin Sak, Atlı ve Şahin, 2015) ve anababa sıcaklığı/duyarlılığı (Newton, Laible, Carlo, Steele ve McGinley, 2014) gibi konuların alanyazında incelendiği görülmektedir. Bununla birlikte alanyazında; anababalık uygulamalarının çocuklara yönelik etkilerini araştıran çalışmalar da bulunmaktadır (Demirkaya Karakoç ve Abalı 2012; McKee vd., 2008; Öngel Atar vd., 2016). Çalışmalarda; anababalık davranışlarına odaklanıldığı görülmekle birlikte, anababalık davranışlarının belirleyicilerinin incelendiği çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu söylenebilir.

Anababalık uygulamalarını belirleyen faktörlerin anlaşılmasının; müdahale yaklaşımlarının ve anababa eğitiminin desteklenmesinde önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir (Clark, 2007). Bu doğrultuda; ilgili alanyazında anababalığı ele alan ve

çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini belirten bazı modeller bulunmaktadır. Bronfenbrenner (1977), anababalık uygulamalarını etkileyebilecek birçok bileşeni anlamak için ekolojik bir çerçeve önermektedir. Ekolojik modelde; bireyin gelişimini anlamak için birey ve çevresi arasındaki etkileşimlerin incelenmesinin gerekli olduğu ileri sürülmektedir. Ekolojik açıdan bakıldığında, anababalık uygulamalarının yordayıcılarını incelerken hem bireysel hem de bağlamsal faktörler göz önünde bulundurulmalıdır (Bronfenbrenner, 1977). Ekolojik bir çerçeve ile uyumlu olarak, Belsky'nin (1984) anababalık belirleyicileri modeli; anababanın hem bireysel hem de bağlamsal faktörlerinin anababalık uygulamaları için önemini vurgulamaktadır.

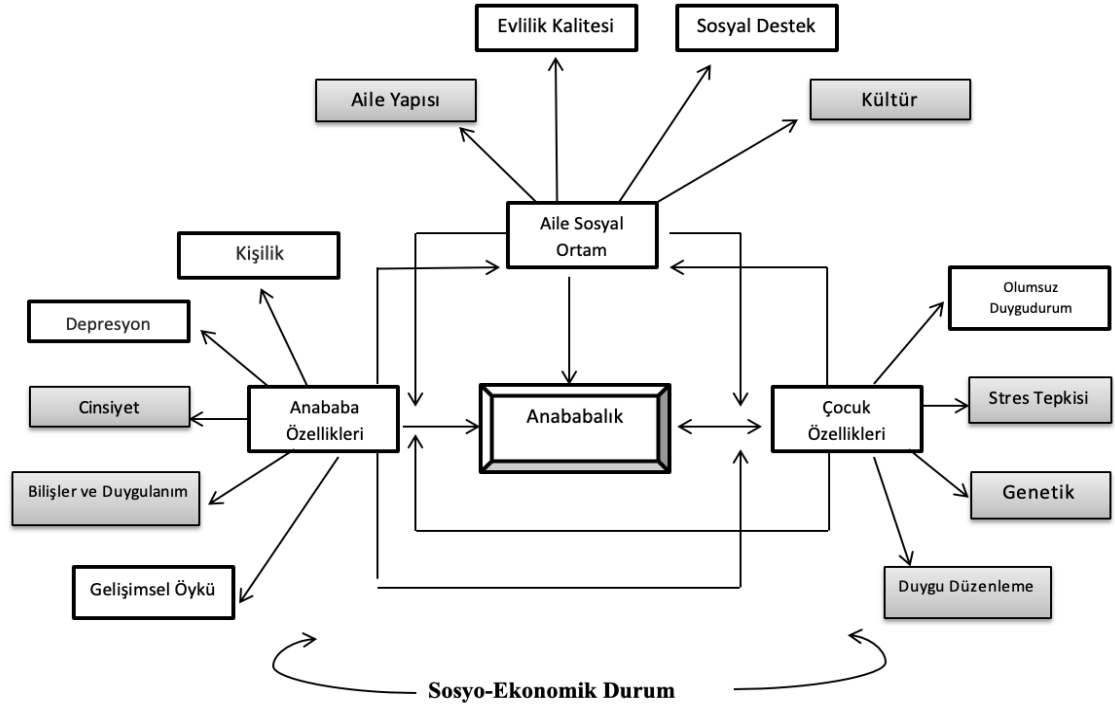
Belsky'e (1984) göre anababalığın belirleyicileri üç alandan oluşmaktadır. Bu alanlar; *anababanın kişilik özellikleri ve psikolojik kaynakları, bağlamsal stres ve destek kaynakları ve çocuğun özellikleridir*. Belsky'nin (1984) anababalığın belirleyicileri olarak tanımladığı model; yetkin anababalık işleyişine ilişkin bir süreç modeli olarak değerlendirilmektedir. Bu modele göre anababalık; çok yönlü olarak belirlenmektedir. Sözü edilen üç belirleyici alanın; anababalığın üzerindeki etkileri eşit değildir. Anababanın; gelişimsel öyküsü ve kişiliği daha geniş sosyal bağlam üzerinden dolayı olarak anababalığı biçimlendirmektedir. Modelde; bağlamsal stres ve destek kaynaklarının doğrudan anababalığı etkileyeceği ya da önce bireysel psikolojik iyi oluşu etkileyerek dolayı bir şekilde anababalığı etkileyeceği belirtilmektedir. Bağlamsal stres ve destek kaynakları, anababaların ve çocukların var olduğu sosyal bağlamı ifade etmektedir ve anababaların mesleğini, evlilik ilişkilerini ve sosyal ağlarını içermektedir.

Şekil 1. Belsky Anababalık Belirleyici Modeli (Belsky, 1984).

Şekil 1'de görüldüğü gibi anababalık; anababanın bireysel özellikleri, çocuğun özellikleri ve anababa çocuk ilişkisinin içerisinde yer aldığı sosyal bağlamdan etkilenmektedir. Sosyal bağlam; özellikle evlilik ilişkileri, sosyal ağlar ve anababaların mesleki deneyimlerini içermektedir. Modelde; anababaların gelişimsel öykülerinin, evlilik ilişkilerinin, sosyal ağların ve çalışma hayatının anababaların kişiliğini ve genel psikolojik iyi oluşunu ve dolayısıyla anababa işlevlerini ve çocuk gelişimini etkilediği varsayılmaktadır.

Belsky (1984), anababalığın belirleyicileri modeli ile alanyazına önemli bir katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte; son otuz yılda, anababalık davranışının yordayıcıları ile ilgili olarak yapılan araştırmaların yaygınlık kazandığı belirtilmektedir (Taraban ve Shaw, 2018). Taraban ve Shaw (2018), Belsky'nin (1984) anababalık belirleyicileri süreç modelinin deneysel olarak desteklendiğini; ancak modelin güncellenmiş çalışmalara ve araştırmalara dayanarak genişletilebileceğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda ise Taraban ve Shaw (2018); Belsky'nin (1984) çalışmasına ve bu çalışma ile yapılan deneysel gelişmelere dayanarak, erken çocukluk dönemi için güncellenmiş bir anababalık modelini önermektedirler. Taraban ve Shaw'ın (2018) güncellenmiş anababalık modeline göre alanlar; '*anababa özellikleri*', '*çocuk özellikleri*' ve '*aile sosyal ortamı*'nı temsil edecek şekilde sınıflandırılmıştır. Güncellenmiş anababalık modelindeki kategorilerden her biri; Belsky'nin (1984) anababalık belirleyicileri modelinde yer alan, gözden geçirilen değişkenleri ve bu zamana kadar ortaya çıkan araştırma alanlarını temsil eden değişkenleri içermektedir.

Şekil 2. Güncellenmiş Anababalık Modeli (Taraban ve Shaw, 2018).

Şekil 2'deki anahatlar; Belsky'nin (1984) ele aldığı değişkenleri, anahatsız/renglendirilmiş kutularda sunulan değişkenler ise; ele alınan modelle ilgili bu zamana kadar ortaya çıkan araştırma alanlarını temsil eden değişkenleri belirtmektedir.

Şekil 1'de yer alan Belsky (1984) 'anababalık belirleyicileri modeli' ve Şekil 2'de yer alan 'güncellenmiş anababalık modeli'ne (Taraban ve Shaw, 2018) göre anababalığın ilk alanı; anababa özellikleridir. Belsky (1984) anababa kişiliğinin; anababanın nasıl düşündüğünü, hissettiğini etkileyerek anababalık davranışlarını yordadığını belirtmektedir. Belsky (1984) modelinde; kişilik ve psikolojik kaynakların anababalığı etkilediğini belirtmektedir. Taraban ve Shaw (2018) da anababalık belirleyicileri modelinin güncel versiyonunda anababa özelliklerinin; anababalığı etkilediğini vurgulamaktadır. Taraban ve Shaw (2018) 'Güncellenmiş Anababalık Modeli'nde anababalara ilişkin ve anababalara ait bazı özelliklerin anababalık davranışlarını etkilediğini belirtmektedir. Bu özellikler; kişilik, depresyon, cinsiyet, bilişler ve duygulanım ve gelişimsel öyküdür. Belsky'nin (1984) anababalık belirleyicileri modelinde tartışılmasa da bilişsel-duygusal değişkenler üzerine yapılan araştırmaların anababalık uygulamalarını etkilediği görülmektedir (Taraban ve Shaw, 2018). Anababa özellikleri içerisinde bilişler ve duygulanım yer almaktadır. Annelerin ve babaların

bilişlerinin; anababalık uygulamalarını şekillendirdiği ve anababalık davranışlarının etkililiğine aracılık ettiği belirtilmektedir. Annelerin yeterlik duygusu ve anababalık rolüne olan güvenlerinin anababalıklarının etkililiği ile ilişkili olduğu (Teti ve Candelaria, 2002) ve annelerin anababalıkla ilgili bilgilerinin anababalık uygulamalarını etkilediği belirtilmektedir (Damast, Tamis-LeMonda ve Bornstein, 1996).

Yukarıda da belirtildiği gibi bireyin bilişleri; anababalık üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Psikolojik kaynaklardan biri olan ve bilişsel kaynağa dayanan öz yeterlik kavramının; özel bir yaşam alanı olan anababalık uygulamalarına etkisinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bilişsel bir kaynak olarak görülen öz yeterlik; bireyin belirli bir davranışı başarılı bir şekilde yapabilmesi ile ilgili yeteneğine olan inancını ifade etmektedir (Bandura, 1977). Bandura (1977) öz yeterliği duruma bağlı olarak tanımlasa da bazı araştırmacılar öz yeterliğin; küresel bir yapı ya da kişilik özelliği olarak da düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Shelton, 1990; Tipton ve Worthington, 1984). Öz yeterlik; bireyin davranışı, motivasyonu ve sosyal çevresi ile ilgili kontrol uygulama yeteneğini de içeren güvenini yansıtmaktadır (Bandura, 1997). Birçok çalışma; benlik saygısı veya öz yeterlik ve anababalık davranışları arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Raikes ve Thompson, 2005; Sanders ve Woolley, 2005).

Raikes ve Thompson'a (2005) göre, genel öz yeterlikle ilgili ölçme araçları; anababalığa yönelik duygusal yanıtları açıklamada etkilidir. Dolayısıyla genel öz yeterlik yapılarının incelenmesi; yeterliğin anababalığı nasıl etkilediği konusunda daha eksiksiz bilgi sağlayabilmektedir. Öz yeterliğin; anababa davranışı üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır (Raikes ve Thompson, 2005). Anababa davranışlarını ve duygularını etkileme konusunda; anne öz yeterliğinin önemini belirten önemli araştırmalar bulunmaktadır (Coleman ve Karraker, 1997; Sanders ve Woolley, 2005; Teti ve Gelfand, 1991). Öz yeterliği yüksek olan anababalar; değişimin mümkün olabileceğiyle ilgili daha olumlu beklentilere sahiptirler. Davranış problemi olan çocukların anababalarının; günlük anababalık görev ve sorumluluklarıyla ilgili belli görevlerin yönetimindeki öz yeterliklerinin daha düşük olduğu belirtilmektedir (Sanders ve Woolley, 2005). Anababaların genel öz yeterlik inancı ve psikososyal yönden iyi olma hali; anababaların çocukları ile kurdukları etkileşimi ve bunun sonucunda da çocukların gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Trivette, Dunst ve Hamby, 2010). Öz yeterlik inancı yüksek olan anababalar; çocuklarının gelişimlerini ve davranışlarını etkileyebileceklerine inanmaktadırlar. Bundan dolayı; öz yeterliği yüksek olan anababaların; çocuklarının gelişimlerini destekleyici bir ev ortamı sağladıkları belirtilmektedir (Özdemir, 2019).

Bununla birlikte öz yeterliğin anababa eğitimi ve programları ile pozitif yönde ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Spath ve Conroy, 1993). Düşük öz yeterliğe sahip annelerin; zorlu çocuk davranışlarına yönelik etkili başa çıkma yöntemlerini kullanma konusunda zorluklar yaşadıkları görülmektedir (Bugental, Blue ve Lewis, 1990; Bugental ve Cortez, 1988). Görüldüğü gibi öz yeterlik kavramı ve anababalık uygulamaları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada öz yeterlik; anababalık davranışlarıyla ilgili olabileceği düşünülen bir anababa özelliği olarak ele alınacaktır.

Anababa davranışlarının belirleyicilerinden biri de Belsky (1984) ve Taraban ve Shaw'a (2018) göre bağlamsal stres ve destek kaynaklarıdır. Bağlamsal stres ve destek kaynaklarından olan sosyal destek; bireyin çevresinden aldığı ve stres durumları ile baş etmesine yardımcı olan koruyucu bir kaynaktır (Nielson, Carlson ve Lankau, 2001). Bireyin; ihtiyaç hissettiği durumlarda kendi arkadaşlarından, ailesinden ve hayatında yer alan özel kişilerden alabileceği desteğe ilişkin algısı ise algılanan sosyal destek olarak belirtilmektedir (Cotterell, 2007). Desteğin; genel olarak psikolojik iyi oluşu özellikle anababaların ruh sağlığını olumlu yönde etkilediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Raffaelli vd., 2012; Taylor, Conger, Robins ve Widaman, 2015). Daha da önemlisi sosyal desteğin anababa işlevleriyle olumlu bir şekilde ilişkili olduğudur. Sosyal destek hakkındaki kapsamlı alanyazına uygun olarak, anababalık durumunda; sosyal destek üç genel yolla işlev görmektedir. Bunlar; (1) duygusal destek (2) araçsal yardım ve (3) sosyal beklentiler sağlamaktır (Mitchell ve Trickett, 1980; Akt. Belsky, 1984). Duygusal destek, bireyin başkalarından aldığı sevgi ve kişilerarası kabul olarak tanımlanabilmektedir. Araçsal yardım; bilgi ve tavsiye sağlanması ve çocuk bakımı da dahil olmak üzere rutin görevlere yardımcı olmayı içermektedir. Sosyal beklentiler ise uygun davranışın ne olduğu ve olmadığı konusundaki rehberliği kapsamaktadır. Andresen ve Telleen'e (1992) göre duygusal ve somut destek; olumlu anne tutumları ve davranışları ile ilişkilidir. Belirtilen her tür destek, anababalığı hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Belsky, Robins ve Gamble, 1984). Belsky'e (1984) göre, sosyal ağdan gelen destek; anababanın duygusal ihtiyaçlarına yardımcı olmakta, çocuk bakımı gibi somut destek sağlamakta ve sosyal olarak kabul edilebilir anababalık davranışları hakkında bireye destek sunmaktadır. Sosyal desteği olan anababalar, ebeveynlik stresine daha az duyarlı olma eğilimindedir (Rogers, 1998). Östberg ve Hagekull ise (2000), yüksek sosyal desteğe sahip anababaların; düşük ebeveynlik stresi yaşama eğiliminde olduklarını ve bu durumun da daha olumlu ve etkili anababalık davranışlarına yol açtığını belirtmektedirler.

Sosyal destek; olumlu anababalık davranışlarını destekleme konusunda genel olarak koruyucu bir role sahiptir (Green, Furrer ve McAllister, 2007). Destekleyici ve daha geniş sosyal ilişkilerin daha sıcak anababalıkla ilgili olduğunu gösteren sonuçlar bulunmaktadır (Belsky, 1984). Algılanan sosyal desteğe sahip anababaların; çocukları ile daha iyi ilişkilere ve daha iyi anababalık becerilerine sahip oldukları belirtilmektedir (Green vd., 2007). Eşlerinden sosyal destek gören annelerin; problem çözme becerilerinin geliştiği belirtilmektedir (Okanlı, Tortumluoğlu ve Kırpınar, 2003). Sosyal olarak destekleyici ilişkiler; anababaların çocuklarıyla ilişki kurmasını kolaylaştırarak güvenli bağlanma stilini teşvik etmekte ve sürdürmesine yardımcı olmaktadır (Ryan ve Solky, 1996). Sosyal ağları tarafından desteklendiğini hisseden anababaların; sıkıntı ve zorluk yaşadıkları zamanlarda bile çocuklarına karşı sıcaklık, izleme ve destekleme gibi olumlu anababalık davranışları sergiledikleri ifade edilmektedir (Lorenz, Conger ve Montague, 1994; McConnell, Breitzkreuz ve Savage, 2010). Daha geniş sosyal destek ağlarına sahip annelerin; bebekleriyle etkileşimlerinde daha duyarlı oldukları belirtilmektedir (Burchinal, Follmer ve Bryant, 1996). Bununla birlikte, arkadaş çevresiyle düzenli bir şekilde iletişim halinde olan ve destek alan annelerin; bu şekilde bir sosyal desteğe sahip olmayan annelere göre; çocuklarına yönelik olumlu tutum ve davranışlar göstererek çocuklarını daha fazla destekledikleri ifade edilmektedir (Jennings, Stagg ve Connors, 1991). Sosyal destek kaynakları zayıf olan anababaların ise daha fazla psikolojik problemler yaşadıkları ifade edilmekte ve bundan dolayı da çocuklarıyla olan etkileşimlerinin olumsuz yönde olduğu belirtilmektedir (Henderson, Sayger ve Horne, 2003). Bundan dolayı algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan bireylerin; olumlu anababalık davranışları gösterebileceği belirtilmektedir (Green vd., 2007).

İlgili alanyazında belirtildiği gibi, sosyal destek ve anababalık davranışları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Ancak sosyal destekle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, algılanan sosyal destek düzeyi üzerinde öz yeterliğin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Benight ve Bandura'ya (2004) göre, sosyal destek; kendiliğinden oluşan bir varlık değildir. Öz yeterlik; sosyal destek sisteminin kurucularındandır (Benight ve Bandura, 2004). Bireylerin; dışarı çıkıp destekleyici ilişkiler bulmaları, bu ilişkileri geliştirmeleri ve sürdürmeleri gerekmektedir. Sosyal yeterlik duygusu ne kadar güçlü olursa destekleyici ilişkiler kurmadaki başarı da o kadar büyük olmaktadır (Holahan ve Holahan, 1987). Öz yeterlik ve sosyal desteğin etkisinin karşılıklı olduğunu belirten bazı araştırmalar bulunmaktadır. Bu durum da sosyal desteğin öz yeterliği arttırabilirken, öz yeterliğin bağımsız olarak daha yüksek sosyal destek düzeyiyle ilişkili

olabileceğini de göstermektedir (Holahan ve Holahan, 1987). Alanyazında; öz yeterlik ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir (Adler-Constantinescu, Beşu ve Negovan, 2013; Benight ve Bandura, 2004; Holahan ve Holahan, 1987). Öz yeterliğin yüksek olması, bireyin birçok alanda iyilik halinin ve başarısının gelişmesine destek olmaktadır. Böylelikle birey; daha sağlıklı olma, daha yüksek başarı ve uyumu elde etme, stresini düzenleme ve kendine daha fazla değer verme sürecini deneyimlemektedir. Bu durum ise sosyal ilişkilerinin genişlemesine destek olmaktadır (Karademas, 2006; Luszczynska, Gutie'rrez-Don'a ve Schwarzer, 2005). Öz yeterliği düşük olan bireylerin; başa çıkabilme becerilerine yardımcı olan ve stresli durumlara yönelik dayanabilme gücü veren tatmin edici ve destekleyici sosyal ilişkiler geliştiremedikleri görülmektedir (Stewart, 2007; Akt. Albal, 2009). Bundan dolayı, öz yeterlik inancının bireyin algıladığı sosyal destek düzeyi üzerinde önemli bir role sahip olduğu söylenebilir.

Yukarıda da görüldüğü gibi öz yeterlik ve sosyal destek anababalık davranışları üzerinde önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte özellikle; evlilik kalitesi ve evlilik ilişkisinin anababalar için birincil destek kaynağını temsil etmesi bakımından anababalık davranışları için son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır (Belsky, 1984; Taraban ve Shaw, 2018). İlişki kalitesi, bireylerin sahip oldukları ilişkileri ile ilgili olumlu veya olumsuz değerlendirmesini içermektedir (Morry, Reich ve Kito, 2010). İlişki kalitesi; çiftlerin 'mutlu' ya da ilişkilerinin sorunsuz olmasını değil (Chonody, Gabb, Killian ve Dunk-West, 2018), partnerlerin birlikteliklerinin; ihtiyaçlarının ve/veya beklentilerinin duygusal ve pratik düzeyde karşılanmasını içermektedir (Gabb ve Fink, 2015; Akt. Chonody vd., 2018). Evlilik kalitesi veya doyumu; anababaların sosyal ağlarını ve başkaları tarafından sağlanan duygusal destek düzeylerini doğrudan etkilemektedir (Belsky, Youngblade ve Pensky, 1990; Sherifali ve Ciliska, 2006). Evlilik doyumu; anababalık davranışlarıyla ilgili ana konulardan biridir (Park, 2012). Anababalık; partnerin ilişki kalitesi ve desteği ile ilgili duygularından etkilenmektedir (Ponnet vd., 2013). Belsky'e (1984) göre partnerden alınan destek; olumlu anababalıkla ilişkilidir. Bu sonuç, evlilik kalitesinin özellikle anababa sıcaklığını yordamada önemli olduğunu tespit etmiş olan diğer çalışmalarla da desteklenmektedir (Kendler, Sham ve MacLean, 1997; Akt. Kopala-Sibley, Zuroff ve Koestner, 2012). Evlilik kalitesine sahip bireylerin, daha iyi anababa-çocuk ilişkisine sahip oldukları görülmektedir (Erel ve Burman, 1995). Yapılan çalışmalarda evlilik ilişki kalitesinin; iletişim stratejileri, çatışma çözme ve ebeveyn katılımı gibi konularda anababa-çocuk ilişkisinde önemli bir rol oynadığını

ortaya koymaktadır (Buehler ve Gerard, 2002; Erel ve Burman, 1995). Evliliklerinden memnun olmayan anababaların çocuklarına karşı sinirli, eleştirel ve cezalandırıcı olma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Webster-Stratton, 1990). Mutsuz bir evlilik yaşantısı ve annenin eşinden yeterli ilgi ve destek görememesi de annenin çocuğuna karşı reddedici tutum ve davranışlar geliştirmesine neden olmaktadır (Badinter, 1992; Akt. Yaşar, 2009). Bununla birlikte, yüksek düzeyde ilişki kalitesi ve doyumuna sahip evli bireylerin; duyarlı anababalık davranışları gösterdikleri belirtilmektedir (Ponnet vd., 2013). Görüldüğü gibi ilişki kalitesi; anababalık davranışları üzerinde önemli bir role sahiptir.

Alanyazın incelendiğinde, ilişki kalitesi ve anababalık davranışları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Ancak bireylerin sahip oldukları ilişkiyi nasıl deneyimleyecekleri; sahip oldukları inanç ve beklentileriyle ilişkilidir (Fletcher ve Thomas, 1996; Akt. Weiser ve Weigel, 2016). Bireylerin belirli ilişki davranışlarını gösterip göstermediklerini etkileyebilecek bilişsel kaynaklardan biri öz yeterliktir. Bireylerin kendilerini nasıl gördükleri konusundaki farklılıklar; romantik ilişkilerini ve ilişki doyumlarını da etkilemektedir (Weiser ve Weigel, 2016). Öz yeterlik, bireylerin belirli davranışlarda bulunma konusundaki inançlarını desteklemektedir. Bu durum da bireyin partneri ile ilgili inançlarını değerlendirmesine yol açmaktadır. İlişkide kendilerinin yetkin bir partner olduğunu düşünen ve ilişkiyi geliştirici davranışlar sergileyebileceklerine inanan bireylerin; ilişkiyi geliştirici davranışlarda bulunmaya daha eğilimli olmaları muhtemeldir. Bu durum ise bireylerin ilişki memnuniyetiyle bağlantılı olabilmektedir (Weiser ve Weigel, 2016). Yapılan çalışmalarda; öz yeterliğin ilişki doyumunu ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir (Lopez, Morúa ve Rice, 2007; Weiser ve Weigel, 2016). Bununla birlikte öz yeterliği yüksek bireylerin daha az evlilik çatışması yaşadıkları belirtilmektedir (Esfandiari, Pouyamanesh ve Amirimajd, 2013). Yeterliği yüksek olan bireylerin, ilişkilerindeki ortak davranışlar hakkında daha olumlu yüklemelere sahip oldukları ve bu durumun da ilişki doyumunu ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Fincham, Harold ve Gano-Phillips, 2000). Alanyazında da görüldüğü gibi bireylerin öz yeterlik düzeyleri; sahip oldukları ilişkiyi olumlu veya olumsuz olarak değerlendirmeleri üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Belsky'nin (1984) anababalığın belirleyicileri modelinde ele alınan üçüncü ve sonuncu bağlamsal destek kaynağı ise çalışma hayatıdır. Çalışma hayatının anababalık üzerindeki etkisi ile ilgili en büyük bilgi kaynağı; anne istihdamı ile ilgili olan alanyazında bulunmaktadır (Belsky, 1984). Son yıllarda, iş deneyimleri ve aile ilişkileri ile ilgili

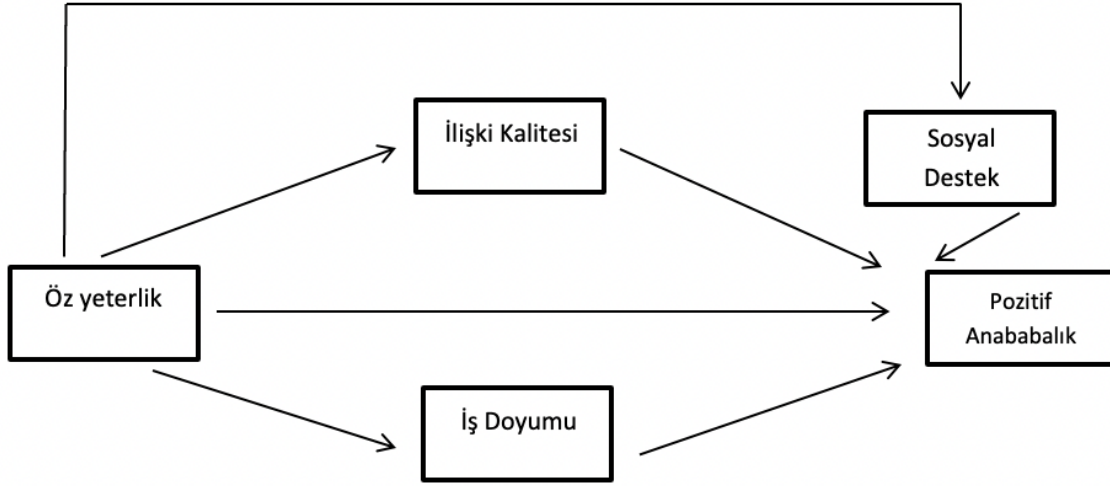
yapılan çalışmalar göze çarpmaktadır (Costigan, Cox ve Cauce, 2003). Yapılan çalışmalarda iş doyumunun anababalık uygulamaları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Culbertson, Mills ve Fullagar, 2012; Grossman, Pollack ve Golding, 1988; Rothbard, 2001). İş doyumunu; bireyin yaptığı iş hakkında olumlu veya olumsuz değerlendirme yargısı olarak tanımlanmaktadır (Weiss, 2002). İşini seven ve çalışan annelerin çocuklarına yönelik daha fazla sevgi ve eğilim gösterdiklerini, daha az sert disiplin kullandıklarını belirtmektedir (Hoffman, 1963; Akt. Belsky, 1984). Yarrow, Scott, DeLeeuw ve Heinig (1962) ise işinden memnun olmayan annelerin çocuk yetiştirme konusunda daha fazla sorun yaşadıklarını vurgulamaktadır. Yüksek iş doyumuna sahip babaların; erken çocukluk dönemindeki çocuklarına karşı özerklik geliştirici ve samimi ilişkiler içeren davranışlar gösterdikleri belirtilmektedir (Grossman vd., 1988). Bununla birlikte, iş yerinde daha zayıf sosyal ortama sahip ve iş arkadaşları ile problemlili etkileşimi olan babaların; çocuklarına yönelik daha az duyarlı oldukları ve daha az olumlu duygusal tepkilerde bulunduklarını belirtilmektedir (Repetti, 1994). Yapılan çalışmalar iş doyumunun; ev içindeki pozitif ruh haline katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bundan dolayı iş doyumunu; anababa çocuk ilişkisine olumlu katkıda bulunmaktadır (Culbertson vd., 2012; Rothbard, 2001). İş yerinde gereksinimleri az karşılanan ve kişilerarası stres yaşadıklarını belirten annelerin; çocuklarıyla daha az konuşma eğilimi gösterdikleri ve çocuklarına karşı daha az sevgi içeren davranışlarda bulundukları belirtilmektedir (Repetti ve Wood, 1997). İş doyumunu yüksek olan annelerin; anababalık davranışlarının daha sıcak ve kabul edici olduğu ifade edilmektedir (Rhee ve Doh, 2007). Ayrıca çalışan annelerin; iş yerlerinde ödül aldıkları zamanlarda çocuklarına karşı daha fazla sıcaklık içeren anababalık davranışları sergiledikleri belirtilmektedir (Kim, 2012: Akt. Chang ve Kim, 2016). Görüldüğü gibi bireylerin yaptıkları işten aldıkları doyum; anababalık davranışlarıyla ilişkilidir.

İlgili alanyazında; anababa istihdamı, çalışma saatleri ve anababalık uygulamaları arasında da bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Buehler ve O'Brien 2011; Dunifon, Kalil, Crosby ve Su, 2013). Okul öncesi dönemde çocuğu olan ve yarı zamanlı çalışan annelerin; duyarlı anababalık davranışları gösterdikleri ve tam zamanlı çalışan annelere göre çocuklarının okul yaşantısına ve öğrenme deneyimlerine daha fazla katkıda bulundukları belirtilmektedir (Buehler ve O'Brien 2011). Bununla birlikte, çalışma saatleri ile anababanın çocuklarına davranışları arasında da bir ilişki olduğu görülmektedir. Uzun saatler çalışan anababaların çocuklarına yönelik daha saldırgan ve kaygılı bir tutum sergiledikleri ifade edilmektedir (Dunifon vd., 2013). Daha uzun saatler çalışan annelerin;

çocuklarıyla daha az vakit geçirdikleri belirtilmektedir (Sayer, Bianchi ve Robinson, 2004). Bundan dolayı, bireylerin çalışma saatleri de anababalık davranışlarını etkilemektedir.

İş doyumunu ve anababalık uygulamaları arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmalar bulunmakla birlikte, bireylerin mesleki başarıdan duydukları ve bu başarıya eşlik eden doyumun artması üzerinde öz yeterliğin önemli bir role sahip olduğu görülmektedir (Judge ve Bono, 2001). Çalışmalar; öz yeterlik ve performans arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir (Lai ve Chen, 2012). Öz yeterliğe sahip bireylerin, gerçekleştirdikleri görevlere içten ilgi göstermelerinin daha olası olduğu belirtilmektedir. Bu kişiler; engeller ve aksilikler karşısında daha fazla ısrarlı davranabilirler ve bu kişilerin işlerinde daha fazla çaba harcadıkları belirtilmektedir (Chen, Greene ve Crick 1998). Wood ve Bandura (1989) yüksek düzeyde olan öz yeterliğin kişisel performansı artıracaklarını belirtmektedirler. McDonald ve Siegal (1992) öz yeterlik ve iş doyumunun pozitif bir korelasyona sahip olduğunu vurgulamaktadır. Öz yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin iş doyumlarının da yüksek olduğu belirtilmektedir (Judge, Locke, Durham, ve Kluger, 1998). Bradley ve Roberts (2004) ise öz yeterliğin iş doyumunu artırdığını belirtmektedir. Araştırmalar; öz yeterlik ile olumsuz yönde ilişkili olan özerklik eksikliğinin tükenmişliği artırdığını ve bu durumun da iş doyumunu engellediğini göstermektedir (Skaalvik ve Skaalvik, 2007; Akt. Moè, Pazzaglia ve Ronconi, 2010). Bundan dolayı, öz yeterliğin iş doyumunu etkileyeceği düşünülmektedir (Moè, Pazzaglia ve Ronconi, 2010).

Yukarıda da görüldüğü gibi öz yeterlik, ilişki kalitesi/doyumu, sosyal destek ve çalışma hayatının anababa işlevlerini destekleme ve zayıflatma konusunda üstlendiği roller oldukça önemlidir. Bu yüzden bu çalışmada yukarıdaki bilgilerden de yola çıkılarak anababalık davranışlarının belirleyicileri olarak; öz yeterlik, ilişki kalitesi, algılanan sosyal destek ve iş doyumunu değişkenleri ele alınacaktır. Bu araştırma kapsamında incelenecek olan model, Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3. Öz Yeterlik, İlişki Kalitesi, Sosyal Destek ve İş Doyumu Bağlamındaki İlişkilerin Test Edilmesini Amaçlayan Anababalık Modeli

Yukarıdaki bilgilerden de yola çıkılarak yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde bu çalışmaların; anababa tutum ve davranışları ile çocukların problem davranışları ve gelişimi (Demirkaya Karakoç ve Abalı 2012; Poyraz ve Özyürek, 2005; Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010; Waller vd., 2015; Yamaoka ve Bard, 2019), anababalık stilleri (Altay ve Güre, 2012) odaklı olduğu görülmektedir. Ancak bununla birlikte, anababa tutum ve davranışları ve çocuk gelişimi üzerinde önemli bir rolü olan anababa davranışlarının belirleyicilerin incelendiği araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Anababa davranışlarının belirleyicilerini bir model çerçevesinde ele alan araştırmaların sınırlı olduğu belirtilebilir. Bu bağlamdan yola çıkarak yukarıda belirtilen araştırmalar ve çalışmalar doğrultusunda bu araştırmanın problemi; anababa ve çocuk ilişkisinde öncü bir model olan Belsky'nin (1984) anababalığın belirleyicileri modeli ve bu modelin güncellenmiş bir versiyonu olan güncellenmiş anababalık modelinden (Taraban ve Shaw, 2018) yararlanılarak öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve ele alınan değişkenlerin olumlu anababalık uygulamalarıyla olan ilişkisinin incelenmesidir.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı okul öncesi dönemde çocuğu olan bireylerin; öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek, iş doyumu ve olumlu anababalık davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

- 1) Öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek, iş doyumu ve olumlu anababalık davranışları arasındaki ilişkilerin test edildiğı anababalık modeli doğrulanmakta mıdır?
- 2) Olumlu anababalık davranışları anababanın cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- 3) Olumlu anababalık davranışları anababanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- 4) Olumlu anababalık davranışları çalışma sektörüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- 5) Olumlu anababalık davranışları çalışma saatleri süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Önem

Anababaların ve toplumdaki rollerinin araştırılması yeni bir çalışma alanı değildir. Yarım asırdan fazla bir süredir anababalık konusu; erken çocukluk gelişiminde araştırmanın merkezi olmuştur ve çocukların gelişimi ve refahı üzerinde önemli bir etki alanı olarak kabul edilmektedir (Bell, 1979; O'Connor, 2002; Parke, 2004). Anababalığın ne olduğu ve anababalık davranışlarının çocukların gelişimlerine nasıl katkıda bulunduğu araştırmacıların ilgisini çekmektedir (Estrada, Arsenio, Hess, Holloway, 1987).

Erken çocukluk döneminde bakım veren ile olan ilişkilerin çocukların; sosyal ve bilişsel becerilerinin gelişimini etkilediğini göstermektedir (Bornstein ve Tamis-LeMonda, 1989). Birçok çalışma; okul öncesi yıllardaki anababalık davranışlarının yaşamın ilerleyen dönemlerinde zihinsel ve fiziksel sağlık üzerinde uzun dönemli etkileri olduğunu belirtmektedir (Robins ve Rutter, 1990, Stewart-Brown, Fletcher, ve Wadsworth, 2005). Okul öncesi dönemde olan çocukların duygusal ve sosyal becerilerinin gelişiminde; duyarlı/hassas olan anababalık uygulamalarının; sert veya

tepkisiz anababalık uygulamalarından daha fazla etkililik gösterdiği vurgulanmaktadır (Landry, Smith ve Swank, 2003). Alanyazına dayanarak, okul öncesi dönemdeki anababalık hem mevcut anababalık ilişkisinin hem de olası çocuk davranışlarının bir göstergesi olarak düşünülmektedir (Kobayashi, 2017). Görüldüğü gibi anababalık; erken öğrenme ve gelişimin en güçlü yordayıcılarından biridir. Bu kapsamda çalışmada; okul öncesi dönemde çocuğu olan bireylerin anababalık uygulamalarının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Dünyada ve Türkiye’deki eğitim sistemi içindeki ilk basamak; okul öncesi eğitime dayanmaktadır (Arabacı ve Aksoy, 2005). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nı (2019) yayınladığı On Birinci Kalkınma Planı’na (2019-2023) göre; erken çocukluk eğitimi için 5 yaş zorunlu eğitim kapsamındadır ve bu kapsamda, bu ve ileriki dönemler için hem çocukların hem de anababaların gelişiminin oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda da yurt içi ve yurt dışında anababa beceri ve davranışlarının geliştirilmesi açısından birçok program uygulanmaktadır (Arabacı ve Aksoy, 2005; Scott ve Gardner, 2008). Yetkin anababalık davranışlarının geliştirilmesi ile ilgili olarak bakanlıklar ortaklaşa olarak projeler düzenlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (MEB HBÖGM); Aile Eğitimi Programı ile 0-18 yaş (MEB HBÖGM, 2018) aralığında çocuğu olan anababaların, anababalık becerilerinin ve davranışlarının geliştirilmesi için bir program uygulamaktadır. Bununla birlikte; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB, 2018) tarafından evlilik öncesinden evlilik yaşantısına kadar kapsayıcı bir Aile Eğitim Programı uygulanmaktadır. Bu programda; ailelerin gelişimi ve anababalık davranışları üzerine eğitimler verilmektedir. Görüldüğü gibi, anababa eğitim programlarının temel amaçları birbirine çok benzemekte (Arabacı ve Aksoy, 2005) ve olumlu anababalık davranışlarının kazandırılması istenmektedir. Anababalara; olumsuz davranışların etkilerinin en aza indirgenebilmesi ve olumlu anababalık davranışlarının kazanılması için eğitimler verilmekle birlikte, bu davranışların belirleyicilerinin anlaşılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir.

Anababaların; çocukların sağlıklı gelişiminde kritik bir rol oynamasından dolayı, anababalık uygulamalarını etkileyen faktörleri anlamak önemlidir (Sanders, 1999). Maruz kalınan anababalık uygulamaları; çocukların gelişimlerini, gelecekteki sağlıklarını ve sosyal işlevlerini etkilemektedir (Thomson vd., 2014). Yapılan çalışmalarda; olumlu anababalığın, çocukların davranış problemlerinin azalması ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (McKee vd., 2008; Sebre vd., 2015; Yamaoka ve Bard, 2019).

Dolayısıyla, olumlu anababalık uygulamalarını teşvik eden ve negatif anababalık uygulamalarını azaltan faktörleri anlamının önemli olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmalar; çocukların gelişimi için olumlu anababalık davranışlarının yararlarını incelemiş olsa da (Barrueco, Lopez ve Miles, 2007; Bornstein ve Tamis-LeMonda, 1997) çok az sayıdaki çalışma; yalnızca anababalık davranışlarını şekillendiren değişkenleri incelemektedir (Smith, 2010; Yüceol, 2016). Alanyazında anababalığı ele alan çalışmalar incelendiğinde, Belsky'nin (1984) anababalık belirleyicileri modelinin anababalığın belirleyicileri ile ilgili en iyi bilinen modellerden biri olduğu görülmektedir. Bronfenbrenner'in ekolojik kuramı (1977) ile birlikte, Belsky (1984) anababalık davranışlarının anababa ve çocukların nitelikleri ve bağlamsal stres ve destek kaynakları da dahil olmak üzere birden çok değişken tarafından belirlendiği kavramsal bir model önermektedir. Belsky'nin (1984) anababalığın belirleyicileri modeline göre anababalık; birden fazla kaynaktan etkilenmektedir. Bu modele göre; anababalık çoklu bağlamların bir fonksiyonudur. Bu nedenle, bireyin hem kendisi ile ilgili hem de içerisinde bulunduğu bağlamla ilişkili algılarını yansıtan etmenlerin anababalık davranışları ile ilişkisinin incelenmesi önemli görülmektedir. Bu çalışmada; Belsky (1984) ve Taraban ve Shaw (2018) modeline uygun olarak, okul öncesi dönemde çocuğu olan bireylerin anababalık davranışlarının belirleyicilerinin ele alınarak incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bağlamsal stres ve destek kaynakları anababalık davranışlarının belirleyicisi olarak tanımlanmaktadır (Abidin, 1992; Belsky, 1984). Bu faktörlerin olumlu anababalık davranışlarını engelleyebilecek veya destekleyebilecek rolleri olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı; anababalık davranışlarını etkileyebileceği düşülen öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu değişkenlerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmekte ve psikolojik danışma ve rehberlik alanı ile birlikte ilgili alanyazına katkı sunması beklenmektedir.

Olumlu anababalık davranışlarının kazandırılması ve geliştirilmesi konusunda; psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin rolü oldukça büyüktür. Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri; okul öncesi dönemden yükseköğrenim döneminin sonuna kadar devam etmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklara verilen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde; çocuğun yaşam alanı içerisinde yer alan ailesi de bulunmaktadır. Okullarda görev yapan psikolojik danışmanlar; anababaların olumlu anababalık uygulamalarını benimsemeleri konusunda ebeveynlere destek sağlayacak bir role sahiptir. Psikolojik danışmanlar, ailelerle iletişime geçerek çocukların

gelişimine katkı sunmakta ve çalışmalarını organize etmektedir. Önleyici rehberlik hizmetleri kapsamında yürütülen müdahale hizmetlerinde; anababalara yönelik gerekli ve uygun olan müdahale hizmetlerinin belirlenerek uygulanacak olan programların ve eğitimlerin bu doğrultuda hazırlanması çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Okullarda; ebeveyn konsültasyonları ile hem anababaların hem de çocukların gelişimleri desteklenmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında hazırlanan ve yürütülen anababa eğitimleri ve konsültasyon çalışmaları ile anababaların becerilerinin geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda okul psikolojik danışmanları; okullarda uygulanan kapsamlı gelişimsel rehberlik programı doğrultusunda yürütmüş oldukları konsültasyon çalışmaları, sınıf rehberliği ve psikolojik danışma hizmetleri gibi müdahalelerde bu araştırmanın bulgularından yararlanabilir. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılacak eğitimlerde ve yürütülecek olan programlarda bu araştırma kapsamında elde edilecek sonuçlardan yararlanılarak programların içerikleri düzenlenebilir. Örneğin; anababaların ilişki kalitelerini, öz yeterlik düzeylerini ve iş doyumlarını artırmaya yönelik içerikler hazırlanarak bu doğrultuda eğitimler verilebilir. Bu sayede olumlu anababalık davranışlarının uygulanabilirliğinin artacağı düşünülebilir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin alt alanı olan aile danışmanlığı alanı için de bu çalışmanın önemli olduğu söylenebilir. Aile danışmanları sağlıklı aile yapısının gelişimi için bireyleri desteklemektedir. Özellikle olumsuz anababa davranışları ve sağlıklı aile yapısı; çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bundan dolayı olumlu anababalık davranışlarının geliştirilmesinde rol oynayabileceği düşünülen değişkenlerin incelenmesinin aile danışmanlığı alanına da yeni veriler sunacağı düşünülmektedir. Görüldüğü gibi bu çalışmanın; olumlu anababalık davranışlarını belirleyen faktörlerin anlaşılacak anababa ve çocuk arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi amacıyla uygulanabilecek psikolojik danışma hizmetlerine katkı sağlayacağı belirtilebilir.

Bu araştırma kapsamında İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlaması araştırmacı tarafından yapılmıştır. İlişki Kalitesi ölçme aracı; bireylerin ilişki kalitelerinin belirlenmesi ve güçlendirilmesi ile ilgili yapılacak çalışmalarda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda İlişki Kalitesi Ölçeği'nin yapılacak olan çalışmalarda alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yukarıda da görüldüğü gibi, alanyazın taramasında; öz yeterlik, ilişki kalitesi, algılanan sosyal destek ve iş doyumunu değişkenlerinin kapsamlı bir anababalık modeli doğrultusunda

değerlendirildiği araştırmaların oldukça sınırlı bir düzeyde olduğu gözlenmektedir. Bundan dolayı da bu çalışmanın; ilgili alanyazına, araştırmacılara ve uygulamacılara yarar sağlaması açısından alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Sayıtlar

Çalışmaya katılan bireylerin ölçme araçlarını kendilerini yansıtacak düzeyde ve içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır. Bu çalışma için belirlenen yöntemin; çalışmanın amacına, konusuna ve problem durumuna uygun olduğu ve çalışma kapsamında kullanılan ölçeklerin ölçmek istenilen özelliği ölçebildiği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu çalışma; COVID-19 pandemi döneminde yapılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular; ölçekleri yanıtlayan anababaların görüşleri ile sınırlıdır. Araştırmada ortaya çıkan bulguların genellenebilirliği; çalışmaya katılım gösteren ve bu çalışma grubuyla benzer niteliklere sahip olan bireylerle sınırlıdır. Araştırmanın kesitsel bir çalışma olması da bir diğer sınırlılıktır.

Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Öz yeterlik: Öz yeterlik; bireyin belirli bir davranışı başarılı düzeyde yerine getirme yeteneği ile ilgili inancını ifade etmektedir (Bandura, 1977).

İlişki Kalitesi: İlişki kalitesi; bireyin ilişkisinde ne kadar mutlu veya tatmin olduğunu ve partnerlerin ne kadar iyi anlaştığını ifade etmektedir (Reynolds, Houlston ve Coleman, 2014).

Algılanan Sosyal Destek: Bireyin; ihtiyaç hissettiği durumlarda kendi arkadaşlarından, ailesinden ve hayatında yer alan özel kişilerden alabileceği desteğe ilişkin algısıdır (Cotterell, 2007).

İş Doyumu: Bireyin; yaptığı işi hakkında sahip olduğu olumlu veya olumsuz yargısı olarak tanımlanmaktadır (Weiss, 2002).

Olumlu Anababalık: Olumlu anababalık; anababalığın sıcaklık, duyarlılık, destekleyici, sınır belirleme, çevrenin proaktif yapılandırılması, beklenmedik olaylara dayalı pekiştirme gibi anababalık boyutlarını ifade etmek için kullanılan şemsiye bir terimdir (Waller vd., 2015).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde olumlu anababalık davranışları, öz yeterlik, sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumu kavramlarıyla ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiş ve bu kavramlarla ilgili yapılan araştırmalardan bahsedilmiştir.

Anababalık Davranışları

Anababalık ve Anababalık Davranışları

Anababalık ve aile konusu uzun süredir; çocuk ve gelişim psikologları, sosyologlar, eğitimciler tarafından araştırılan ve incelenen bir alandır. Bu nedenle, anababalık uzun zamandır tartışılan ve hala tartışılmaya devam eden bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Bjorklund, Yunger ve Pellegrini, 2002). Birçok kuramsal çerçeve, anababalığın çocuk gelişiminde hayati bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Kuppens ve Ceulemans, 2019).

Anababalık, anababa ve çocuk arasındaki bir eylem ve etkileşim sürecine dayanan (Brooks, 2011) ve çeşitli faktörlerden etkilenen bir dizi davranışı kapsamaktadır (Kendler vd., 1997). Anababalar ve çocuklar arasındaki ilişki karmaşık ve çeşitlidir. Anababalık, genellikle çocukların değişen gelişimsel ihtiyaçlarına yanıt olarak, zaman içerisinde değişen gelişimsel bir rol olarak tanımlanmaktadır (Bigner ve Gerhardt, 2014). Anababa davranışları; bir bireyin ebeveyn olarak davranışına rehberlik eden ve örtük kuralları oluşturan tutum ve inançları kapsamaktadır (Bigner ve Yang, 1996). Ebeveynler, çocukların fiziksel olarak hayatta kalmasında, sosyal ve duygusal olgunlaşmasında ve bilişsel gelişiminde merkezi role sahiptir. Anababalar, çocuklarının gelişimine doğrudan ve dolaylı birçok yol ile rehberlik etmektedir (Bornstein, 2006).

Alanyazındaki çalışmalar anababaların; aile işleyişi ve refahı konusunda ana belirleyici olduğunu göstermektedir (McFarlane, Bellissimo ve Norman, 1995). Anababalığın, çocuğun psikolojik uyumunu (Rasmussen, 2009; Repetti, Taylor ve

Seeman, 2002) ve yaşam boyu iyilik halini belirleyici bir şekilde etkilediği genel olarak kabul edilmektedir (Moore ve Keyes, 2003).

Anababa tutum ve davranışlarının zaman içerisinde değişim gösterdiği gözlenmektedir. 20. Yüzyıl; Sigmund Freud'un (1856-1939) yazılarıyla izin verici anababa tutumlarından, John Watson (1928) ve diğerlerinin savunduğu daha kısıtlayıcı ve otoriter yaklaşımlara kadar değişen çocuk yetiştirme yaklaşımlarına tanık olmuştur (Akt. Bigner ve Yang, 1996). Ancak bilimsel bilginin artması, araştırmaların çoğalması ve çocukların gelişimsel bağlamda incelenmesiyle birlikte çocuk yetiştirme durumları ile ilgili öneriler de yaygınlaşmaktadır (Bigner ve Yang, 1996). Bundan dolayı çocuk yetiştirme ile ilgili vurgu psikolojik bir boyuta taşınarak olumlu pekiştirmeye veya ödülle dayalı davranış değişikliği giderek ön plana çıkmış ve çocukların davranışlarını şekillendirmek için fiziksel cezanın kullanılması önerilmemiştir (Bigner ve Yang, 1996). Yıllar içerisinde ebeveyn tutum ve davranışlarıyla ilgili çalışmaların artmasıyla beraber ebeveyn tutum ve davranışlarının da değiştiği görülmektedir.

Anababalar, çocukların tutum ve davranışları üzerinde önemli bir role sahiptir. Bu rol; ebeveyn davranışları ve uygulamalarının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Araştırmacılar anababalığı incelerken anababalık uygulamalarını, anababalık boyutlarını veya anababalık stillerini dikkate alarak çeşitli açıklamalar getirmişlerdir (Kuppens ve Ceulemans, 2019). Ebeveynlik stilleri, bir ebeveynin çocuğuyla nasıl iletişim kurduğunu tanımlamaktadır. (Baumrind, 1971). Davranış bilimciler ve sosyal bilimcilerin, ebeveynlik tarzlarında bir grup temel kategoriye belirledikleri görülmektedir. İlk çalışma üç temel anababa davranış stilini ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; otoriter, demokratik ve izin verici anababa tutum ve davranışını kapsamaktadır. (Baumrind, 1966). Bu açılardan temel ebeveynlik stillerine bakıldığında, demokratik tarzların yüksek sıcaklık ve yüksek kontrol, otoriter tarzların düşük sıcaklık ve yüksek kontrol, hoşgörülü veya izin verici tarzların ise yüksek sıcaklık ve düşük kontrole sahip olduğu görülmektedir.

Demokratik ebeveyn tutumunda; yüksek düzeyde talep, sıcaklık ve psikolojik özerkliğe sahip olan bir anababa tutumu vardır. Baumrind (1991) demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını izlediğini ve net standartlar koyduğunu belirtmektedir. Anababalar; müdahaleci ve kısıtlayıcı değildir. Disiplin yöntemleri ise cezalandırıcı olmak yerine destekleyicidir. Demokratik ebeveynler; sosyal sorumluluk düzeyi yüksek, öz düzenleme becerisine sahip ve işbirlikçi olan çocuklar yetiştirmek isterler. Otoriter ebeveynler; yüksek düzeyde talebi içeren, düşük düzeyde sıcaklık gösteren ve psikolojik özerkliği destekleyen bir tutuma sahiptir. Baumrind (1991),

otoriter ebeveynlerin itaat ve statü odaklı olduklarını ve çocuklarının kendi emirlerine açıklama yapılmadan uyulmasını beklediklerini öne sürmektedir. İzin verici ebeveyn stillerinde ise, düşük düzeyde talep ve yüksek düzeyde ve geleneksel olmayan hoşgörü görülmektedir. Bu ebeveynler; çocuklarına yüksek düzeyde bir ilgi göstermektedirler ancak çocuklarının davranışlarına karşı bir sınır getirmezler. Bununla birlikte öz düzenleme ve karar verme konusunda çocuklarına izin vererek olumsuz tutum ve davranışlar karşısında herhangi bir sınırlama getirmediğinden az talepte bulunurlar. Son olarak hem yanıt verebilirlik hem de talepkarlık açısından düşük bulunan ebeveynler, ilgisiz veya ihmalkâr olarak sınıflandırılır (Maccoby ve Martin, 1983). Bu tipoloji kullanılarak tanımlanan ve ihmalkâr olarak adlandırılan dördüncü bir ebeveynlik tarzının ise düşük sıcaklık ve düşük kontrole bağlı olduğu ifade edilmektedir (Baumrind, 1966; Baumrind, 1971; Baumrind 1991).

Ebeveynlik stillerini sınıflandırmanın başka bir yolu ise sıcaklık/duyarlılık ve kontrol/talep olarak değerlendirilmektedir (Maccoby ve Martin, 1983). Buna göre; ebeveynlik tarzının iki temel bileşeni, ebeveynin duyarlılığı ve talepkarlığıdır (Maccoby ve Martin, 1983). Ebeveyn duyarlılığı; ebeveyn sıcaklığı veya destekleyiciliği olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynler, çocuklarının özel ihtiyaç ve taleplerine uyumlu ve destekleyici davranarak bireyselliği, öz düzenleme becerilerinin gelişimini desteklemektedir (Baumrind, 1991). Ebeveyn talepkarlığı ise davranışsal kontrol olarak tanımlanmaktadır. Bu boyutta; ebeveynler, çocuklarının davranışlarını disipline, kontrol ve itaat etme eğilimine girerler (Baumrind, 1991). Duyarlılık ve talepkarlık düzeylerinin ötesinde, ebeveynlik stilleri psikolojik kontrolle de ilişkilidir. Psikolojik kontrol, ebeveynlerin ebeveynlik uygulamaları yoluyla çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimini etkilemeye çalıştıkları düzeyi temsil etmektedir (Barber, 1996). Bundan dolayı, ebeveynlik stillerinin her biri; ebeveyn değerlerinin, uygulamalarının ve davranışlarının farklı modellerini yansıtmaktadır (Baumrind, 1991).

Görüldüğü gibi 50 yılı aşkın bir süre önce Baumrind (1966, 1971) ve Maccoby ve Martin (1983) ebeveynlik stillerinin olumlu ve olumsuz yönlerini tanımlamıştır. Bu tanımlama ve bilgilerden sonra, özellikle olumsuz anababalığın zararlı ve yıkıcı etkileriyle ilgili çalışmaların yapılmaya başlandığı görülmektedir (MacKinnon-Lewis ve Lofquist, 1996; Ritchie ve Buchanan, 2011). Ancak bununla birlikte, anababalar ve çocuklar arasındaki olumlu etkileşimi artırmayı amaçlayan müdahale çabalarıyla beraber; olumlu anababalık ve çocukların davranışları arasındaki ilişkinin araştırılmasına yönelik de bir artış olduğu görülmektedir (Azad, Blacher ve Marcoulides, 2014; Sebre vd., 2015;

Yamaoka ve Bard, 2019). Bu yüzden olumlu anababalık davranışlarını destekleyen faktörlerin değerlendirilmesinin önemli olduğu ifade edilebilir.

Olumlu Anababalık Davranışları

Alanyazında anababalık uygulamaları ile ilgili çok sayıda araştırma olmasına rağmen, anababalıkla ilgili kuramsal bir yapı görülmemektedir (Park, 2012). Anababalık tutum ve davranışları ile ilgili çeşitli görüşlerin ve uygulamaların ortaya konduğu belirtilmektedir (Belsky, 1984; Parent ve Forehand, 2017; Waller ve vd., 2015). Bu bağlamda ise anababalığı iki geniş alan olarak değerlendirmek ve gruba ayırmak mümkündür (Kobayashi, 2017). Bu alanlar; olumlu ve olumsuz anababalıktır.

Olumsuz veya kötü anababalık, çocuk istismarının birincil nedenidir. Olumsuz ebeveynlik davranışları düşmanlık, sertlik ve olumsuz kontrol gibi davranışlarla; sıcaklık, tutarlılık ve duyarlılık gibi olumlu ebeveynlik davranışlarından ayırt edilebilir (Akker, Dekovic, Prinzie ve Asscher, 2010). Olumsuz ebeveynlik kavramının; çocuklarda duygusal ve davranışsal problemlerin gelişmesinde ön plana çıktığı belirtilmektedir (Morris vd., 2017). Araştırmalar; olumsuz ebeveynliğin en az iki önemli bileşeni olduğunu öne sürmektedir. Bu bileşenler; düşmanlık ve psikolojik kontroldür. Düşmanlık, çocuğa karşı açık sözel ve fiziksel saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik kontrol ise ebeveynlerin; aşırı eleştiri, koşullu sevgi, suçluluk uyandırma, kısıtlayıcı iletişim ve duyguları geçersiz kılma gibi zorlayıcı stratejiler kullanarak çocukların davranışlarını ve kimliklerini manipüle etmeye çalıştıkları gizli saldırganlık ve müdahaleci kontrolü içermektedir (Barber, 2001). Alanyazında olumsuz anababalık tutumları ve çocukların davranış problemleri ve saldırganlığın gelişimi konusunda ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (MacKinnon-Lewis ve Lofquist, 1996).

Olumlu ebeveynlik kavramı ise eğitim, hemşirelik, sosyoloji, psikoloji ve çocuk sağlığı ve gelişimi gibi ilgili disiplinler aracılığıyla araştırılan bir alandır (Seay, Freyinsteinon ve McFarlane, 2014). Olumlu ebeveynlik, çocukları takip etmek, çocukla ilgilenmek ve çocuklara ebeveyn ve çocuğun sevgi dolu ve güvene dayalı bir ilişki içinde bir arada var olduklarını bilmelerini sağlamak anlamına gelmektedir (Crouter ve Head, 2002). Olumlu anababalık tutumları; çocukların hayata istekle ve sorumlulukla bağlanabilen, kendine güvenen, esnek, yaratıcı, yetkin bireyler olmalarına yardımcı olmaktadır (Roper, 2006). Olumlu ebeveynlik davranışları; çocukların neyin doğru neyin

yanlış olduğunu içsel olarak değerlendirmesi (Gray, 2007) veya içsel olarak motive olması (Ryan ve Deci, 2000) konusundaki doğuştan gelen yeteneklerini geliştirmeye odaklanmaktadır. Olumlu anababalık davranışları; bağlanmayı içeren duyarlı bir ilişki içerisinde çocuğa gerekli ilgi, bakım, sevgi, şefkat ve sıcaklığı içermektedir. Olumlu anababalık davranışlarıyla gelişimsel olarak çocuğa uygun sınırlar belirlenir (Davis-Sowers, 2012; Schor, 2003) ve çocuğun davranışını şekillendirme, modelleme ve düzenleme üzerine odaklanılır (Kulkarni, 2010; Akt. Seay vd., 2014). Bununla beraber, çocukla sözlü iletişim, aktif dinleme ve saygı yoluyla iletişim kurulur (Schor, 2003). Görüldüğü gibi olumlu anababalık; olumlu etki, aktif dinleme, olumlu konuşma, şefkatli bir şekilde temas kurmayı içermektedir (Luebbe ve Bell, 2014).

Yapılan çalışmalarda; olumlu anababalığın çocukların davranış problemlerinin azalması ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (McKee vd., 2008; Sebre vd., 2015; Yamaoka ve Bard, 2019). Olumlu anababalık davranışlarını benimsemek; anababaların iyi oluş düzeylerini artırmaktadır (Bornstein, 2003) Araştırmalar; olumlu bir tutumla ve ortamda yetiştirilen çocukların öz düzenleme becerisine sahip olduğunu (Moilanen, 2007), prososyal davranışlar sergilediğini, akademik olarak iyi bir performansa sahip olduklarını (Criss, Shaw ve Ingoldsby, 2003) ve daha az dışsallaştırma sorunları (Pettit, Bates, Dodge ve Meece, 1999) yaşadıklarını göstermektedir. Çalışmalarda; olumlu anababalık uygulamalarının, çocukların bilişsel ve davranışsal gelişimi üzerinde uzun vadede olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir (Jones, Erjavec, Viktor ve Hutchings, 2016). Bununla birlikte, olumlu anababalık davranışlarının çocuklarda yüksek benlik saygısı ve düşük depresyon düzeyi ile ilgili olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Bamaca-Colbert, Tilghman-Osborne, Calderón-López ve Moore, 2017).

Yukarıda da görüldüğü gibi olumlu anababalık uygulamaları, çocukların gelişimlerini desteklemek için oldukça önemlidir. Alanyazında; olumlu anababa uygulamaları, anababa-çocuk ilişkisi ve bu ilişkiyi destekleyici ya da azaltıcı faktörleri belirlemek için birçok model olduğu görülmektedir. Bu modeller; anababalığı etkileyen faktörler üzerinde durmaktadır.

Belsky Anababalık Belirleyicileri Modeli ve Güncellenmiş Anababalık Modelleri

Davranış bilimciler; insan gelişimi ve sosyal davranışa yönelik ekolojik bir bakış açısı geliştirdiklerini belirtmektedir (Bigner ve Gerhardt, 2014). Ekolojik bir bakış

açısıyla bireylerde, ailelerde ve diğer sosyal gruplardaki gelişimsel değişiklikler; değişen çevresel sistemlerle olan etkileşimler bağlamında değerlendirilmektedir (Bronfenbrenner, 1979). Aynı bakış açısı anababa-çocuk ilişkileri bağlamında da kullanılmaktadır (Bigner ve Gerhardt, 2014).

Anababalar ve çocukları arasındaki benzersiz bağın bağlamını ve karmaşıklığını anlamak için bu bağın ekolojik bir bakış açısıyla incelenmesi önemli görülmektedir. Anababa-çocuk ilişkisini ekolojik açıdan anlamak için davranışı etkileyen ve şekillendiren çeşitli çevrelerin bağlamını incelemek önemlidir. Anababa-çocuk ilişkilerinin temel doğasını araştırmak ve ebeveynlerin üstlendiği rolleri ve davranışları etkileyen belirli yönleri belirlemek gerektiği ifade edilmektedir (Bigner ve Gerhardt, 2014).

Bronfenbrenner (1977), anababalık uygulamalarını etkileyebilecek birçok bileşeni anlamak için ekolojik bir çerçeve önermektedir. Bu çerçevede; anababa-çocuk ilişkileri ve çocukların gelişimi üzerinde durulmaktadır (Bronfenbrenner ve Morris, 1998). Bronfenbrenner (1979) çocukların gelişiminin yakın çevrelerindeki insanlarla, nesnelerle ve sembollerle zaman içinde kurdukları etkileşimlerden etkilendiğini fark ettiğini belirtmektedir. Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistemler Teorisi (Bronfenbrenner, 1989), aile mikrosisteminin çocukların refahını etkileyen yönlerine ve hem aileler hem de çocuklar üzerindeki daha geniş bağlamsal etkilere odaklanmaktadır. Bronfenbrenner'ın (1988) kişi-süreç-bağlam modeline göre karşılıklı ilişkiler özellikle, ev ortamında ebeveynler ve çocuklar arasında meydana gelen yakın süreçler, çocuğun gelişim potansiyelinin gerçekleştirildiği kilit mekanizmalar olarak kabul edilmektedir. Ekolojik modelde; bireyin gelişimini anlamak için birey ve çevresi arasındaki etkileşimlerin incelenmesinin gerekli olduğu ileri sürülmektedir. Ekolojik açıdan bakıldığında, anababalık uygulamalarının yordayıcılarını incelerken hem bireysel hem de bağlamsal faktörler göz önünde bulundurulmalıdır (Bronfenbrenner, 1977).

Bugüne kadar, birkaç çalışma bu model altında varsayılan değişkenlerin etkilerini incelemiştir. Belsky (1984), ebeveynliğin belirleyicilerinin kapsamlı bir modelini geliştirmek için ekolojik bakış açısını uyguladığı görülmektedir. Belsky (1984), ebeveynliğin belirleyicilerini belirlemek için bu sistem içinde tipik olarak işleyen seviyeleri ve faktörleri daha da geliştirerek bir model önermektedir. Bu model; Belsky (1984) Anababalık Belirleyicileri Modeli'dir Ekolojik bir çerçeve ile uyumlu olarak, Belsky'nin (1984) Anababalık Belirleyicileri Modeli; anababanın hem bireysel hem de bağlamsal faktörlerinin anababalık uygulamaları için önemini vurgulamaktadır.

Belsky'nin (1984) anababalık modeline göre anababalık; anababanın kendi geçmişi, kişiliği ve anababalık edilen çocuğun özellikleri dahil olmak üzere birçok faktörün karmaşık bir işlevidir. Belsky'nin (1984) süreç modeli; anababanın özellikleri, sosyal durum, ilişki/evlilik kalitesi, anababanın psikopatolojisi, çocuğun özellikleri gibi tekil etki kaynaklarının etkisi üzerine dayanmaktadır. Belsky (1984) modeline göre anababalığın işlevi üç alanda tanımlanmaktadır. Bu alanlar; a) anababanın gelişim tarihi, kişiliği ve psikolojik kaynakları, b) anababa ve çocuk ilişkisinin gömülü olduğu bağlamsal stres ve destek kaynakları, c) çocuğun özellikleridir. Şekil 1'de Belsky'nin Belsky Anababalık Belirleyicileri Modeli (Belsky, 1984) yer almaktadır.

Şekil 1'de görüldüğü gibi anababalık davranışlarının anababanın bireysel özellikleri ve psikolojik kaynakları, çocuk özellikleri ve daha geniş sosyal bağlamlar (mesleki deneyimler dahil) tarafından şekillendiği görülmektedir. Anababanın; gelişimsel öyküsü ve kişiliği daha geniş sosyal bağlam üzerinden dolaylı olarak anababalığı biçimlendirmektedir. Modelde; bağlamsal stres ve destek kaynaklarının doğrudan anababalığı etkileyeceği ya da önce bireysel psikolojik iyi oluşu etkileyerek dolaylı bir şekilde anababalığı etkileyeceği belirtilmektedir. Sosyal bağlam; özellikle evlilik ilişkileri, sosyal ağlar ve anababaların mesleki deneyimlerini içermektedir. Ayrıca model; anababaların gelişimsel öykülerinin, evlilik ilişkilerinin, sosyal ağların ve çalışma hayatının anababaların kişiliğini ve genel psikolojik iyi oluşunu ve dolayısıyla anababa işlevlerini ve çocuk gelişimini etkilediğini varsaymaktadır.

Belsky, anababalık belirleyicileri modelinde erken çocukluk döneminin önemini vurgulamaktadır. Belsky, özellikle okul öncesi döneme vurgu yapmaktadır. Belsky ve Fearon'a (2002) göre, erken çocukluk döneminde anababalığın karmaşıklığına ilişkin anlayış arttıkça, bu sürece başarılı bir şekilde müdahale etme becerimiz de artmaktadır. Etkili anababalık müdahaleleri, erken çocukluk dönemindeki anababalık uygulamaları ile çocuğun duygusal ve davranışsal sonuçları arasındaki güçlü ilişkilere dayanmaktadır (Belsky ve Fearon, 2002).

Belsky'e (1984) göre, anabanın psikolojik iyi oluşu, anababalık sürecinin merkezinde yer almaktadır ve anababalığı kısmen doğrudan etkilemektedir. Anababanın gelişim geçmişi; anababanın kişiliğinin ve mevcut psikolojik iyi oluşunun bir göstergesidir. Araştırmalar; olumsuz baba ve anne tutumlarındaki risk faktörlerinin anababanın psikolojik sıkıntısını (örneğin; depresyon) desteklediğini göstermektedir (Cheung ve Theule, 2019; Goodman, Simon, Shambraw ve Kim 2020). Yapılan çalışmalarda; yüksek düzeyde depresif belirtilere sahip anababaların, anababalık

uygulamalarının daha az duyarlı ve hassas olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı da kendilerinin ve çocuklarının duygularını daha az fark edebildikleri ve davranışlarının çocukların duyguları üzerindeki etkisinin daha az farkında oldukları belirtilmektedir (Coyne, Low, Miller, Seifer ve Dicktein, 2007). Araştırmalarda; anababanın kişiliğinin ve psikolojik işleyişinin anababalık uygulamalarını, anababaların inançlarını ve beklentilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Vondra ve Belsky, 1993). Anababalık üzerindeki doğrudan etkileri açısından, Belsky'nin (1984) modeline göre çocuğun özellikleri; özellikle çocuk mizacının anababalık sürecinde aktif rol oynadığı ifade edilmektedir. Yapılan bir çalışmada; çocuğun tutarlı bir şekilde olan olumsuz duygularını yoğun ve sık bir şekilde ifade etmesinin anababalık uygulamalarını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Paulussen-Hoogeboom, Stams, Hermanss ve Peetsma, 2007). Sosyal desteğin, ebeveynlik davranışlarını doğrudan belirleyebilecek belirgin çevresel faktörlerden biri olduğu (Belsky, 1984) ve ebeveyn sıcaklığını (Lippold, Glatz, Fosco ve Feinberg, 2018) ve katılımı (Hamme, Peterson, Buser ve Westburg, 2010) belirleyebileceği; anababanın düşmanlığını (Lippold vd., 2018) ve aşırı tepkiselliğini azaltacağı (Taraban vd., 2019) belirtilmektedir. Alanyazında, Belsky'nin modeli için en güçlü desteğin sosyal özellikler alanında olduğu belirtilmektedir. Özellikle evlilik kalitesi ile erken çocukluk dönemindeki anababalık arasındaki ilişki açısından bu durumun önemi belirtilmektedir. Anababanın özellikleri alanı ise anababalık uygulamaları üzerinde biraz daha zayıf bir etki gösteriyor gibi görünse de bazı çalışmalar annenin depresif belirtileri için etki büyüklüklerini orta düzey olarak değerlendirmektedir (Taraban ve Shaw, 2018).

Görüldüğü gibi, Belsky (1984), anababalığın belirleyicileri modeli ile alanyazına önemli bir katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte; son otuz yılda, anababalık davranışının yordayıcıları ile ilgili olarak yapılan araştırmaların yaygınlık kazandığı belirtilmektedir. Belsky'nin modelinin yayınlanmasından bu yana, anababalığın yordayıcılarının belirlenmesinin ve anababalığın kendisinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinin giderek daha da belirgin bir hale geldiği görülmektedir (Taraban ve Shaw, 2018). Taraban ve Shaw (2018), Belsky'nin (1984) anababalık belirleyicileri süreç modelinin deneysel olarak desteklendiğini; ancak modelin güncellenmiş çalışmalara ve araştırmalara dayanarak genişletilebileceğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda ise Taraban ve Shaw (2018); Belsky'nin (1984) çalışmasına ve bu çalışma ile yapılan deneysel gelişmelere dayanarak, erken çocukluk dönemi için güncellenmiş bir anababalık modelini önermektedirler. Taraban ve Shaw'ın (2018) güncellenmiş anababalık modeline göre alanlar; '*anababa özellikleri*', '*çocuk özellikleri*' ve '*aile sosyal ortamı*'ni temsil edecek

şekilde sınıflandırılmıştır. Güncellenmiş anababalık modelindeki kategorilerden her biri; Belsky'nin (1984) anababalık belirleyicileri modelinde yer alan, gözden geçirilen değişkenleri ve bu zamana kadar ortaya çıkan araştırma alanlarını temsil eden değişkenleri içermektedir. Şekil 2'de Taraban ve Shaw (2018) tarafından belirtilen güncellenmiş anababalık modeli yer almaktadır.

Taraban ve Shaw' a (2018) göre, Belsky'nin (1984) modelinde dikkate alınmayan ve anababa, çocuk ve çevresel özellikler alanlarına giren birçok anababalık yordayıcısı bulunmaktadır. Bunlar, genetik gibi biyolojik olarak etkilenen özelliklerden; ebeveyn farkındalığı gibi öğretilebilir becerilere kadar uzanmaktadır. Bu özellikler anababalığın bir göstergesi olarak keşfedilmeye başlanmıştır (Parent, McKee, Rough, ve Forehand, 2016). Taraban ve Shaw' a (2018) göre anababalığı etkileyen anababanın özellikleri; kişilik, depresyon, cinsiyet, bilişler ve duygulanım, gelişimsel öykü gibi faktörleri barındırmaktadır. Aile ve sosyal ortam bağlamı ise aile yapısı, evlilik kalitesi, sosyal destek ve kültürü içermektedir. Çocuğun özellikleri; duygu düzenleme, stres, genetik ve olumsuz duygulanım gibi faktörlerle ilişkilidir. Görüldüğü gibi Belsky (1984) anababalık belirleyicileri modelinden yola çıkılarak değerlendirilen bilgiler ve çalışmalar; anababalık, anababa-çocuk ilişkisi ve çocuk gelişimi konusunda önemli bir yol sunmaktadır.

Bu bağlamda alanyazında; Belsky (1984) anababalık belirleyicileri modelinden yola çıkılarak yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalara bakıldığında; Morse (2010), Belsky'nin (1984) anababalığın belirleyicileri modeli rehberliğinde; ebeveyn, çocuk ve bağlamsal etki faktörlerini içeren genişletilmiş bir anababalık belirleyicileri modeli önermiştir. Çalışmaya, 100 ebeveyn ve 5-10 yaşları arasındaki çocuklar katılmıştır. Çalışmada; empatik olarak uyumlu anababalığın çocuğun psiko-duygusal işleyişini yordamadaki gücü ele alınmıştır. Anababanın gelişimsel geçmişi, uyumsuz kişilik özellikleri ve yaş gibi diğer ebeveyn faktörleri ile birlikte ele alınan bağlamsal faktörler ve çocuk özellikleri; anababanın psiko-duygusal sıkıntı düzeyi ve çocuk yetiştirme inançları ve tutumları üzerindeki etkileri yoluyla ebeveynliği dolaylı olarak etkilediği bulunmuştur. Elde edilen bulgular, Belsky'nin (1984) ebeveyn faktörlerinin empatik ebeveynliğin en güçlü belirleyicileri olduğu görüşünü desteklemektedir. Yüceol (2016) ise Belsky'nin (1984) modeli doğrultusunda evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, çalışma durumu, değerler ve anne çocuk ilişkisini değerlendirmiştir. Çalışmanın katılımcıları; 6-12 yaşlarında olan 138 çocuk ve anneden oluşmaktadır. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda; annenin içselleştirdiği toplulukçu değerlerin;

anneninin algıladığı çift fikir birliğinin olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde, çift doyumu da olumsuz anne-çocuk ilişkisini negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Çalışmada; anne ve çocuk arasındaki ilişkiyi etkileyen anne ile ilgili bağlamsal faktörler bir arada değerlendirilmiş ve bağlamsal faktörlerin annenin içselleştirdiği kültürel değerleri etkilediği görülmüştür. Kılıç (2022), Belsky'nin (1984) ebeveynlik modeline göre, baba katılımı ile mikrosistemik faktörlerden ortak ebeveynlik ilişkilerini ve çift uyumunu içeren eş sermayesi arasındaki ilişkide ontojenik faktörlerden baba öz yeterliğinin aracı rolünü incelemiştir. Çalışmaya, 3-6 yaşlarında çocuğu olan 439 babanın katıldığı belirtilmiştir. Çalışmada korelasyon ve regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Babaların, çift uyumu ve ortak ebeveynlik puanları katılım puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Öz yeterliğin bu ilişkiye aracılık ettiği belirtilmiştir.

Prinzle, Stams, Dekovic, Reijntjes ve Belsky (2009), anababalığın belirleyicileri modeli doğrultusunda; beş büyük kişilik özellikleri ile ebeveynliğin üç boyutu (sıcaklık, davranışsal kontrol ve özerklik desteği) arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya, 30 araştırmaya katılan 5.853 anababa-çocuk ikilisi dahil edilmiş ve meta-analizler değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda; anababa kişilik özellikleri ve anababalık davranışları arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Dışa dönük kişilik yapısına sahip anababaların; sıcak anababalık davranışları sergiledikleri belirtilmiştir. Bulgulara göre, kişiliğin anababalığı etkileyen içsel bir kaynak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Belsky (1996), Belsky'nin (1984) ebeveynliğin belirleyicileri modeli tarafından önerilen yapılardan yola çıkarak, bebek-baba bağlanmasının öncüllerini (babanın kişiliği, bebek mizacı, evlilik kalitesi, sosyal destek, iş-aile ilişkileri) incelemiştir. 126 baba ve çocuk; çalışmanın katılımcılarını oluşturmaktadır. Güvenli bağlanan bebeklerin babaları, güvensiz bağlanan bebeklerin babalarına göre daha dışadönük ve uyumlu oldukları görülmüştür. Güvenli bağlanan bebeklerin babaları; olumlu evlilikler yapma ve iş ile aile arasında daha olumlu duygusal yayılma yaşadıkları bulunmuştur.

Görüldüğü gibi anababaların tutum ve davranışları ile çocukların gelişimi (Demirkaya Karakoç ve Abalı 2012; Poyraz ve Özyürek, 2005; Sümer vd., 2010; Waller vd., 2015; Yamaoka ve Bard, 2019) arasında bir ilişki vardır. Bu yüzden de çeşitli ebeveynlik modellerinden yola çıkılarak anababa davranışlarının belirleyicilerin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, olumlu anababalık uygulamalarıyla ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerden biri olan ve anababanın

özellikleri kategorisinde yer alan değişkenlerden biri; öz yeterliktir. Aşağıda alanyazında yer alan genel öz yeterlik kavramı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Genel Öz Yeterlik

Öz yeterlik teorisini, Bandura (1977) ortaya koymuştur. Bandura (1977) öz yeterliği; farklı tedavi biçimleriyle elde edilen psikolojik değişiklikleri açıklamak ve tahmin etmek için bütünleştirici bir teorik çerçeve olarak değerlendirmektedir. Bandura (1977), kaçınan davranışlarda elde edilen değişiklikleri analiz etmek için öz yeterlik kavramının merkezi bir rolde olduğu kuramsal bir çerçeve önermektedir.

Bireyler; Bandura'ya (1986) göre düşünceleri, duyguları, davranışları ve motivasyonları üzerinde bir ölçüde kontrol uygulamalarını sağlayan bir benlik sistemine sahiptir. Bireylerin çevreleri üzerinde bir ölçüde kontrol uygulamak için kullandıkları öz inançlar, öz yeterlik inançlarını içermektedir. Öz yeterlik; bireyin belirli bir davranışı başarılı bir şekilde yapabilme (Bandura, 1977) ve olası durumları yürütebilmek için gerekli olan davranışlarını düzenleme ve yürütme yeteneğine olan inançlarıdır. Öz yeterlik inançları, bireylerin sonuç üretme ve belirlenen performans türlerini elde etme konusundaki algılanan yetenekleriyle ilgilidir (Bandura, 1997).

Yeterliliğe ilişkin öz inançlar; bilişsel, duyuşsal veya motivasyonel olarak araya giren süreçler üzerindeki etkileri yoluyla performansı artırabilir veya azaltabilir (Bandura, 1989). Öz yeterlik teorisi, insanların kendilerini yetkin olarak algıladıkları ölçüde faaliyetlerde bulunma olasılığının yüksek olduğunu savunmaktadır. Bandura'ya (1977, 1986) göre öz yeterlik; bireyin bir organizasyonda, özellikle belirli bir performansa ulaşmak için bir dizi eylemi yürütürken kendi yeteneklerini yargılamasını sağlamaktadır. Öz yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin, iyi performans göstermek için daha fazla motivasyona sahip olabileceği ve zor faaliyetleri başlatma olasılığının daha yüksek olabileceği düşünülmektedir. Öz yeterlik düzeyi düşük olan bireylerin başarısızlığı içselleştirme ve kolay pes etme eğiliminde olabileceği ve bunun sonucunda da stresle karşılaştıklarında depresyon ve kaygı yaşayarak doyum düzeylerinde bir azalma olabileceği öne sürülmektedir (Bandura, 1982).

Öz yeterliğin üç boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar; büyüklük (veya seviye), güç ve genellik olarak tanımlanmaktadır. Büyüklük boyutu; görevin giderek zorlaşan yönlerinde performansla ilgili inançlarla ilgilidir. Güç boyutu; engellere rağmen davranışı

sürdürmek için gösterilen çabayı ifade etmektedir. Genellik boyutu; inancın uygulanabilirliğinin genişliğini ele almaktadır (Bandura, 1977).

Öz yeterliğin dört temel kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynaklar; kişinin kendi performansına veya ustalık deneyimine ilişkin yorumlar, dolaylı deneyimler, sözel ikna ve fizyolojik ve duygusal durumları içermektedir. Bandura'nın (1986, 1997) sosyal bilişsel kuramına göre, öz yeterliğin en güçlü kaynağı; *kişinin kendi performansına veya ustalık deneyimine* ilişkin yorumlarından gelmektedir. Başarılı olarak algılanan eylemler tipik olarak öz yeterliği artırırken, başarısızlık olarak algılananlar öz yeterlik algısını düşürmektedir. Geçmiş başarılarla dayanan yüksek bir öz yeterlik inancı, başarısızlıklar karşısında ısrar etmek için gerekli olan kararlılığı besleyebilir. Bununla birlikte, bireyin performansı ile ilgili bağlamsal faktörler, yeterlik inançlarının nasıl değiştirileceğini belirlemektedir. Bir ödevden aynı notu alan iki öğrenci; ders materyalinin zorluğuna, alınan yardımın miktarına, notun öznelliğine ve ne kadar çaba gerektiğine bağlı olarak notu farklı şekillerde algılayabilir (Bandura, 1997). Ayrıca bireyler; sınıf arkadaşları, akranları ve yetişkinler gibi *başkalarının eylemlerini gözlemlemenin dolaylı deneyiminden* de neler yapabilecekleri hakkında bilgi edinmektedir (Bandura, 1997; Schunk, 1987). Bireylerin başkalarının başarıları veya başarısızlıkları ile ilgili olarak kendi yeteneklerini algılamalarına izin vermektedir. Başkalarının başarılı bir şekilde performans gösterdiğini gözlemlemek, bireylere benzer görevleri yerine getirme becerilerine dair bir güven duygusu sağlayabilmektedir (Bandura, 1997; Schunk, Hanson ve Cox, 1987). Yakın bir arkadaşın zorlu bir akademik görevde başarılı olduğunu görmek, acemi bir öğrenciyi kendisinin de başarılı olabileceğine ikna edebilmektedir. Dolaylı deneyimler tipik olarak kişisel deneyimler kadar etkili değildir (Bandura, 1997). Öz yeterliğin bir diğer kaynağı; *sözel iknadır*. Bandura (1977), sözel iknanın başarılmasının kolay olduğunu, ancak zorlu ve riskli durumlara karşı etkili ya da kalıcı olmadığını öne sürmektedir. Uygun olmayan, aşırı ya da yüzeysel şekilde yapılan ikna ya da övgü, bir öğrencinin performansı ve motivasyonu için yararlı olmamaktadır (Dweck, 2000). Temelsiz ya da gerçekleşmemiş beklentiler yaratan veya çabadan çok yeteneğe odaklanan sözel iknanın sınırlı olduğu belirtilmektedir (Bandura, 1977, 1997). Bundan dolayı, bu şekilde gerçekleşen öz yeterliğin; bireylere gerçekçi bir deneyim yaşatmadığı için zayıf olduğu ifade edilmektedir (Bandura, 1977). Öz yeterliğin son kaynağını ise *fizyolojik ve duygusal durumları* içermektedir. Bireyler genellikle stres, kaygı, yorgunluk ve ruh hali gibi fizyolojik ve duygusal durumlarını yeteneklerinin göstergesi olarak yorumlamaktadır (Bandura, 1997). Bu durumlar; bireyin olumsuz durumlarla başa çıkabilmesi konusunda

öz yeterlik inancını etkileyen önemli bir faktör olarak belirtilmektedir (Bandura, 1977). Örneğin; bazı öğrencilerin matematik dersine çalışırken öz yeterlik düzeylerini azaltan bir kaygı düzeyi yaşadıkları görülmektedir (Hendricks, 2016).

Alanyazına bakıldığında; Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'nın 1980'li yıllardan itibaren, insan davranışlarını anlama, tanımlama ve değerlendirmek için eğitim, psikoloji, iş gibi alanlarda yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu süreç boyunca Sosyal Öğrenme Kuramı'ndaki öz yeterlik kavramıyla ilgili ilkeler; çeşitli disiplinlerde ve ortamlarda geniş çapta test edilerek birçok alanda yeni bulguların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Başlangıçta öz yeterlik kavramı, Bandura (1977) tarafından göreve özel olarak değerlendirilmiş ve çoğu araştırmanın da bu kapsamda yürütüldüğü görülmektedir. Ancak, birkaç araştırmacı kavramı genel öz yeterlik olarak adlandırılan küresel bir kavram olarak araştırdığını belirtilerek genel öz yeterliğin küresel kavramını ölçmek için bir ölçek geliştirilmiştir (Sherer vd., 1982).

Alanyazında; öz yeterlik inançlarının, başta akademik motivasyon ve öz düzenleme olmak üzere eğitim araştırmaları için kullanılan ve yaygın olarak değerlendirilen bir kavram olduğu belirtilmektedir (Pintrich ve Schunk, 1995). Öz yeterliğin; fobiler (Bandura, Jeffery ve Gajdos, 1975) depresyon (Holahan ve Holahan, 1987) ve kariyer seçimi davranışına kadar değişen alanlarda önemli bir yapı olduğu ifade edilmektedir (Betz ve Hackett, 1986). Öz yeterlik inançlarının bağımlılık (Marlatt, Baer ve Quigley, 1995) ve sosyal beceriler (Moe ve Zeiss, 1982) gibi klinik problemlerle ilişkili olduğu görülmektedir.

Bandura'nın öz yeterlik kavramı; motivasyon seviyeleri, yaşam kararları/seçimleri ve hatta stres ile ilişkilendirilmektedir (Pajares, 2002). Bu da öz yeterlik kavramının anababalık alanında daha fazla uygulanmasına yol açmaktadır (Clark, 2007). Yapılan çalışmalarda öz yeterlik ile anababa davranışları arasında da bir ilişki olduğu görülmektedir (Bugental vd., 1990; Bugental ve Cortez, 1988; Özdemir, 2019; Trivette vd., 2010). Öz yeterliğin; anababa davranışı üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır (Raikes ve Thompson, 2005). Öz yeterliği yüksek olan anababalar; değişimin mümkün olabileceğiyle ilgili daha olumlu beklentilere sahiptirler. Davranış problemi olan çocukların anababalarının; günlük anababalık görev ve sorumluluklarıyla ilgili belli görevlerin yönetimindeki öz yeterliklerinin daha düşük olduğu belirtilmektedir (Sanders ve Woolley, 2005).

Alanyazında yapılan çalışmalarda, öz yeterlik kavramıyla ilgili anababa davranışları, çocuk gelişimi ve davranışsal problemlerle ilgili konuların ön plana çıktığı

görülmektedir. Sanders ve Woolley (2005), 2-8 yaşları arasında en az bir çocuğu olan 124 anneyle yürüttüğü çalışmada; anne öz yeterliği ile anababalık uygulamaları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çalışma sonucunda; öz yeterlik değişkeni hem ebeveyn aşırı tepkiselliğini (sert disiplin) hem de izin verici/ihmalkâr davranışlarını yordamaktadır. Davranışsal öz yeterlik değişkeni; izin verici/ihmalkâr anababa davranışlarının en güçlü yordayıcı olarak bulunmuştur. Çalışmada, diğer ebeveyn, çocuk ve risk faktörleri kontrol edildikten sonra öz yeterlik değişkeni anne disiplin davranışının önemli yordayıcı olarak bulgulanmıştır. Raikes ve Thompson'un (2005) yoksul aileler arasında yürüttüğü ve ebeveyn stresinin belirleyicileri olarak öz yeterlik ve sosyal desteği incelediği çalışmaya 65 anne katılmıştır. Çalışma kapsamında sosyal destek ve öz yeterliğin, daha düşük ebeveynlik stres düzeyi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Öz yeterliliği daha yüksek olan annelerin ebeveynlik stresinin daha düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte anababalık stresinin öz yeterlik ile negatif yönde ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Çalışmada; öz yeterlik ve aile riski arasında da bir ilişki vardır. Öz yeterlik düzeyi yüksek olan annelerin aile risk düzeyinin de yüksek olduğu ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında aile riski; lise diplomasının olmaması, İngilizce konuşamama, sağlık sorunlarının varlığı, son bir yıl içinde boşanmış olma, evsiz veya hapse girmiş olma, sağlık veya gelişim kaygısı yaşama ya da duygusal sorunların varlığı (öfke kontrolü, alkol veya uyuşturucu kullanımı, aile içi şiddet veya ebeveynlik sorunları) olarak nitelendirilmiştir. Trivette ve diğerleri (2010), sekiz çalışmayı dahil ettikleri araştırma; meta analitik yapısal eşitlik modellemesi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 910 katılımcı yer almıştır ve katılımcıların çoğu anne (%89) dir. Çalışmanın bulguları; genel öz yeterlik inançları ve ebeveyn iyi oluşunun; ebeveyn-çocuk etkileşimi ve çocuk gelişimini doğrudan ve dolaylı olarak etkilediğini göstermektedir.

Çorbacı Serin'in (2012) 11-21 yaşlarında olan ve zihinsel engele sahip ergenler ve anababalarından oluşan çalışmada, ergenlerin sosyal beceri düzeyleri, davranış problemleri ile anababalarının öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analizler sonucunda; anababaların genel öz yeterlik düzeyleri ve ergenlerin sosyal beceri düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Anababaların genel öz yeterlik düzeyleri yükseldikçe ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin de arttığı belirtilmiştir. Ergenlerin davranış problemleri ile anababaların genel öz yeterlik düzeyleri arasında negatif düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Anababaların genel öz yeterlik düzeyleri arttıkça ergenlerin problem davranışlarında azalma olduğu ifade edilmiştir.

Buluş ve Öztürk Samur (2017) ise 5-6 yaşlarında olan çocukların; sosyal duygusal uyum düzeyleri ile anababalarının benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 208 çocuk (5-6 yaşlarında), 208 anne ve 208 babadan oluşmaktadır. Bulgulara göre; anababaların güç, eğlenme, hayatta kalma temel ihtiyaçlarını karşılama ve öz yeterlik düzeyleri arttıkça, çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Anababaların benlik saygısı ve öz yeterlik düzeyi arttıkça çocuklarının da saldırganlık ve kırgınlık düzeylerinin azaldığı bulunmuştur.

Yukarıda da görüldüğü gibi öz yeterlik kavramı, bireyin belirli bir davranışı gerçekleştirebilmesi için önemli bir role sahiptir. Bu başlık altında, olumlu anababalık davranışını etkilediği düşünülen öz yeterlik kavramına ilişkin kuramsal bilgilere ve araştırmalara yer verilmiştir. Aşağıda ise olumlu anababalık davranışını yordadığı düşünülen değişkenlerden biri olan ilişki kalitesi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

İlişki Kalitesi

İlişki kalitesi; ilişki ve evlilik doyumunun yerine kullanılmakta ve yakın ilişkilerin en çok çalışılan kavramlarından biri olarak görülmektedir (Graham, Diebels ve Barnow, 2011; Heyman, Sayers ve Bellack, 1994). İlişki kalitesi, bireylerin sahip oldukları ilişkileri ile ilgili ne kadar olumlu veya olumsuz hissettiklerini içermektedir (Morry vd., 2010). İlişki kalitesi; bireyin ilişkisinde ne kadar mutlu veya tatmin olduğunu ve partnerlerin ne kadar iyi anlaştığını belirtmek için kullanılmaktadır (Reynolds vd., 2014). Bu, ilişkilerin sıklıkla incelenen bir yönüdür, ancak ilişki kalitesinin tanımı veya onu destekleyen teoriler hakkında çok az fikir birliği bulunmaktadır (Fincham ve Beach, 2010). İlişki kalitesi; çiftlerin ‘mutlu’ ya da ilişkilerinin sorunsuz olmasını değil (Chonody vd., 2018), partnerlerin birlikteliklerinin; ihtiyaçlarını ve/veya beklentilerinin duygusal ve pratik düzeyde karşılanmasını içermektedir (Gabb ve Fink, 2015; Akt. Chonody vd., 2018).

İlişkiler, kişiliğin özünü oluşturmakta ve bireyin iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır (Farooqi, 2014). Bu doğrultuda; ilişkileri konusunda desteğe ihtiyaç duyan ve problemleri olan çiftleri belirlemeye yardımcı olmak ve ilişkilerinin nasıl yürüdüğüne dair anlayışlarını değerlendirmek için araştırmacılar ve ilişki terapistleri tarafından ilişki kalitesi ölçekleri geliştirilmiştir (Johnson, 1995). Elde edilen bulgularda; bireyin sahip

olduğu ilişkinin kalitesi, bireyin fiziksel ve zihinsel durumu üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Glenn, 1990; Myers ve Diener, 1995). Ayrıca evlilik kalitesi; mutluluğu en iyi yordayan değişkenlerden biridir (Russell ve Wells, 1994). Alanyazında yakın ilişkilerin kalitesi; öznel iyi oluş (Myers ve Diener, 1995) ve psikolojik sağlık (Beach, Katz, Kim ve Brody, 2003) üzerinde önemli etkilere sahiptir. Ayrıca evliliklerinde ilişki kalitesi yüksek olan çiftlerin boşanma ihtimalinin de daha düşük olduğu belirtilmektedir (Day, Hair, Moore, Kaye ve Orthner, 2009).

İlişki kalitesi, çiftlerin karşılaştığı zor olay veya koşullardan etkilenmektedir (Umberson, Williams, Powers, Chen ve Campbell, 2005). Çiftlerin zor olay veya koşullarla nasıl başa çıktığı ve bunlara nasıl tepki verdiği ilişkinin kalitesini etkilemektedir. Zayıf ilişki kalitesinin sonuçları eşler, çocuklar ve toplum için önemli görülmektedir (Reynolds vd., 2014). Zayıf ilişki kalitesi olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilirken, kaliteli ilişkiler; bireyler, çocuklar ve aileler için iyi oluş ve olumlu davranışlarla ilgilidir (Vaillant, 2012). İş stresi ve özellikle de iş-aile çatışması zayıf ilişki kalitesiyle ilişkili faktörlerden biridir (Allen, Herst, Bruck ve Sutton, 2000). Mutsuz ya da tatminsiz ilişkiler içindeki çiftler, şikâyet etmek, eleştirmek, suçlamak ve sorumluluğu reddetmek gibi daha olumsuz iletişim yollarıyla meşgul olma eğilimindedirler. Bu çiftlerin; aynı fikirde olmak, gülmek, mizah kullanmak ve gülümsemek gibi daha az olumlu iletişim yollarını kullandıkları belirtilmektedir (Lavner ve Bradbury, 2012).

İlişki kalitesi; anababalık davranışlarını etkilemektedir (Ponnet vd., 2013). Belsky'e (1984) göre partnerden alınan destek; olumlu anababalıkla ilişkilidir. Anababaların ilişkilerindeki uyumsuzluk; ebeveyn kaynaklarını, enerjisini ve dikkatini tüketen öznel bir sıkıntı kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bu durum da anababaların çocuklarına uyum sağlama ve duyarlı olma ile ilgili olan anababalık davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Belsky, 1984; Crnic ve Acevedo, 1995; Grych, 2002). Evlilik kalitesine sahip bireylerin, daha iyi anababa-çocuk ilişkisine sahip oldukları görülmektedir (Erel ve Burman, 1995). Fishman ve Meyers (2000) evliliklerinde düşük doyuma sahip olan annelerin çocuklarıyla daha az ilgilendiklerini belirtmektedir. İlişkilerinde çatışma yaşayan anababaların; çocuklarına karşı sıcak olmayan, düşmanca ve reddedici davranışlar sergiledikleri ve olumsuz anababa çocuk ilişkisine sahip oldukları belirtilmektedir (Belsky, Youngblade, Ravibe ve Volling, 1991).

Araştırmalar, olumsuz evlilik ilişkisi ve olumsuz anababalık davranışları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Olumsuz evlilik ilişkisi hem annenin hem de babanın çocuğuna karşı daha düşük destek ve katılımı sağlamasına neden olmaktadır (Day vd.,

2009). Anababalık belirleyicilerine göre anababaların ilişkilerinde yaşadıkları uyumun az olması yetkin ebeveyn davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Nagase, 2015). Bununla birlikte, yüksek düzeyde ilişki kalitesi ve doyumuna sahip evli bireylerin; duyarlı anababalık davranışları gösterdikleri belirtilmektedir (Ponnet vd., 2013).

Özellikle psikoloji ve çocuk gelişimi alanlarındaki geniş bir literatür, ebeveynlerin ilişki kalitesinin çocukların iyi oluşuyla bağlantılı olduğunu incelemektedir (Goldberg ve Carlson, 2014). İlişki kalitesi, ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesini etkilemektedir (Erel ve Burman, 1995). Alanyazında yapılan çalışmalarda; ilişki kalitesi düşük ya da çatışmanın yüksek olduğu ailelerde büyüyen çocukların; antisosyal, saldırgan ve problemli davranışlarda bulunma eğilimlerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Belsky ve Jaffee, 2006; Cummings ve Davies, 2002; Porter ve O'Leary, 1980). Ebeveynleri daha düşük ilişki kalitesine sahip olan çocukların, ebeveynleri daha iyi ilişki kalitesine sahip olan çocuklara göre daha fazla dışsallaştırma davranış sorunları (hiperaktivite, dikkatsizlik gibi) yaşadıklarını göstermektedir (Garriga ve Kiernan, 2013).

Ayrıca alanyazında ebeveyn olmanın ilişki kalitesini etkilediği belirtilmektedir. Ebeveyn olmak, ilişki kalitesinde bir düşüşü hızlandırma olasılığı en yüksek olan yaşam olaylarından biridir (Mitnick, Heyman ve Slep, 2009; Twenge, Campbell ve Foster, 2004). Çocuk sahibi olmadan önceki ve sonraki ilişki kalitesini karşılaştıran araştırmalar ve çocuklu ve çocuksuz çiftleri karşılaştıran araştırmalar; çocuğun doğumundan sonra ilişki kalitesinin düzeyinde bir azalma olduğunu göstermektedir (Hirschberger, Srivastava, Marsh, Cowan ve Cowan, 2009; Twenge vd., 2003;). Bununla birlikte bazı partnerler ise ebeveyn oldukları zaman ilişki kalitesi düzeylerinde bir artış olduğunu belirtmektedir (Doss, Rhoades, Stanley ve Markman, 2009). Alanyazında; ilişki kalitesi ve ilişkiyi sürdürme durumu arasında da bir ilişki olduğu görülmektedir. Evliliklerinde ilişki kalitesi yüksek olan çiftlerin boşanma ihtimalinin de daha düşük olduğu belirtilmektedir (Day vd., 2009). Bundan dolayı, ilişki kalitesi yüksek ilişkilere sahip ebeveynlerin çocuklarının gelecekte daha kaliteli ilişkilere sahip olma olasılığının yüksek olduğu ifade edilmektedir (Amato ve Booth, 2001; Cunningham ve Thornton, 2006).

Yapılan çalışmalarda ilişki kalitesi, ilişkideki doyum ve uyumun olumlu anababalık davranışlarını içeren; destekleyici, duyarlı ve sıcak anababa davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Jouriles, Bourg ve Farris'in (1991) kesitsel ve boylamsal olarak yürüttükleri çalışmaya 6-12 yaşlarında çocuğu olan 1.107 anababa katılmıştır. Çalışmada; anababaların evlilik uyumları ve çocuk davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Shek (1998), 378 evli çiftle 2 yıl boyunca evlilik

kalitesi ile ebeveyn-çocuk ilişkisini araştırdığı bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada; daha yüksek evlilik kalitesine sahip olan bireylerin daha yüksek ebeveyn-çocuk ilişki kalitesiyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalar, boylamsal ve ileriye dönük analizler; evlilik kalitesinin ebeveyn-çocuk ilişki kalitesindeki değişimin bir öncüsü olduğunu öne sürmektedir. Evlilik kalitesi ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasındaki güçlü yanların anne ve babalar için benzer olduğu sonucu da belirtilmiştir. Fishman ve Meyers (2000) ise evlilik doyumu ile çocukların psikolojik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma 1101 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Annelerin ve babaların evlilik doyumu düzeylerinin çocuk semptomatolojisi ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte evliliklerinde düşük doyuma sahip olan annelerin çocukları ile daha az ilgilendikleri ve bundan dolayı da çocukların psikolojik sıkıntılarının arttığı belirlenmiştir.

Kızıldağ ve Şendil (2006) tarafından yürütülen bir çalışmaya 46 evli çift ve 9-12 yaşları arasında olan çocuklar katılmıştır. Katılımcıların; 23'ünün yüksek, 23'ünün de düşük evlilik çatışması yaşadığı belirtilmiştir. Yüksek evlilik çatışması yaşayan ailelerden gelen çocukların davranış problemlerinin ve çatışma özellikleriyle ilgili tehdit algılarının düşük çatışma yaşayan gruptaki çocuklara göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, evlilik çatışması yaşayan çocuklarda uyum problemleri yaşadıkları bulgusu ön plana çıkmaktadır. Sevinç ve Garip'in (2010) 5-6 yaşlarında çocuğu olan 664 katılımcı ile gerçekleşen çalışmasında; anababaların çocuk yetiştirme tarzları ile evlilik uyumları arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Bulgularda; anababaların demokratik anababa puanları arttıkça evlilik uyumu puanlarının da yükseldiği; otoriter ve izin verici anababa uygulamaları puanları arttığında ise evlilik uyumlarının azaldığı bulgulanmıştır.

Kaya ve Buğa (2021) tarafından yapılan çalışmaya ise ilkokulda çocuğu olan 400 anababa katılmıştır. Çalışmada anababaların evlilik doyumunun azalması; zayıf ebeveyn takibi, dayakla cezalandırma ve tutarsız disiplin uygulamalarının artmasıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. 10-14 yaşları arasında çocuğu olan 275 anababa ile yürütülen bir diğer çalışmada; iş-aile çatışması arttığı zaman; evlilik doyumu ve ebeveyn yetkinlik algısı azalmaktadır. İş-aile çatışmasının ebeveyn yetkinliğini hem doğrudan hem de evlilik doyumu aracılığıyla etkilediği belirtilmektedir. Ayrıca erkek ebeveynlerin evlilik doyum düzeylerinin kadın ebeveynlerden daha yüksek olduğu da bulgulan bir diğer sonuçtur (Tanyeri, 2022).

Yukarıda da görüldüğü gibi bireyin sahip olduğu ilişkinin kalitesi; bireyin iyi oluşunu etkilemektedir. İlişki kalitesi; bireyin anababalık davranışlarını etkilemekte ve

çocukların gelişimi üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. İlişki kalitesi yüksek olan anababaların; çocuklarına karşı daha destekleyici, demokratik ve olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Bu başlık altında, olumlu anababalık davranışını etkilediği düşünülen ilişki kalitesi kavramıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. Aşağıda ise olumlu anababalık davranışlarını yordadığı düşünülen sosyal bağlam içerisinde yer alan değişkenlerden biri olan sosyal destek ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Sosyal Destek

Bir asırdan fazla bir süre önce, Fransız sosyolog Durkheim (1897; Akt. Schwarzer, Knoll ve Rieckmann, 2003), diğer insanlarla zayıf bağları olan bireylerin intihar eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Başka bireylerle iletişimde olmak ve destek almak bireyin varoluşunu sürdürebilmesi için önemli görülmektedir. Bundan dolayı, sosyal destek kavramı ön plana çıkmaktadır. Sosyal destek, günlük yaşamda her yerde bulunan bir olgudur (Kim, Sherman ve Taylor, 2008). Alanyazında, sosyal destek kavramı birçok şekilde tanımlanmış ve ölçülmüştür.

Sosyal destek, farklı insanların sosyal çevrede gösterdikleri destekleyici davranışlarını içeren geniş bir terimdir (Helgeson, 2003). Sosyal destek; kişinin sevildiğine, ilgilenildiğine, saygı duyulduğuna ve değer verildiğine dair başkalarından gelen bilgi olarak tanımlanmaktadır (Cohen ve Wills, 1985; Seeman, 1996). Aynı zamanda sosyal destek; bireyin bir sosyal ağı parçası olduğuna ilişkin algısı ya da deneyimi olarak ifade edilmektedir (Wills, 1991). Sosyal destek bir partnerden, arkadaştan, sosyal ve topluluk bağlarından, akrabadan ve hatta sadık bir evcil hayvandan elde edilmektedir (Allen, Blascovich ve Mendes, 2002).

Sosyal destek; stresten dolayı oluşan fiziksel ve zihinsel problemlerden bireyin kendini korumasını sağlayan en etkili araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Cohen ve Wills, 1985; Thoits, 1995). Araştırmalarda sosyal desteğin; depresyon üzerinde kilit bir rol üstlendiği görülmektedir. Sosyal desteğin depresyon veya kaygı gibi psikolojik sıkıntıları azalttığı görülmektedir (Lin, Ye ve Ensel, 1999). Sosyal destek; bireylerin zor ve stresli olaylarla başa çıkabilmeleri ve bu durumlara karşı uyum sağlayabilmeleri için önemlidir.

House'a (1981) göre sosyal destek; dört geniş destekleyici davranış ya da eylem türünde değerlendirilebilir. Buna göre sosyal destek; duygusal destek, araçsal destek,

bilgi desteği ve değerlendirme desteği olarak gerçekleşmektedir. Duygusal destek, bireyin başkalarından aldığı sevgi ve kişilerarası kabul olarak tanımlanabilmektedir. Duygusal destek; empati, güven, sevgi ve ilgi sağlamayı içermektedir. Araçsal destek; ihtiyacı olan kişiye yönelik doğrudan somut yardım ve hizmetlerin sağlanmasıdır. Araçsal destek; bilgi ve tavsiye sağlanması ve çocuk bakımı da dahil olmak üzere rutin görevlere yardımcı olmayı içermektedir. House (1981), araçsal desteği; yardım, para veya emek olarak da ifade etmektedir. Araçsal destek, yiyecek almak, randevulara gitmek, telefon etmek, yemek yapmak, temizlik yapmak veya faturaları ödemek gibi somut ihtiyaçlardaki yardım anlamına da gelmektedir. Bilgi desteği; bireyin sorunuyla başa çıkmasına yardımcı olan, sorunu anlayıp çözebilmesiyle ilgili desteği içermektedir. Bilgi desteğinde bireye; sorunlarını çözebilmesi için kullanabileceği tavsiye, öneri ve bilgiler sağlanmaktadır. Son olarak değerlendirme desteği ise; öz değerlendirmeye destek olmaktadır. Yapıcı geribildirim ve onaylamayı içermektedir. Değerlendirme desteği; bireyin performansını değerlendirmesine yardımcı olan bilgileri kapsamaktadır. Değerlendirme desteği ile bireyin yeterlilik duygusunun artması da sağlanabilmektedir (Faulkner ve Davies, 2005). Görüldüğü gibi, sosyal desteğin her türü bireyin gelişimi için önemlidir.

Sosyal destek aynı zamanda anababanın; geniş bir aileden, arkadaşlardan, topluluk gruplarından veya kurumlardan aldığı desteği de içermektedir (Omer, Steinmetz, Carthy ve Schlippe, 2013). Bununla birlikte, sosyal desteğin anababalık davranışı üzerinde doğrudan bir etkisi olup olmadığı veya anababalık davranışlarını etkileyen stresörler için bir tampon olup olmadığı konusunda tartışmalar bulunmaktadır (Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988). Bu tartışmalarla birlikte ekolojik modellerde belirtilen kişilerarası destek; yaşam streslerine karşı bir tampon ve etkili anababalığın temel belirleyicisi olarak değerlendirilmektedir (Belsky, 1984; Simons ve Johnson, 1996). Bundan dolayı da sosyal desteğin anababalık üzerinde önemli bir rol oynayacağı belirtilmektedir (Belsky, 1984; Taraban ve Shaw, 2018).

Sosyal destek, çocukların ihtiyaçlarına yanıt verme ve çocuklara yönelik ebeveyn saldırganlığı riskinin azalması da dahil olmak üzere çeşitli anababalık davranışlarıyla ilişkilidir (Tendulkar, Koenen, Dunn, Buka ve Subramanian, 2012). Küçük bir çocuğa ebeveynlik yapmak stresli olabilmektedir. Yaşamın ilk yıllarında destekleyici bir ebeveyn ilişkisi çok önemlidir. Sosyal destek, olumlu anababalık davranışlarının geliştirilmesinde ve uzun vadeli davranış problemlerinin önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Heberle, Krill, Briggs-Gowan ve Carter, 2015; Morris vd., 2017). Sosyal destek,

ebeveynlik davranışları üzerindeki olumlu etkileriyle anababaların stresini azaltmaya yardımcı olmakta ve anababaların psikolojik sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. İlgili ve erişilebilir bir sosyal ağa sahip olduklarını algılayan anababaların psikolojik sağlık düzeyleri daha yüksektir (Taylor vd., 2015).

Sosyal destek, bireyleri sadece psikolojik sağlık durumlarına karşı koruyan bir kavram değildir. Aynı zamanda sosyal destek; olumlu davranışları da teşvik edebilen psikolojik bir kaynaktır. Bu hipotezi destekleyen sosyal destek; ilgili ve destekleyici anababalıkla olumlu bir şekilde ilişkilendirilmektedir (Burchinal vd., 1996). Bununla birlikte sosyal destek, anababaların çocuklarına karşı duygusal tepkilerini düzenlemelerine de yardımcı olmaktadır (Marroquin, 2011). Bu durum da daha tutarlı anababalık davranışlarını desteklemekte ve daha fazla anababa sıcaklığını sağlamaktadır (Lippold vd., 2018). Buna göre, destekleyici ilişkilerin; anababaların çocuklarını başarılı bir şekilde büyütmelerine yardımcı olmadaki rolü, birçok araştırmanın ve sosyal müdahalenin odak noktasıdır (Green, Furrer ve McAllister, 2007).

Alanyazına bakıldığında; sosyal desteğin anababalığı olumlu yönde etkilediği görülmektedir (DeGarmo, Patras ve Eap 2008; Green vd., 2007). Andresen ve Telleen'e (1992) göre duygusal ve somut destek; olumlu anne tutumları ve davranışları ile ilişkilidir. Belirtilen her tür destek, anababalığı hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Belsky, Robins ve Gamble, 1984). Gage ve Christensen (1991) ve Respler-Herman, Mowder, Yasik ve Shamah (2012) annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin stresi azaltmada önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Ostberg ve Hagekull (2000) ise yüksek sosyal desteğe sahip ebeveynlerin düşük düzeyde anababalık stresi yaşama eğiliminde olduklarını ve bunun da daha olumlu ve etkili anababalığa yol açtığı bulgusunu vurgulamaktadır. Daha fazla sosyal desteğe sahip anneler, yakın ilişkiler konusunda daha az endişeli/kararsız olma eğilimindedir ve anababa-çocuk etkileşimlerinin sıklığı daha fazladır (Green vd., 2007). Anneler güçlü bir sosyal destek ağına sahip olduklarını hissettiklerinde, daha fazla öz yeterlik düzeyi hissettiklerini, daha az depresyon belirtisi gösterdiklerini ve daha az anababalık stresi yaşadıklarını bildirmişlerdir (Chang, 2017). Ayrıca alanyazında; yüksek düzeyde sosyal desteğe sahip anababaların daha tutarlı anababalık davranışları gösterdikleri ve sert anababalık davranışlarını kullanma olasılıklarının daha düşük olduğu bulunmuştur (Marroquin, 2011; McConnell vd., 2010). Görüldüğü gibi anababalar; sosyal ağları tarafından desteklendiklerini hissettiklerinde, olumlu anababalık uygulamalarını benimseme olasılıkları daha yüksektir. Sosyal desteğe sahip anababalar; zorlu, sıkıntılı veya önemli

durumlarla karşılaştıklarında bile sıcaklık, izleme ve destekleyici gibi olumlu anababalık uygulamalarını göstermektedir.

Alanyazında sosyal destek ve anababalıkla ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Powell (1980) tarafından yürütülen çalışmada; sosyal ağların doğasını, işlevlerini ve sosyal ağlar ile çocuk yetiştirme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Buna göre, rastgele seçilen 20 katılımcı örneğinden elde edilen sonuçlar, kişisel sosyal ağların yalnızca genel yaşam stresine aracılık etmede değil, aynı zamanda anababanın çocuk yetiştirme sorumluluklarını desteklemede de önemli olduğunu ve bu nedenle de çocuk istismarının birincil önleyicileri olarak hizmet edebileceğini göstermektedir. Yıldırım (1999), 26 deney 28 kontrol grubunda yer alan öğrencilerin anababalarıyla gerçekleştirilen çalışmada; anababalara sosyal destek programı uygulanmış ve ilk ve son test puanları karşılaştırılmıştır. Araştırmada; sosyal destek programına katılan anababaların çocuklarına yönelik destekleyici davranışları benimsedikleri; çocukların ise anababalarını daha destekleyici olarak algılamaya başladıkları bulunmuştur.

Özbey (2012), okul öncesi dönemdeki çocukların problem davranışlarıyla anababaların evlilik uyumları ile sosyal destek sistemleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmıştır. Çalışmaya; 89 anababa ve 6 yaşında olan 89 çocuk katılmıştır. Çocukların problem davranışları ve anababaların sosyal destek düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Anababaların algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça, çocuklardaki davranış problemlerinin azaldığı belirtilmektedir. Aynı zamanda anababaların algıladıkları sosyal destek düzeyleri azaldıkça, çocukların problem davranışlarının arttığı belirlenmiştir. Nunes ve diğerleri (2021) tarafından yürütülen çalışmanın amacı; anababaların algıladıkları sosyal destek ile çocukların psikolojik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Katılımcılar; Algarve bölgesinde (Güney Portekiz) yaşayan 409 ebeveynden (%83.13 anne) oluşmaktadır. Araştırmanın bulguları; ailelerin ortalama olarak dokuz kişilik bir sosyal destek ağına ve dengeli bir aile varlığına sahip olduğunu göstermiştir. Anababalar orta-yüksek düzeyde duygusal desteğe sahip olduklarını ve araçsal destek düzeylerinin daha düşük olduklarını bildirmişlerdir. Tek ebeveynli ailelerin, göçmen ailelerin ve boşanmış anababaların sosyal olarak daha izole oldukları ve ihtiyaç duyduklarından daha az sosyal desteğe sahip oldukları görülmüştür. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise; duygusal sosyal desteğin, çocuğun psikolojik uyumu için yordayıcı olduğudur.

Gülbetekin ve zdemir Gökmen (2022) tarafından 6-10 hafta önce doğum yapmış olan 416 anne ile gerçekleştirilen araştırmada; algılanan sosyal destek ile annelik fonksiyonu arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile annelik fonksiyonu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur Yan, Yu ve Lin (2023) ise anababaların algıladıkları sosyal destek ile çocukların ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi ve anababa evlilik kalitesi ile anababa-ocuk ilişkisinin aracı rolünü araştırmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu; küçük çocukları olan 822 ebeveyn (%50 baba) oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda; anababaların algıladıkları sosyal desteğin, çocukların ruh sağlığı ile olumlu bir şekilde ilişkili olduğunu, anababa evlilik kalitesi ve anababa-ocuk ilişkileri, anababa algılanan sosyal desteği ile çocukların ruh sağlığı arasında aracı bir rol oynadığını ve anababa evlilik kalitesi ve anababa-ocuk ilişkileri, anababa algılanan sosyal desteği ile çocukların ruh sağlığı arasında da zincirleme aracılık rolü oynadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Anababalar için iyi bir sosyal destek sağlamanın, evliliklerin ve anababa-ocuk ilişkilerinin kalitesini artırdığını ve ayrıca çocuklarda iyi bir ruh sağlığına katkıda bulunacağını göstermektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi sosyal destek; bireyin gelişimini etkilemektedir. Sosyal destek; bireyin gelişimini ve psikolojik sağlığını etkilediği gibi aynı zamanda anababaların olumlu anababalık davranışları üzerinde de kilit bir role sahiptir. Olumlu anababalık davranışlarını üzerinde önemli bir rol oynayan değişkenlerden biri de iş doyumudur. Aşağıda iş doyumunu kavramı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

İş Doyumu

İş doyumunun resmi tanımı, 1931 yılında Fisher ve Hanna'nın çalışmalarına uzanmaktadır (Zhu, 2013). İş doyumunu; endüstri/örgüt psikolojisi alanında sıklıkla çalışılan konulardan biridir (Spector, 1997). İş doyumunu kavramı birçok şekilde tanımlanmaktadır (Judge ve Klinger, 2008). İş doyumunu, bireyin işinden ne kadar memnun olduğunu ifade etmektedir (Rajat, 2009). Weiss'e (2002) göre iş doyumunu; bireyin işi hakkında yaptığı olumlu ya da olumsuz bir değerlendirme yargısı olarak tanımlanmaktadır. Locke (1969) iş doyumunu; bireyin işi için sahip olduğu beklentilerin, işinden fiilen aldıklarıyla ne ölçüde örtüştüğü olarak tanımlamaktadır. Birey, hayatının büyük bir bölümünü iş yerinde geçirmektedir. Bu yüzden iş doyumunu bireyin yaşamı için

çok önemli bir kavramdır. İş doyumu, bireyin işini duygusal olarak değerlendirmesini de içermektedir (Grandey, Cordeiro ve Crouter, 2005).

İş doyumu; bireyin işine karşı memnuniyet duygusunu etkileyen değer ve değişkenlerle ilgilidir (Spector, 1997). İş doyumu ile ilgili yapılan çalışmalar; ödüller, diğer bireyler, işin doğası ve işin örgütsel bağlamı olmak üzere istihdamın temel yönlerine odaklanmaktadır (Spector, 1997). Bundan dolayı iş doyumu; çeşitli yönlerden oluşan küresel bir kavramdır (Judge ve Klinger, 2008). İş doyumu; iş performansı ile ilişkilidir (Judge ve Ilies, 2004). Yapılan çalışmalarda; iş doyumu düşük olan bireylerin çalıştıkları işten ayrılma ihtimali daha yüksek, işe katılım gösterme oranları daha düşük ve üretkenlik karşıtı davranışlar gösterme eğilimleri daha yüksektir (Judge ve Ilies, 2004; Sell ve Cleal, 2011). Chang, Li, Wu ve Wang (2010) ve Amah (2009) ise yüksek iş doyumuna sahip olduğunu bildiren bireylerin; işte istihdam edilmeye devam etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu bulgulamaktadır.

İş doyumu; iş alanındaki hem nesnel (işyeri koşulları) hem de öznel (ihtiyaçlar ve beklentiler) faktörler tarafından belirlenmektedir (Ferrada, 2017). İş doyumunun; işin özellikleri ve çalışanın eğilimi gibi birçok belirleyicisi bulunmaktadır (Grandey vd., 2005). Smith, Kendall ve Hulin (1969) iş doyumunun beş yönünü dikkate almaktadır. Bu yönler; ücret, terfiler, iş arkadaşları, denetim ve işin kendisidir. Locke (1976) ise iş doyumuna birkaç başka yön eklemiştir. Bu yönler; tanınma, çalışma koşulları, şirket ve yönetimi içermektedir. Bununla birlikte, araştırmacıların iş tatminini içsel ve dışsal unsurlara ayırmasının yaygın olduğu görülmektedir. Ücret ve terfiler; dışsal faktörler olarak kabul edilmekte ve iş arkadaşları, denetim ve işin kendisi gibi durumlar içsel faktörler olarak değerlendirilmektedir (Judge ve Klinger, 2008). Ayrıca, iş doyumunun öncülleri yalnızca işle ilgili değildir. Aynı zamanda aile alanıyla da ilgili görülmektedir.

Çoğu birey için yaşamın iki önemli yönü bulunmaktadır. Bu yönler; iş ve ailedir. (Michel, Kortba, Mitchelson, Clark ve Balts, 2011). İş ve aile arasındaki ilişkiyle ilgili yapılan araştırmaların son yıllarda gittikçe arttığı görülmektedir (Naithani, 2010; Virick, Lilly ve Casper, 2007). İş doyumu, iş-aile çatışması literatüründe en sık incelenen kavramlardan biridir (Grandey vd., 2005). Araştırmaların çoğu, iş-aile çatışması arttıkça iş doyumunun azaldığını belirtmektedir (Ernst Kossek ve Ozeki, 1998). Alanyazında iş-aile çatışmasının; iş doyumu ile ters orantılı olduğunu (Allen vd., 2000; Ernst Kossek ve Ozeki, 1998) ve iş tatminsizliği ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Bruck, Allen ve Spector, 2002; Rice, Frone ve McFarlin, 1992). Düşük iş doyumu daha düşük yaşam kalitesine ve aile içerisinde daha çok çatışmaya neden olmaktadır (Allen vd., 2000).

Aile ve iş alanı arasındaki uyumsuzluk; olumsuz duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Grandey vd., 2005). Bu bağlamda yapılan çalışmalarda; bireyin sahip olduğu iş deneyimleri ile aile ilişkilerinin ilişkili olduğu görülmektedir (Costigan vd., 2003). Günlük iş deneyimleri ve iş doyumları; bireylerin iyi oluşunu ve yaşam doyumlarını etkilemektedir (Judge ve Klinger, 2008). Bu durum da anababaların çocuklarıyla olan etkileşimlerini şekillendirmektedir. Belsky'nin (1984) modeline göre, kişilik boyutları ve iş özellikleri, anababalık davranışı açısından anahtar değişkenlerdir. Belsky (1984), iş yerinin anababanın davranışları üzerinde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir.

Yapılan çalışmalarda iş doyumunun anababalık uygulamaları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Culbertson vd.,2012; Grossman vd., 1988; Rothbard, 2001). İş doyumunu yüksek olan annelerin; anababalık davranışlarının daha sıcak ve kabul edici olduğu ifade edilmektedir (Rhee ve Doh, 2007). İş doyumunu düşük olan babaların ise olumsuz ebeveyn tutumları sergiledikleri belirtilmektedir (Lee ve Lee, 2014). Bir ebeveynin işini kaybetmesi veya uzun süreli işsizliği ile beraber artan kronik stres, genel olarak aileler ve anababalık davranışları üzerinde yıkıcı etkilere sahip olabilmektedir (Evans ve Wachs, 2010). Chang ve Kim (2016) tarafından yapılan bir çalışmada; annelerin iş rolü deneyiminin daha kaliteli olması; annelerin psikolojik iyilik halini artırmakta ve anababalık davranışlarıyla ilgili gerginliğini azaltmaktadır. Bu durumda da annelerin olumlu anababalık davranışlarını uyguladıklarını bulgulamaktadır. İş yerindeki olumlu deneyimler; evlilik ve yaşam doyumunu etkilemektedir (Bowling, Eschleman ve Wang, 2010). Judge ve Ilies (2004) çalışmasında; bireyin iş yerindeki olumlu ruh halinin evdeki olumlu ruh hali ile pozitif düzeyde ilişkili olduğunu bildirmektedir. Bununla birlikte, iş doyumunun yüksek olduğunu bildiren bireyler, aynı zamanda daha olumlu bir ev ortamına da sahip olduklarını belirtmektedir.

İş doyumunu; bireyin çalışma saatleri de etkilemektedir. Tam zamanlı veya tam zamanlıdan daha fazla çalışan anababaların çocuklarının gelişimi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Crouter ve McHale, 1993; Parcel ve Menaghan, 1994). Anne ve babalar, tam zamanlı veya fazla zamanlı çalıştıklarında, yarı zamanlı veya hiç çalışmadıkları durumlara göre çocukları ile daha az zaman geçirdikleri belirtmektedir (Moen ve Dempster-McClain, 1987; Small ve Riley, 1990). Yarı zamanlı çalışan anneler ise tam zamanlı çalışan annelere göre okul etkinliklerine katılım oranlarının ve çocuklarının okul durumlarına ortak olma oranlarının daha yüksek olduğunu ifade etmektedir (Buehler ve O'Brien, 2011).

Yapılan çalışmalara bakıldığında; Özdevecioğlu ve Çakmak Doruk (2009) tarafından yürütülen çalışma 350 kişiden oluşmaktadır. Çalışmada; iş-aile çatışması, aile-iş çatışması, yaşam doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular; iş-aile çatışmasının iş doyumunu olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Aile-iş çatışması ise iş doyumunu anlamlı bir şekilde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada; yaşam doyumu ve iş doyumu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İş doyumu arttığında yaşam doyumunun da arttığı belirlenmiştir. Aslan (2006), 870 kişiden oluşan katılımcılarla iş doyumu, depresyon düzeyi ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Yapılan analizlerde; düşük, orta ve yüksek iş doyumuna sahip bireyler karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda; iş doyumu düzeyi arttığında depresyon düzeyinin azaldığı ve benlik saygısının arttığı belirlenmiştir. Yüksek iş doyumuna sahip olan bireylerin; düşük ve orta düzeyde iş doyumuna sahip olan bireylere göre daha fazla içten denetime sahip oldukları belirlenen bir diğer bulgudur.

Repetti ve Wood (1997) 30 anne ve 30 çocuk (14 erkek-16 kız) katılımcıdan oluşan çalışmada; iş stresörleri ve ebeveyn-çocuk etkileşimini değerlendirmiştir. Katılımcılar ölçme araçları, gözlem ve video kaydı yoluyla değerlendirilmiştir. Hem anneler hem de bağımsız gözlemciler, annelerin işte daha fazla iş yükü veya kişiler arası stres yaşadıklarını belirttikleri günlerde; annelerin davranışsal ve duygusal olarak daha içine kapanık (örneğin, daha az konuşma ve daha az sevgi ifadesi gösterme) olduklarını bildirmişlerdir. Çalışmada, daha yüksek düzeyde duygusal problem yaşayan (depresif veya endişeli ruh hali) annelerin; günlük ebeveynlik davranışları üzerinde en güçlü etkiye sahip olan durumun iş stresörleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Rhee ve Doh (2007), 654 ilkokula giden çocuk (330 erkek ve 324 kız) ve annelerinden oluşan örneklem grubu ile annelerin iş doyumu, anababalık davranışları ve çocukların problemli davranışları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre kendilerini izin verici/ihmalkâr ebeveyn olarak algıladıkları bulunmuştur. Çalışan annelerin çocukları ise kendilerini hiperaktif, kaygılı, içe kapanık, saldırgan ve olgunlaşmamış olarak algıladıklarını ifade etmişlerdir. Çalışan ve iş doyumu yüksek olan annelerin; çocuklarına karşı daha sıcak ve kabul edici anababa davranışlarına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. İş doyumu yüksek olan annelerin çocukları ise iş doyumu düşük olan annelerin çocuklarına göre daha az kaygılı, daha az içe kapanık ve daha olgun olduklarını belirtmişlerdir. Lee ve Lee (2014) ise okul öncesi dönemdeki çocukların babalarındaki iş doyumu, ebeveyn rolü doyumu ve çocuk yetiştirme davranışı arasındaki

ilişkiyi incelemiştir. Ayrıca çalışmada, ebeveyn rolü doyumunun iş doyumu ile çocuk yetiştirme davranışı arasındaki aracılık etkisi de araştırılmıştır. Araştırmanın katılımcıları; 3-5 yaş arasında çocuğu olan 376 babadan oluşmaktadır. Katılımcılar; iş doyumu, ebeveyn doyumu ve çocuk yetiştirme ile ilgili ölçme araçlarını yanıtlamışlardır. Araştırmada; iş doyumu, ebeveyn rolü doyumu ve babaların çocuk yetiştirme davranışları arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Bulgularda; babanın olumsuz iş doyumu ile çocuk yetiştirme uygulamaları arasında olumsuz bir ilişki olduğu görülmektedir. Babaların iş doyumu ile çocuk yetiştirme davranışı arasındaki ilişkide ebeveyn doyumu ise aracılık rolündedir

Özben ve Argun (2002) okul öncesi dönemde çocuğu olan 68 anababadan oluşan çalışmada, ev hanımı olan annelerin; memur annelere göre aşırı annelik puanlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ev hanımı olan annelerin, memur olan annelere göre aşırı kontrolcü ve müdahaleci oldukları belirlenmiştir. Memur olan annelerin ise demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanlarının; ev hanımı olan annelere göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Ev hanımı olan annelerin baskı ve disiplin puanlarının memur annelerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ev hanımı olan annelerin çocuklarına karşı daha baskıcı, müdahaleci oldukları ve daha az demokrat davranışlar sergiledikleri bulunmuştur. Doğan Laçın (2021) ise 448 ana babadan oluşan çalışmada; olumsuz anababalık davranışlarının anababanın çalışıp çalışmamasına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Buna göre, çalışmayan anababaların çalışan anababalara göre daha fazla olumsuz anababalık davranışları gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda da görüldüğü gibi iş doyumu; bireylerin iyi oluşu ve aile yaşantısı için önemli bir kavramdır. İş doyumunun anababalık davranışları üzerinde etkili bir bağlam olduğu görülmektedir. Bu bölümde, araştırma kapsamında incelenmiş olan değişkenlere ait bilgiler ve araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verileri toplama süreci ve verilerin çözümülenmesi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve ele alınan değişkenlerin olumlu anababalık uygulamalarıyla olan etkisinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli; iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemektedir (Creswell ve Creswell, 2017). Araştırmada; öz yeterlik, ilişki kalitesi, algılanan sosyal destek, iş doyumu ve olumlu anababalık davranışları arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modellemesi analizi ile incelenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi; değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamayı ve yol analizi ve doğrulayıcı faktör analizi gibi istatistiksel prosedür ve modellerin bir kombinasyonunu içermektedir. Yapısal eşitlik modellemesinde; ölçülen ve gizil değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmektedir (Kline, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2021-2022 eğitim öğretim yılında Ankara ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet ve özel anaokullarında eğitim gören çocukların anababaları oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde; ölçüt örneklemeden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme kapsamında yapılan bir araştırmada gözlem birimleri; belirli özelliklere sahip bireyler, olaylar, durumlar veya nesnelerden oluşmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Bu araştırmaya; okul öncesi dönemde çocuğu olan, evli ve çalışan yetişkinlerin katılması ölçüt olarak belirlenmiştir. Araştırmaya; okul öncesi dönemde çocuğu olan, evli ve çalışan 533

anababa (319 kadın, 214 erkek) katılmıştır. Çalışma grubunda yer alan anababalarla ilgili demografik bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubundaki Katılımcıların Demografik Bilgileriyle İlgili Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		Frekans	Yüzde	Toplam
Cinsiyet	Kadın	319	59.8	533
	Erkek	214	40.2	%100
Yaş	25-29	50	9.4	533
	30-39	365	68.4	%100
	40 ve üzeri	118	22.2	
Evlilik Süresi	4-10 Yıl	366	68.6	533
	11-15 Yıl	107	20.0	%100
	16-20 Yıl	40	7.5	
	21-25 Yıl	16	3.1	
	26-30 Yıl	4	0.8	
Sahip Olunan Çocuk Sayısı	1	200	37.5	533
	2	257	48.2	%100
	3	68	12.8	
	4	8	1.5	
Eğitim Durumu	İlkokul	3	0.6	533
	Ortaokul	19	3.6	%100
	Lise	88	16.5	
	Ön Lisans	55	10.3	
	Üniversite	304	57.0	
	Lisansüstü	64	12.0	
Çalışma Sektörü	Kamu	227	42.6	533
	Özel	210	39.4	%100
	Serbest	96	18.0	
Çalışma Saati	Yarı Zamanlı	83	15.6	533
	Tam Zamanlı	354	66.4	%100
	Esnek	96	18.0	
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	261	49.0	533
	Erkek	272	51.0	%100
Çocuğun Yaşı	3	43	8.1	533
	4	118	22.1	%100
	5	258	48.4	
	6	114	21.4	
Çocuğun Doğum Sırası	1	294	55.2	533
	2	186	34.9	%100
	3	47	8.8	
	4	6	1.1	

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya 319’u (%59.8) kadın ve 214’ü (%40.1) erkek olmak üzere toplam 533 anababa katılmıştır. Katılımcıların yaş aralıkları 25-57 arasında değişmektedir ve yaş ortalamaları $\bar{X}=35.80$ ’dir ($Ss=5.18$). Katılımcıların evlilik sürelerinin 4-28 yıl arasında olduğu saptanmıştır. Evlilik süreleri 4-10 yıl olan katılımcıların sayısı 366 (%68.6), 11-15 yıl olan katılımcıların sayısı 107 (%20.0), 16-20 yıl olan katılımcıların sayısı 40 (7.5), 21-25 yıl arasında olan katılımcıların sayısı 16 (%3.1) ve 26-30 yıl arasında olan katılımcıların sayısı 4’tür (%0.8). Anababaların sahip oldukları çocuk sayısına bakıldığında; 1 çocuğu olan anababaların 200 (%37.5), 2 çocuğu olan anababaların 257 (%48.2), 3 çocuğu olan anababaların 68 (%12.8) ve 4 çocuğu olan anababaların ise 8 (%1.5) kişi olduğu belirlenmiştir. Anababaların 3’ü (%0.6) ilkokul, 19’u (%3.6), ortaokul, 88’i (%16.5) lise, 55’i (%10.3) önlisans, 304’ü (%57.0) üniversite ve 64’ü (%12.0) lisansüstü eğitim mezunudur. Katılımcıların çalışma sektörüne göre dağılımlarına bakıldığında; kamu kurumunda çalışanların 227 (%42.6), özel kurumda çalışanların 210 (%39.4) ve serbest çalışanların 96 (%18.0) kişi olduğu saptanmıştır. Yarı zamanlı çalışan 83 (%15.6), tam zamanlı çalışan 354 (66.4) ve esnek zamanlı çalışan 96 (%18.0) katılımcı bulunmaktadır. Anababaların okulöncesi dönemde olan çocuklarının 261’inin (%49.0) kız, 272’sinin ise (%51.0) erkek çocuğu olduğu görülmektedir. Çocukların yaşları 3-6 arasında değişmektedir. Katılımcıların 3 yaşında olan çocuklarının sayısı 43 (%8.1), 4 yaşında olan çocuklarının sayısı 118 (%22.1), 5 yaşında olan çocuklarının sayısı 258 (%48.4) ve 6 yaşında olan çocuklarının sayısının 114 (%21.4) olduğu belirlenmiştir. Çocukların doğum sıralarında ilk çocuk olanların sayısı 294 (%55.2), ikinci çocuk olanların sayısı 186 (%34.9), üçüncü çocuk olanların sayısı 47 (%8.8) ve dördüncü çocuk olanların sayısı ise 6 (%1.1)’dir.

Verilerin Toplanması

Çalışma kapsamında verileri elde edebilmek için kullanılması planlanan veri toplama araçlarını kültürümüze uyarlayan araştırmacılara elektronik posta yoluyla ulaşılmış ve gerekli izinler alınmıştır (EK 1). Bununla birlikte araştırmacı tarafından kültürümüze uyarlanması planlanan ‘İlişki Kalitesi Ölçeği’ni geliştiren araştırmacı ile de elektronik posta yoluyla iletişime geçilip gerekli izin istenmiştir. Araştırmacılardan ölçeklerin kullanılması için gerekli izinlerin alınmasıyla birlikte kullanılacak ölçeklerin özellikleriyle ilgili bilgiler de alınmıştır. Gerekli izin yazıları alındıktan sonra ölçeklerin

uygulanıp çalışmanın yapılabilmesi amacıyla Ankara Üniversitesi Etik Kurul Birimi'nden 'Etik Kurul İzni' (EK 2) alınmıştır. Etik Kurul İzni'nin alınmasından sonra Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvuru yapılarak araştırmanın yapılabilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı araştırma izin yazısı onayı alınmıştır (EK 3). Milli Eğitim Bakanlığı onayı ile birlikte çalışmaya gönüllü katılım sağlayabilecek okul öncesinde çocuğu olan anababalarla çalışabilmek için resmi/özel okul öncesi kurumlara gidilerek idarecilerle görüşmeler yapılmış ve hem çevrimiçi hem de öğretmenler aracılığıyla anababalara ulaştırılan ölçme araçları ile verilerin elde edilmesi süreci tamamlanmıştır. Katılımcılara çalışma ile ilgili bilgi verilmiş ve 'Bilgilendirilmiş Onam Formu' (EK 4) dağıtılmıştır. Veriler, 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde toplanmıştır. Çevrimiçi süreçler ya da zarf yoluyla toplanan ölçme araçlarından doğru ve eksiksiz kodlanan verilerin araştırma kapsamında değerlendirmeye alındığı belirtilebilir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından oluşturulan ve katılımcıların bazı kişisel özelliklerini belirlemeyi amaçlayan 'Kişisel Bilgi Formu', bireylerin genel öz yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla 'Genel Öz Yeterlik Ölçeği', bireyin mevcut ilişkisindeki ilişki kalitesi algısını değerlendirmek için 'İlişki Kalitesi Ölçeği', bireylerin sosyal destek düzeylerini ölçebilmek için 'Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği', bireylerin iş doyumunu ölçmek için 'İş Doyum Ölçeği' ve anababaların kendi anababalık stillerini değerlendirmek üzere 'Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği' kullanılmıştır. Bununla birlikte, Chonody ve diğerleri (2018) tarafından geliştirilen ve bireyin mevcut ilişkisindeki ilişki kalitesi algısını değerlendirmek için kullanılan 'İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Türkçe'ye ve kültürümüze uyarlanmasıyla ilgili bilgiler de bu bölümde sunulmaktadır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmacı kapsamında oluşturulmuştur. Formda; anababaların kendileri ve okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla ilgili demografik özellikleri belirlemek amacıyla birtakım sorular yer almaktadır. Bu formda çalışma grubu içerisinde yer alan katılımcılarla ilgili; yaş, cinsiyet, evlilik süresi, eğitim durumu,

Çalışma sektörü, mesleği, çalışma saatleri, haftalık çalışma saati süresi, sahip olduğu ocuk sayısı, okul öncesi dönemde olan çocuğun cinsiyeti ve yaşı, okul öncesi dönemde olan çocuğun doğum sırası ile ilgili bilgileri içeren sorular bulunmaktadır (EK 5).

Genel z Yeterlik lği

Araştırmada bireylerin genel öz yeterlik düzeylerini ölçmek amacıyla ‘Genel z yeterlik lği’ kullanılmıştır. Jerusalem ve Schwarzer (1979) tarafından geliştirilen ölçek; ilk geliştirildiğinde 20 maddeden oluşmaktadır. 1981 yılında Jerusalem ve Schwarzer tarafından revize edilen ölçekteki madde sayısı 10’a düşürülmüştür. Ölçek; 4’l Likert tipindedir. Maddeler; 1 (tamamen yanlış) ile 4 (tamamen doğru) arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olarak değerlendirilmektedir (Scholz, Gutierrez- Dona, Sud ve Schwarzer, 2002). Ölçekten elde edilen yüksek puanlar; öz yeterliğin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Ölçeğin; Türkiye’deki geçerlik ve güvenirlik alışması Aypay (2010) tarafından 693 katılımcının yer aldığı bir çalışma ile gerçekleştirilmiştir. Genel z Yeterlik leği’nin test tekrar test güvenirliği için belirlenen korelasyon katsayısı ($r=.80$, $p<.001$)’dir. Ölçek tek faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır (Rimm ve Jerusalem, 1999; Akt. Aypay, 2010). Toplamda hesaplanan Cronbach Alfa Katsayısı .83’ tür. Ölçekte yer alan maddelerin bazıları EK 6’da sunulmuştur.

Bu çalışmada, ölçeğin yapı geçerliğini test edebilmek için doğrulamalı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA sonuçlarının kabul edilir sınırlar içerisinde yer aldığı görülmektedir [$\chi^2= 69.77$, $sd= 35$, $RMSEA=.043$, $NNFI=.99$, $CFI=.99$, $GFI=.97$, $IFI=.99$, $SRMR=.030$]. Çalışma kapsamında, Genel z Yeterlik leği’nin Cronbach Alfa değerinin .86 olduğu belirlenmiştir.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek leği

Çalışmada; bireylerin sosyal destek düzeylerini ölçebilmek için ‘ok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek leği’nden yararlanılmıştır. Ölçek; Zimet ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 12 madde bulunmaktadır. Ölçek; ‘kesinlikle hayır’ ile ‘kesinlikle evet’ arasında değişen puanlamaya sahip olup 7’li Likert tipindedir. Ölçeğin, üç alt boyuta sahiptir. Bu alt boyutlar; aile, arkadaş ve özel bir kişiden algılanan sosyal

desteği içermektedir. Alt ölçeklerin her birinde toplam dört madde yer almaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar; algılanan sosyal desteğin de yüksek olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayıları; özel bir kişi, aile, arkadaş ve tüm ölçek için sırasıyla; .91, .87, .85 ve .88 olarak ifade edilmektedir.

Ölçeğin, uyarlama çalışması Eker, Arkar ve Yaldız (2001) tarafından ve 50'şer denekten oluşan üç grupta gerçekleştirilmiştir. Örneklem; medikal ve psikiyatri tedavisi gören ve normal bireylerden oluşmaktadır. Ölçeğin uyarlama çalışmasında faktör yapısının genellenebilirliği doğrulanmıştır. Ölçeğin Türkçe Formu'nun güvenilirliği için Cronbach Alfa; özel bir kişi .91, aile .85, arkadaş .88 ve tüm ölçek için .89 olarak bulunmuştur. Ölçek maddelerinin bazıları EK 7'de yer almaktadır.

Bu çalışmada, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin yapı geçerliğini test edebilmek için DFA'dan yararlanılmıştır. DFA sonuçlarının kabul edilir sınırlar içerisinde yer aldığı görülmektedir [$\chi^2 = 140.78$, sd= 49, RMSEA=.059, NNFI=.99, CFI=.99, GFI=.96, IFI=.99, SRMR=.019]. Çalışma kapsamında, ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .95, özel bir kişi alt boyutu için .95, arkadaş alt boyutu için .92 ve aile alt boyutu için .93 olduğu belirlenmiştir.

İlişki Kalitesi Ölçeği

Chonody ve diğerleri (2018) tarafından geliştirilen 'İlişki Kalitesi Ölçeği'; bireyin mevcut ilişkisindeki ilişki kalitesi algısını değerlendirmek için tasarlanmıştır. Ölçeğin orijinali, Relationship Quality Scale olarak belirlenmiştir. Ölçek toplam 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipindedir ve ölçek maddeleri; 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (kesinlikle katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar; ilişki kalitesinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Ölçekte ters puanlanan madde bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .89'dur. Ölçeğin Türkçe uyarlaması ve Türk kültürüne kazandırılması, bu çalışma esnasında araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ölçeğin uyarlanması için gerekli izin öncelikle ölçeği geliştiren araştırmacıdan alınmıştır. Süreç içerisinde ilk olarak tezin etik kurul izni için başvuru yapılmış ve ilgili izin alınmıştır. Bu sürece paralel olarak, bilgi formunun geliştirilmesine ve ölçeğin uyarlama işlemlerine başlanmıştır. Ölçeğin uyarlama sürecinin sistematik ilerlemesi amacıyla, International Test Commission (2017)

The ITC Guidelines for Translating and Adapting Tests (Second edition) ve Sousa ve Rojjanasrirat (2011) tarafından belirlenen ölçek uyarlama süreci takip edilmiştir. Aşağıda, adımlara ayrıntılı olarak yer verilmektedir.

Adım 1. Ölçek; İngilizce dil ve alan uzmanları tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir.

Adım 2. İkinci adımda; elde edilen çeviriler bir araya getirilerek 10'lu bir puantaj tablosu ile çeviri formu yeniden değerlendirilmek üzere düzenlenmiştir. Daha sonrasında; ilk örnekleme yer alan dil uzmanlarından farklı olarak, İngilizce'ye hâkim olan uzmanlar tarafından çeviri formunun değerlendirmesi ve puanlaması yapılmıştır. Çeviriler içerisinde % 80 ve üzerinde puan alan maddeler üzerinde uzlaşılarak Türkçe bir form hazırlanmıştır.

Adım 3. Türkçe dil uzmanları; Türkçe dil geçerliliğini değerlendirmek için ölçeğin Türkçe formunu değerlendirmiştir. Ölçeğin uygun olduğuna karar verildikten sonra orijinal ölçeği hiç görmemiş İngilizce dil uzmanları; ölçeğin Türkçe halini yeniden İngilizce'ye çevirmiştir.

Adım 4. Çeviri süreçlerinde yer alan uzmanlar, geri çevrilmiş maddeler ile orijinal form arasında anlam farkı olup olmadığını değerlendirmiş ve maddelerin birbirleriyle uyduğu fikrinde uzlaşmışlardır. Ölçeği geliştiren Jill Chonody ile iletişime geçilerek ölçeğin anlamsal değerlendirme ile ilgili dönütü sağlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda orijinal ve Türkçe maddelerin anlamsal açıdan bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Adım 5. Ölçeğin pilot uygulaması ve dil geçerliliği için her iki dili iyi anlayabilen 37 kişiden oluşan, en az lisans mezunu bir katılımcı grubu ile uygulama yapılmıştır. Bu örneklem grubu; flört, nişanlılık veya evlilik gibi romantik ilişkisi bulunan ve lisans eğitimi sırasında İngilizce hazırlık eğitimi almış veya eğitimini yabancı dilde okuyarak tamamlamış katılımcılardan oluşturulmuştur. Ölçeğin dil geçerliği sürecinde, 2 hafta aralıklı olacak şekilde ölçeğin önce Türkçe sonra İngilizce formu katılımcılara uygulanmıştır. Söz konusu formların şekilsel olarak da benzer hazırlanmasına özen gösterilmiştir.

Adım 6. Katılımcılara uygulanan formların değerlendirilmesi için iki uygulamadan elde edilen puanlar arasında dilsel eşdeğerlik ölçütü olarak eşleştirilmiş grup t-testi (ilişkili örneklem için t-testi) yapılmış ve korelasyon değerlerine bakılmıştır. Uygulamalardan elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılık gösterip gösterilmediğini test etmek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, iki form arasındaki

puanların anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur, $t_{(36)} = .052$, $p > .05$. Türkçe form ve orijinal form arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. İki form arasındaki korelasyon katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda; ölçeğin Türkçe formu ve orijinal formunun dilsel olarak eş değer oldukları ve uyarlanmak istenen ölçeğin dil geçerliğinin sağlandığı söylenebilir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 2 de yer almaktadır.

Tablo 2

Dil Geçerliği ile İlgili Katılımcıların Demografik ve Kişisel Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	F	%	Toplam
Cinsiyet			
Kadın	22	59.5	37
Erkek	15	40.5	%100
Eğitim Durumu			
Lisans	21	56.8	37
Y. Lisans	12	32.4	%100
Doktora	4	10.8	
İlişki Türü			
Flört	14	37.8	37
Nişanlı	8	21.6	%100
Evli	15	40.5	
İlişki Süresi			
0-5 yıl	22	59.5	37
5-10 yıl	9	24.3	%100
10 yıl ve üzeri	6	16.2	

Adım 7. Ölçek uyarlama sürecinin son basamağı kapsamında, geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Bunun için öncelikle uyarlanmak istenen ölçekte ters olarak kodlanan madde belirlenerek ters maddenin kodlanması gerçekleştirilmiştir. Sonrasında veri setinde yer alan kayıp değerlerle ilgili analizler yapılmıştır. Başlangıçta 403 olan katılımcı sayısı kutu-çizgi grafikleri, tek ve çok yönlü uç değer analizleri ile 371 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte; doğrusallık, tek değişkenli ve çok değişkenli normallik analizleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Geçerlik ve güvenirlik analizinin yapıldığı örneklem grubuna ilişkin bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3

İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi ile İlgili Katılımcıların Demografik ve Kişisel Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	F	%	Toplam
Cinsiyet			
Kadın	233	62.8	371
Erkek	138	37.2	%100
Yaş			
18-24 yaş	27	7.3	371
25-34 yaş	163	43.9	%100
35-44 yaş	102	27.5	
45-54 yaş	51	13.7	
55-64 yaş	27	7.3	
65 yaş üzeri	1	.3	
Eğitim			
İlkokul	5	1.3	371
Ortaokul	11	3.0	%100
Lise	58	15.6	
Üniversite	226	60.9	
Lisansüstü	71	19.1	
İlişi Türü			
Flört	63	17.0	371
Nişanlı	19	5.1	%100
Evli	289	77.9	
İlişki Süresi			
1 yıldan az	29	7.8	371
1-5 yıl	104	28.0	%100
5-10 yıl	61	16.4	
10 yıl ve üzeri	177	47.7	

İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Geçerlik Analizleri

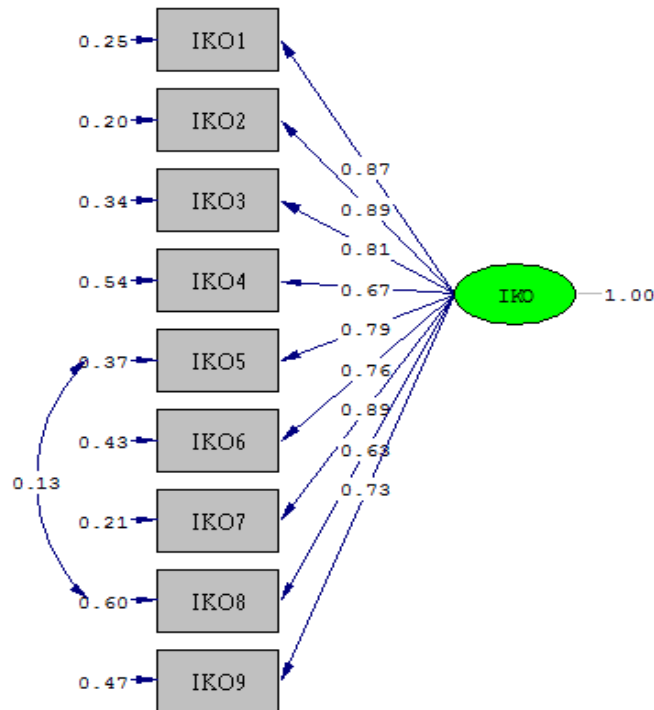
Yapı Geçerliği. İlişki Kalitesi Ölçeği'nin yapı geçerliğini belirlemek için DFA'dan yararlanılmıştır. DFA'da değişkenler arasında yer alan ilişkiyle ilgili daha öncesinde belirlenen bir hipotez ya da kuram değerlendirilmektedir (Büyüköztürk, 2002; Field, 2009). Ölçek uyarlama çalışmalarında Açımlayıcı Faktör Analizi yerine Doğrulayıcı Faktör Analizi'nin yapılması uygun görülmektedir. Analiz süreci, LISREL 8.7 programı ile gerçekleştirilmiştir (Kline, 2005). DFA'da kullanılan uyum iyiliği değerleri için belirlenen kabul düzeyleri Tablo 4'te yer almaktadır (Kline, 2005; Tabachnick ve Fidell, 2001).

Tablo 4

DFA’da Kullanılan Uyum İndeksleri ve Eşik Değerleri

Uyum İndeks Değerleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri
χ^2	$P>0.05$	
X/sd	<2	<5
GFI	$.95<GFI<1.00$	$.90<GFI<95$
AGFI	$.90<AGFI<1.00$	$.85<AGFI<90$
RMSEA	$.00<RMSEA<.05$	$.05<RMSEA<.08$
SRMR	$.00<RMR<.05$	$.05<RMR<.10$
CFI	$.95<CFI<1.00$	$.90<CFI<95$
NFI	$.95<NFI<1.00$	$.90<NFI<95$
NNFI	$.95<NNFI<1.00$	$.90<NNFI<95$

İlişki Kalitesi Ölçeği’nin DFA sonuçları Şekil 4’te sunulmuştur.

Chi-Square=71.31, df=25, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

Şekil 4. İlişki Kalitesi Ölçeği’ne İlişkin DFA Sonuçları

İlişki Kalitesi Ölçeği'nin, DFA uyum indeks puanları Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5

İlişki Kalitesi Ölçeği'nin DFA Uyum İndeksleri

	X^2	Df	X^2/df	AGFI	GFI	NFI	CFI	RMSEA	SRMR
Modifikasyondan önce	121.58	27	4.50	0.89	0.93	0.98	0.98	0.097	0.025
Modifikasyondan sonra	71.31	25	2.85	0.93	0.96	0.99	0.99	0.071	0.021

DFA'dan sonra, modifikasyon indeksleriyle ilgili değerlere bakılarak yüksek hata kovaryanslarını içeren maddeler birbirleri ile eşleştirilmiştir (IKO8-IKO5). Buna göre Tablo 5'teki faktör analizi sonuçlarının kabul edilebilir uyum indeks aralığında olduğu tespit edilmiştir (Klein, 2005). Elde edilen bulgulara göre 25 serbestlik derecesinde χ^2 değeri 71.31 ($p < .01$), $\chi^2 / df = 2.85$, RMSEA= 0.071, GFI= 0.96, CFI=0.99, NFI=0.99, AGFI= 0.93 ve SRMR= 0.021 olarak bulunmuştur.

Şekil 1'de görüldüğü gibi ölçeğin faktör yük değerlerinin .63 ile .89 arasında olduğu görülmektedir. Alanyazında, 0.60 ve üstü yük değeri yüksek; 0.30-0.59 arası yük değeri orta düzeyde büyüklük olarak değerlendirilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Harrington'a (2009) göre, faktör yüklerinde 0.71 ve üzeri değerler mükemmel, 0.63 çok iyi, 0.55 iyi, 0.45 kabul edilebilir ve 0.32 zayıf olarak nitelendirilmektedir.

Benzer Ölçek Geçerliği. İlişki Kalitesi Ölçeği'nin benzer ölçek geçerliği için Curun (2001) tarafından uyarlaması yapılan 'İlişki Doyumu Ölçeği'nden yararlanılmıştır. İlişki Kalitesi Ölçeği ile İlişki Doyumu arasında .89 ($p < 0.01$) düzeyinde pozitif yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur.

İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Güvenirlik Analizi. İlişki Kalitesi Ölçeği'nin güvenirlik analizleri; Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve test tekrar test güvenirlik yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin uyarlama çalışmasında iç tutarlık Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .93 olarak belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde 0.60

güvenirlilik değerinin üstü, her şart altında yeterli kabul edildiği (Kılıç, 2016; Özgüven, 1994) ancak genel olarak kabul edilebilir iç tutarlılık katsayı değerin 0.70 olduğu belirtilmektedir (Creswell, 2005).

İlişki Kalitesi Ölçeği'nin test tekrar test sonuçları için alanyazında; iki ölçüm arasındaki sürenin ölçülen özelliğe göre değişmekle birlikte, genellikle 2-6 hafta arasında bir sürenin yeterli olduğu belirtilmektedir. Test tekrar test yönteminde en az 30 verinin yer alması ve belirlenen korelasyon katsayısının -1.00 ile +1.00 arasında değer alması beklenmektedir (Tavşancıl, 2005). Bundan dolayı İlişki Kalitesi Ölçeği'nin test tekrar test analizi, 15 gün arayla 45 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda test tekrar test güvenirliğinin 0.95 ($p < 0.01$) olduğu gözlenmektedir.

Bu çalışmada, İlişki Kalitesi Ölçeği'nin yapı geçerliğini test edebilmek için DFA'dan yararlanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının kabul edilir sınırlar içerisinde yer aldığı görülmektedir [$\chi^2 = 124.98$, $sd = 25$, $RMSEA = .08$, $NNFI = .99$, $CFI = .99$, $GFI = .95$, $IFI = .99$, $SRMR = .010$]. Çalışma kapsamında, İlişki Kalitesi Ölçeği'nin Cronbach Alfa katsayısı .98 olarak belirlenmiştir. Yukarıdaki bilgilerden yola çıkılarak İlişki Kalitesi Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ve ilgili alanyazında kullanılabileceği belirtilebilir. Ölçek maddelerin bazıları EK 8'de yer almaktadır.

İş Doyum Ölçeği

Spector (1985) yılında geliştirilen ölçek; bireylerin iş doyumunu ölçmektedir. Ölçek, 36 maddeden oluşmakta ve dokuz alt boyutu bulunmaktadır. Alt boyutlar; ücret, yükselme olanakları, denetim, sosyal haklar, performansa dayalı ödüllendirme, işin yapılma şekli, çalışma arkadaşları, işin yapısı ve iletişim boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek; 6'lı Likert tipindedir ve puanlamalar '1-Hiç katılmıyorum' ve '6-Tamamen katılıyorum' arasında derecelendirilmektedir. Ölçekte ters puanlanan maddeler bulunmaktadır. İş Doyum Ölçeği'nden elde edilen yüksek puanlar; iş doyumunun fazla olduğuna işaret ederken, düşük puanlar iş doyumunun düşük olduğunu belirtmektedir.

Ölçeğin uyarılama çalışması; Yelboğa (2009) tarafından ve bir şirkette çalışan 380 beyaz yakalı katılımcının yer aldığı bir çalışmayla gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin uyarılama çalışmasında; Temel Bileşenler Faktör Analizine göre yapı geçerliği değerlendirilmiş ve genellenebilirliği doğrulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .78'dir. Ölçeğin alt boyutlarındaki iç tutarlılık katsayıları; ücret .63, yükselme olanakları .69,

denetim .74, sosyal haklar .65, performansa dayalı ödüllendirme .71, iş prosedürleri .76, çalışma arkadaşları .77, işin yapısı .82 ve iletişim için.88'dir. Ölçekte yer alan bazı maddeler EK 9'da yer almaktadır.

Bu çalışmada, İş Doyumu Ölçeği'nin geçerliğini test edebilmek için DFA'dan yararlanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının kabul edilir sınırlar içerisinde yer aldığı görülmektedir [$\chi^2= 2165.58$, $sd= 558$, $RMSEA=.074$, $NNFI=.98$, $CFI=.99$, $GFI=.95$, $SRMR=.026$]. Çalışma kapsamında, İş Doyumu Ölçeği'nin alt boyutlarına göre Cronbach Alfa katsayıları; ücret .89, terfi/yükselme olanakları .84, denetim/yönetim .84, sosyal haklar .89, performansa dayalı ödüllendirme .84, iş prosedürleri .81, çalışma arkadaşları .81, işin yapısı .87 ve iletişim .80'dir.

Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği (ÇESDÖ)

Ölçek, Parent ve Forehand (2017) tarafından; anababaların kendi anababalık stillerini değerlendirmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek; yaşları 3-17 yaşlarında olan çocuk ya da ergenlerin anababalarına yöneliktir.

Ölçek; 34 madde ve yedi alt boyutu içermektedir. Alt boyutlar sırasıyla; proaktif ebeveynlik, olumlu pekiştirme, samimi ilişki, destekleyici yaklaşım, düşmanlık, düşük kontrol ve fiziksel kontroldür. Ölçek kapsamlı olumlu ebeveynlik (proaktif ebeveynlik, olumlu pekiştirme, samimi ilişki ve destekleyici yaklaşım) ve kapsamlı olumsuz ebeveynlik (düşmanlık, düşük kontrol ve fiziksel kontrol) olmak üzere oluşan iki boyuttan toplam puanlar hesaplanarak değerlendirilmektedir. Ölçek, 5'li Likert tipindedir ve ölçekte ters puanlanan bir madde bulunmamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları; proaktif ebeveynlik .85, olumlu pekiştirme .83, samimi ilişki .77, destekleyici yaklaşım .82, düşmanlık .86, düşük kontrol .83, fiziksel kontrol .86, kapsamlı olumlu ebeveynlik boyutu .87 ve kapsamlı olumsuz ebeveynlik boyutu .85'tir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması; Karababa (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya; 4-17 yaşlarında olan çocuk ve ergenlerin anababaları (572 anne, 294 baba) katılmıştır. Ölçeğin Türkçe Formu'nun güvenilirliği; Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı düşmanlık alt boyutu için .86, düşük kontrol alt boyutu için .83, proaktif ebeveynlik alt boyutu için .85, fiziksel kontrol alt boyutu için .86, olumlu pekiştirme alt boyutu için .83, destekleyici yaklaşım alt boyutu için .82, samimi ilişki alt boyutu için .77, kapsamlı

olumlu ebeveynlik boyutu için .87 ve kapsamlı olumsuz ebeveynlik boyutu için ise .85'tir. Ölçek maddelerinin bazıları EK 10'da sunulmuştur.

Bu çalışmada, ölçeğin kapsamlı olumlu ebeveynlik boyutu kullanılmıştır. Kapsamlı olumlu ebeveynlik boyutunun geçerliğini değerlendirebilmek amacıyla DFA yapılmıştır. DFA sonuçlarının kabul edilir sınırlar içerisinde yer aldığı görülmektedir [$\chi^2= 346.11$, sd= 98, RMSEA=.069, NNFI=.99, CFI= .99, GFI=.92, SRMR=.025]. Çalışma kapsamında ölçeğin Kapsamlı olumlu ebeveynlik boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .94 belirlenmiştir. Cronbach Alfa katsayısı; proaktif ebeveynlik alt boyutu için .92, olumlu pekiştirme alt boyutu için .90, samimi ilişki alt boyutu için .89 ve destekleyici yaklaşım alt boyutu için .89 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Bu bölümde, verilerin analize hazırlanma aşaması ve verilerin analizi için gerekli olan varsayımlar değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, araştırma sürecinde kullanılan veri analizi teknikleriyle ilgili bilgiler sunulmaktadır.

Verilerin Analize Hazırlanması ve Varsayımların İncelenmesi

Araştırmaya, çevrimiçi süreçler yoluyla ya da yüz yüze katılım gösteren 651 ana babaya ulaşılmıştır. 651 verinin kontrol edilmesiyle birlikte hatalı veri girişleri ve eksik cevap veren katılımcıların araştırmadan çıkarılmasıyla katılımcı sayısı 604 olarak belirlenmiştir. Ölçeklerde yer alan ters maddeler belirlenmiş ve ters maddelerin kodlaması yapılmıştır. Kutu-çizgi grafikleri ve tek yönlü uç değer analizinden yararlanılmış ve standart z puanları değerlendirilerek +3.00'den büyük ve -3.00'den küçük olan değerler analiz sürecine dahil edilmemiştir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2016). Bundan dolayı, 26 katılımcının doldurmuş olduğu veriler değerlendirme sürecinin dışında tutulmuş ve katılımcı sayısının 578 olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, kutu-çizgi grafikleri sonucunda ise katılımcı sayısının 547 olduğu belirlenmiştir. Verilerin, çok yönlü uç değer analizi için elde edilen Mahalanobis uzaklıkları değerlendirilmiş ve kritik ki-kare değeri .001 olarak belirlenmiştir.

Analizlerden sonra katılımcı sayısı 533 olarak belirlenmiş ve diğer işlemler 533 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Değişkenlerin tek ve çok yönlü normallik dağılımlarının belirlenmesi için normal dağılım eğrisini belirten histogramlar ve grafikler değerlendirilmiştir. Değişkenlerin dağılımlarının normale yakın olduğu düşünülmüş ve aritmetik ortalama, mod ve ortanca değerleri ile çarpıklık-basıklık katsayıları belirlenerek tek yönlü normallik varsayımının desteklendiği varsayılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ve +1 arasında olduğu görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinde kabul edilen sınırlar kaynaklara göre değişmektedir ama yaygın olarak kabul edilen değer aralıkları -1.5 ve +1.5 olarak ifade edilmektedir (Field, 2009; Tabachnick ve Fidell, 2007). Ayrıca değişkenlerin çok değişkenli doğrusallık ve normallik durumlarının belirlenebilmesi için saçılma diyagramları da incelenmiştir. Elde edilen grafikler incelendiğinde ise noktaların bir eksen etrafında toplanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Değişkenlerle ilgili betimsel istatistiklerle ilişkili bilgiler Tablo 6’da yer almaktadır.

Analiz aşamasında önce, çoklu bağlantı sorunu ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Bağımsız değişkenler arasında .90 ve üzerinde bir korelasyon durumunun çoklu bağlantı sorununa neden olduğu belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2007). Bundan dolayı, değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının belirlenebilmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı değerlerine bakılmıştır. Elde edilen sonuca göre değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve değişkenler arasındaki ikili korelasyonlarla ilgili bilgiler Tablo 7’de yer almaktadır.

Çoklu bağlantı sorununun değerlendirilebilmesi için varyans artış faktörleri (VIF), durum indeksi (CI) ve tolerans değerleri incelenmiştir. VIF değerinin 10’dan küçük, CI değerinin ise 30’dan küçük olması beklenmektedir (Kline, 2005). CI değerleri 16.75 ve 35.03 arasında olup, VIF değerleri ise 2.45 ve 3.71 arasındadır. Tolerans değerlerinin ise .10’dan büyük olması gerekmektedir (Kline, 2005). Tolerans değerleri .26 ve .40 arasında yer almaktadır. Değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı varsayılmaktadır.

Analize geçilmeden önce Durbin Watson otokorelasyon değerine bakılarak otokorelasyon durumu incelenmiştir. Hata terimleri arasında ilişkinin olmaması otokorelasyon olarak değerlendirilmektedir. Elde edilen değer 0-4 arasında yer aldığı görülmektedir. Otokorelasyon değerinin 1.5-2.5 arasında bir değere sahip olması istenmektedir (Kalaycı, 2009). Bu çalışmada, otokorelasyon katsayısı 1.71’dir. Bundan dolayı, otokorelasyon olmadığı belirtilebilir.

Araştırmada Kullanılan Veri Analizi Teknikleri

Çalışmada verilerin analizinde; SPSS 29.0 ve LISREL 8.7 istatistik paket programlarından yararlanılmıştır. Bireylerin olumlu anababalık toplam puanlarının (kapsamlı olumlu ebeveynlik) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ‘Bağımsız Gruplar İçin T-Testi’ kullanılarak değerlendirilmiştir. Bireylerin olumlu anababalık toplam puanlarının (kapsamlı olumlu ebeveynlik) çalışma sektörü, çalışma saatleri süresi ve yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ise ‘Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)’ kullanılarak belirlenmiştir.

Öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal desteki, iş doyumu ve olumlu anababalık davranışları arasındaki ilişkilerin test edildiği anababalık modeli ‘Yapısal Eşitlik Modellemesi Analizi’ ile test edilmiştir. Yapısal Eşitlik Modellemesi Analizi; belirli bir kuramsal temeli içeren ve gözlenen ve örtük değişkenler arasındaki ilişkileri değerlendirebilmek için kullanılan bir analiz türüdür (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu çalışmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilmesi için kuramsal bir temeli içeren ilişkileri temsil eden hipotetik bir model oluşturulmuştur. Ele alınacak hipotetik modelin geçerliği yapısal eşitlik modellemesi analizi ile değerlendirildikten sonra gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin manidarlığına bakılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen puanlar ile ilgili betimsel istatistikler ve verilerin analiz sürecinde ortaya çıkan bulgular değerlendirilmektedir. Elde edilen bulgular; çizelgelerle sunulmuş ve analiz sonuçları ile ilgili yorumlamalarda bulunulmuştur.

Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlarla İlgili Betimsel İstatistikler

Çalışmada yer alan katılımcıların Genel Öz Yeterlik Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, İlişki Kalitesi Ölçeği, İş Doyum Ölçeği ve Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği'nden (Kapsamlı olumlu ebeveynlik boyutu) aldıkları puanlarla ilgili betimsel istatistikler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

	n	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{X}$	Medyan	Mod	Ss	ÇK	BK
Öz Yeterlik	533	21.00	40.00	32.06	32.00	35.00	4.29	-.208	-.782
Sosyal Destek	533	43.00	84.00	68.25	70.00	72.00	10.09	-.622	-.488
Aile	533	12.00	28.00	23.05	24.00	24.00	3.72	-.530	-.512
Arkadaş	533	11.00	28.00	22.59	24.00	24.00	3.57	-.732	.081
Özel	533	12.00	28.00	22.59	24.00	24.00	4.17	-.399	-.823
İlişki Kalitesi	533	18.00	45.00	37.51	38.00	45.00	6.98	-.648	-.624
İş Doyumu	533	116.00	216.00	167.60	168.00	168.00	21.37	-.190	-.468
Ücret	533	9.00	24.00	17.61	17.00	16.00	2.92	-.112	-.271
Terfi	533	10.00	24.00	18.33	18.00	17.00	2.71	-.189	-.199
Yönetim	533	11.00	24.00	19.07	20.00	20.00	2.58	-.407	-.075
Sosyal Haklar	533	10.00	24.00	17.91	18.00	16.00	2.78	.027	-.389
Ödül	533	11.00	24.00	18.20	18.00	20.00	2.71	-.193	-.335
İş Prosedürleri	533	11.00	24.00	18.41	19.00	19.00	2.55	-.207	-.281
Çalışma Arkadaşları	533	13.00	24.00	19.50	20.00	20.00	2.40	-.357	-.130
İşin Yapısı	533	11.00	24.00	19.11	20.00	20.00	2.65	-.184	-.509
İletişim	533	13.00	24.00	19.42	20.00	20.00	2.41	-.213	-.239
Olumlu Ebeveynlik	533	34.00	80.00	64.71	66.00	64.00	10.94	-.627	-.444
Proaktif Ebeveynlik	533	12.00	30.00	23.47	24.00	24.00	4.27	-.467	-.442
Olumlu Ebeveynlik	533	8.00	20.00	16.03	16.00	16.00	3.01	-.547	-.483
Pekiştirme	533	6.00	15.00	12.76	13.00	15.00	2.10	-.759	-.309
Samimi İlişki	533	6.00	15.00	12.43	13.00	15.00	2.22	-.641	-.417
Destekleyici Yaklaşım	533	6.00	15.00	12.43	13.00	15.00	2.22	-.641	-.417

Tablo 6'ya göre Genel Öz Yeterlik, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek, İlişki Kalitesi, İş Doyumu, Kapsamlı Olumlu Ebeveynlik Ölçek'lerinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılıma uygun olduğu ve çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.5 ve +1.5 arasında yer aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nden elde edilen puanların ortalaması $\bar{X}$ = 32.06'dır. Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nden alınan en düşük puan 21.00, en yüksek puan 40.00'dır. Ölçekten elde edilen standart sapma değeri (Ss) ise 4.29'dur. Anababaların, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'ndeki puanlarına bakıldığında ise, puanların ortalamasının $\bar{X}$ = 68.25, en düşük puanın 43.00, en yüksek puanın ise 84.00'tür.

Elde edilen standart sapma değeri (Ss) ise 10.09'dur. Katılımcıların İlişki Kalitesi Ölçeği'nden elde ettikleri değerlerin ortalamasının $\bar{X}=37.51$, en düşük değerin 18.00, en yüksek değerin 45.00'tir. Ölçekten elde edilen puanların standart sapma değeri (Ss) ise 6.98 olarak bulunmuştur. İş Doyumu Ölçeği'nden elde edilen puanların ortalamasının $\bar{X}=167.60$, en düşük puanın 116.00, en yüksek puanın ise 216.00 olduğu söylenebilir. Ölçekten elde edilen standart sapma değeri (Ss) 21.37'dir. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stilleri Değerlendirme Ölçeği'nin Kapsamlı Olumlu Ebeveynlik Boyutundaki puanların ortalamasının $\bar{X}=64.71$ olduğu belirtilebilir. Elde edilen en düşük puan 34.00, en yüksek puan ise 80.00'dir. Standart sapma değeri 10.94 olarak belirlenmiştir.

Araştırma Kapsamında Geliştirilen Hipotetik Yapısal Modelin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi ve ele alınan değişkenlerin olumlu anababalık uygulamalarıyla olan etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan analizlerin bulguları ve yorumlar yer almaktadır. Bu kapsamda öncelikli olarak araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Sonraki aşamada, ölçme modeli test edilerek elde edilen bulgulara yer verilmiştir. En son aşamada ise hipotetik yapısal model test edilerek gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin manidarlığı istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmada test edilmek istenen modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Tablo 7'de değişkenler arasındaki korelasyon değerleri yer almaktadır.

Tablo 7

Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Öz Yeterlik	-									
2.İlişki Kalitesi	.65**	-								
3.Aile	.60**	.64**	-							
4.Arkadaş	.64**	.64**	.70**	-						
5.Özel İnsan	.66**	.81**	.64**	.63**	-					
6.İş Doyumu	.71**	.75**	.61**	.68**	.68**	-				
7.Proaktif Ebeveynlik	.73**	.75**	.70**	.70**	.72**	.77**	-			
8.Olumlu Pekiştirme	.70**	.72**	.69**	.66**	.69**	.75**	.80**	-		
9.Samimi Yaklaşım	.64**	.73**	.66**	.65**	.69**	.73**	.77**	.80**	-	
10.Destekleyici Yaklaşım	.66**	.73**	.67**	.64**	.69**	.72**	.80**	.81**	.81**	-

**p<.01

Tablo 7’de yer alan ve araştırma kapsamında önerilen hipotetik modeldeki değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan kapsamlı olumlu ebeveynliğin alt boyutlarının; öz yeterlik, ilişki kalitesi, algılanan sosyal destek ölçeği ve iş doyumu ile pozitif yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Kapsamlı olumlu ebeveynliğin alt boyutlarının; proaktif ebeveynlik ($r=.73$ $p<.01$), olumlu pekiştirme ($r=.70$, $p<.01$), samimi yaklaşım ($r=.64$ $p<.01$) ve destekleyici yaklaşım ($r=.66$, $p<.01$) ile öz yeterlik arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Proaktif ebeveynlik ($r=.75$, $p<.01$), olumlu pekiştirme ($r=.72$, $p<.01$), samimi yaklaşım ($r=.73$, $p<.01$) ve destekleyici yaklaşım ($r=.73$, $p<.01$) ile ilişki kalitesi arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Proaktif ebeveynlik ($r=.70$, $p<.01$), olumlu pekiştirme ($r=.69$, $p<.01$), samimi yaklaşım ($r=.66$, $p<.01$) ve destekleyici yaklaşım ($r=.67$, $p<.01$) ile algılanan sosyal destek ölçeğinin aile alt boyutu arasında ve proaktif ebeveynlik ($r=.70$, $p<.01$), olumlu pekiştirme ($r=.66$, $p<.01$), samimi yaklaşım ($r=.65$, $p<.01$) ve destekleyici yaklaşım ($r=.64$, $p<.01$) ile arkadaş alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Proaktif ebeveynlik ($r=.72$, $p<.01$), olumlu pekiştirme ($r=.69$, $p<.01$), samimi yaklaşım ($r=.69$, $p<.01$) ve destekleyici yaklaşım ($r=.69$, $p<.01$) ile özel insan alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Proaktif ebeveynlik ($r=.77$, $p<.01$), olumlu pekiştirme ($r=.75$, $p<.01$), samimi yaklaşım ($r=.73$, $p<.01$) ve destekleyici yaklaşım ($r=.72$, $p<.01$) ile iş doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma Kapsamında Geliştirilen Hipotetik Yapısal Modelin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Alanyazında; yapısal modellerin test edilme sürecinde iki aşamanın olduğu belirtilmektedir. İlk aşamada; ölçme modeli testi yapılarak yapısal modelde olan bütün değişkenlerin değerlendirilmesidir. Test edilecek verinin ölçme modelini doğrulaması gerekmektedir. Bu doğrultuda, kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer alan uyum indekslerinin elde edilmesi beklenmektedir (Kline, 2005). Yapısal eşitlik modellemesi kapsamında elde edilen analiz değerlerinin yorumlanmasında birden fazla uyum indeks değerlerine bakılmaktadır. Bu çalışmada verilerin; Ki-Kare (Chi-square goodness of fit) ile iyilik uyumu değeri, RMSEA (Root mean square error of approximation) ile yaklaşık

hataların ortalama karekökü, SRMR (Standardized root mean square residuals) ile standardize edilmiş artık ortalamaların karekökü, CFI (Comparative fit index) ile karşılaştırmalı uyum indeksi, IFI (Incremental fit index) ile artan uyum indeksi, NNFI (Non-Normed fit index) ile normlaştırılmamış uyum indeksi, RFI (Relative fit index) ile göreceli uyum indeksi ve GFI (Goodness of fit index) ile iyilik uyum indeksi değerlendirilmiştir. İlk aşama kapsamında değerlendirilen ölçme modeline ilişkin uyum indeks değerleri Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Ölçme Modeline İlişkin Uyum İndeksleri

Uyum İndeks Değerleri	Elde Edilen Değerler
χ^2	1714.36
sd	550
χ^2 / sd	3.11
RMSEA	0.063
SRMR	0.031
CFI	0.99
IFI	0.99
NNFI	0.99
RFI	0.98
GFI	0.84

Tablo 8’de görüldüğü gibi, ölçme modelinden elde edilen değerlere bakıldığında; 550 serbestlik derecesinde χ^2 değeri 1714.36, $\chi^2/sd= 3.11$, RMSEA=0.063, SRMR=0.031, CFI= 0.99, IFI=0.99, NNFI=0.99, RFI=0.98 ve GFI=0.84 olarak bulunmuştur. Sahip olunan uyum indeks değerlerinin uygun sınırlar içerisinde yer aldığı ve modelin iyi uyum sağladığı görülmektedir. Ölçme modeli kapsamında elde edilen değerlerin, öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek, iş doyumu ve olumlu anababalık değişkenleri arasındaki ölçme modelinin geçerli olabileceğini varsaymaktadır.

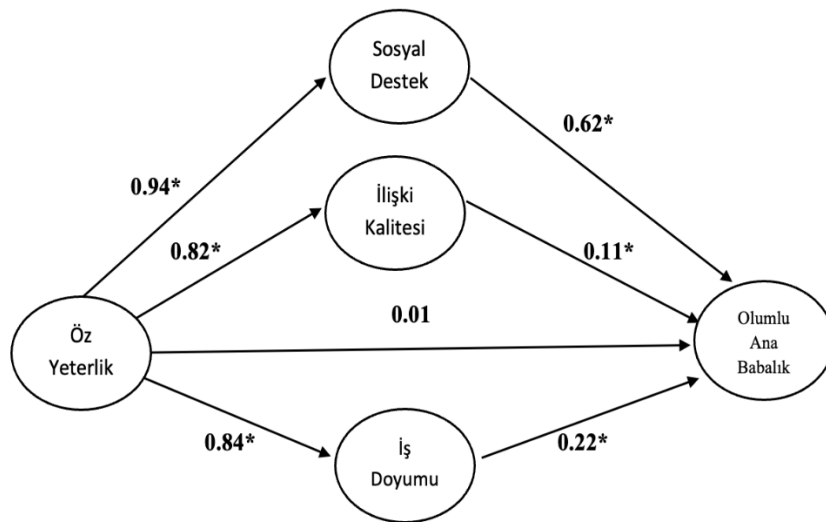
Ölçme modelinin test edilmesinden sonra, yapısal modellerin test edilme sürecindeki ikinci aşamaya geçilmiştir. İkinci aşama; hipotetik yapısal modelin test edilmesidir. Öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu arasındaki ilişkiler ve ele alınan değişkenlerin olumlu anababalık uygulamalarıyla olan ilişkilerine yönelik oluşturulan hipotetik model değerlendirilmiştir. Tablo 9’da araştırma kapsamında önerilen ve test edilen hipotetik modelin uyum değerleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 9

Hipotetik Modele İlişkin Uyum İndeksleri

Uyum İndeks Değerleri	Elde Edilen Değerler
χ^2	1932.96
sd	553
χ^2 / sd	3.49
RMSEA	0.068
SRMR	0.047
CFI	0.99
IFI	0.99
NNFI	0.99
RFI	0.98
GFI	0.83

Tablo 9’da görüldüğü gibi, hipotetik modelden elde edilen değerlere bakıldığında; 553 serbestlik derecesinde χ^2 değeri 1932,96, $\chi^2/sd= 3.49$, RMSEA=0.068, SRMR=0.047, CFI= 0.99, IFI=0.99, NNFI=0.99, RFI=0.98 ve GFI=0.83 olarak bulunmuştur. Uyum indeks değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer aldığı ve hipotetik modelin iyi uyum sağladığı ve geçerli olduğu görülmektedir. Öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu bağlamındaki ilişkilerin test edildiği anababalık modelinin doğrulandığı söylenebilir. Bu kapsamda, hipotetik modelle ilgili olan yapısal eşitlik modellemesinin sonucu EK 11’ de yer almaktadır. Şekil 5’te ise analiz sonucuna göre oluşturulan modelin temsili yer almaktadır.

Şekil 5. Hipotetik Modeldeki Gizil Değişkenler Arasındaki İlişkileri Gösteren Yapısal Model

Şekil 5'te incelenen değişkenler arasındaki ilişkilerin istatistiksel manidarlıkları; elde edilen t değerlerine ve standardize puanlarına bakılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre; anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların sosyal destek düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.94$, $t=19.33$, $p<.05$). Anababaların sosyal destek düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta=0.62$, $t=4.24$, $p<.05$). Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların ilişki kalitesi düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.82$, $t=21.31$, $p<.05$). Anababaların ilişki kalitesi düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.11$, $t=2.31$, $p<.05$). Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların iş doyum düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.84$, $t=20.78$, $p<.05$). Anababaların iş doyum düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta=0.22$, $t=4.38$, $p<.05$). Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini yordama gücü istatistiksel olarak manidar değildir ($\beta=0.01$, $t=0.08$, $p>.05$). Belirlenen sonuçlara göre; model uyum değerleri kabul edilebilir düzeydedir ve hipotetik model kabul edilmektedir. Ancak genel öz yeterlikten olumlu anababalığa giden yolun t değerlerinin ve standardize edilmiş ilişki katsayısının anlamlı olmadığı görülmektedir.

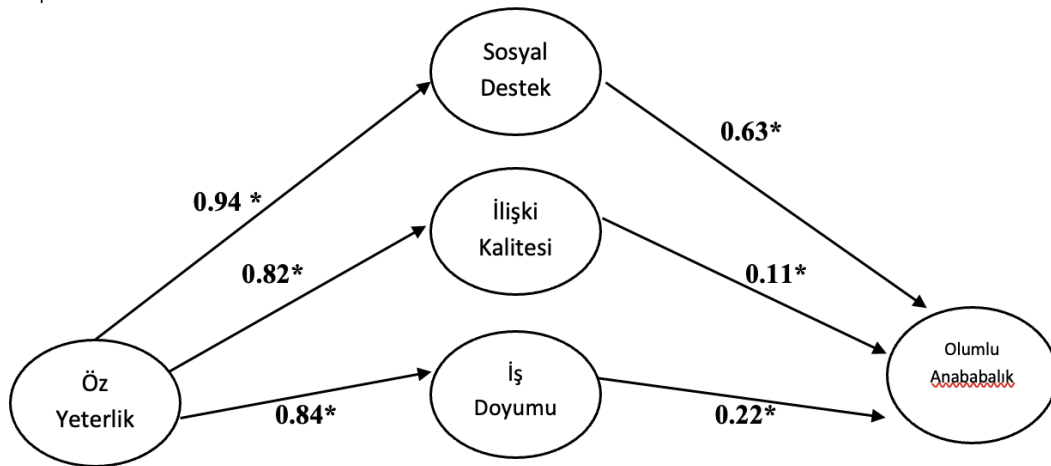
Modellerdeki yapıların sayısı, yapıların göstergelerle olan ilişkisi, ölçme hatası terimleri arasında yer alan analiz edilememiş ilişkilerin olması gibi birçok durum, modelde modifikasyon yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bütün olasılıklar değerlendirildiğinde, modelin yeniden değerlendirilmesi ve düzenlenmesi sürecinde kuramsal çerçeveden yararlanılabilir (Kline, 1995). Yapısal eşitlik modellemelerinde; modifikasyon ve modelin yeniden belirlenmesi sürecinde dikkatli olmak ve kavramsal bir çerçeveye veya kabul edilebilir kavramsal bir mantığa dayandırmak önemli görülmektedir (Çokluk vd., 2016). Bu doğrultuda, modelde düzenlemek yapılmış ve model yeniden analiz edilmiştir. Modelde istatistiksel olarak anlamlı olmayan yol ($p>.05$) modelden çıkarılmış ve analiz süreci tekrarlanmıştır. Elde edilen sonuçlar; hipotetik modelin kabul edilebilir uyum indeks değerlerine sahip olduğunu ve yol katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğunu göstermektedir. Tablo 10'da revize edilmiş/alternatif hipotetik modelle ilgili uyum indeks değerleri yer almaktadır.

Tablo 10

Revize Edilmiş/Alternatif Hipotetik Modele İlişkin Uyum İndeksleri

Uyum İndeks Değerleri	Elde Edilen Değerler
χ^2	1933.17
sd	554
χ^2 / sd	3.48
RMSEA	0.068
SRMR	0.047
CFI	0.99
IFI	0.99
NNFI	0.99
RFI	0.98
GFI	0.83

Tablo 10’da görüldüğü gibi, revize edilmiş/alternatif modele ilişkin uyum indeks değerleri; 554 serbestlik derecesinde χ^2 değeri 1933.17, $\chi^2/sd= 3.48$, RMSEA=0.068, SRMR=0.047, CFI= 0.99, IFI=0.99, NNFI=0.99, RFI=0.98 ve GFI=0.83 olarak bulunmuştur. Uyum indeks değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu ve hipotetik modelin iyi uyum sağladığı ve geçerli olduğu görülmektedir. Modeldeki t değerleri ve yol katsayıları değerlendirildiğinde ise revize edilmiş alternatif modeldeki tüm yol katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Şekil ...’da alternatif modelle ilgili standardize değerler yer almaktadır. EK 12’de alternatif hipotetik modelle ilgili olan yapısal eşitlik modellemesinin sonucu bulunmaktadır.

Şekil 6. Hipotetik Modeldeki Gizil Değişkenler Arasındaki İlişkileri Gösteren Alternatif Yapısal Model

Şekil 6’da incelenen değişkenler arasındaki ilişkilerin istatistiksel manidarlıkları; elde edilen t değerlerine ve standardize puanlarına bakılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre; t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlı olduğu ve modelin iyi uyum gösterdiği görülmektedir. Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların sosyal destek düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.94$, $t=19.36$, $p<.01$). Anababaların sosyal destek düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta=0.63$, $t=10.14$, $p<.01$). Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların ilişki kalitesi düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.82$, $t=21.31$, $p<.01$). Anababaların ilişki kalitesi düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.11$, $t=2.66$, $p<.01$). Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların iş doyum düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta=0.84$, $t=20.79$, $p<.01$). Anababaların iş doyum düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta=0.22$, $t=5.12$, $p<.01$).

Öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyum arasındaki ilişkilerin incelenmesi ele alınan değişkenlerin olumlu anababalık davranışlarıyla olan ilişkinin ortaya konması amacıyla kurulan hipotetik modelin geçerliği yapısal eşitlik modellemesi ile gerçekleştirilmiştir. Gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin manidarlığına bakıldığında; öz yeterliğin sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumunu yordadığı; sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumun da anababaların olumlu anababalık düzeylerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anababaların olumlu ebeveynlik davranışları üzerinde sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumunun önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Belsky (1984) ve Taraban ve Shaw’a (2018) göre, anababa davranışlarının belirleyicilerinden biri; bağlamsal stres ve destek kaynaklarıdır. Bu doğrultuda bu çalışma kapsamında destek kaynaklarından biri olan sosyal destek değişkeni ele alınarak olumlu anababalık üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi analizleri sonucunda; sosyal desteğin olumlu anababalık davranışlarını pozitif düzeyde anlamlı bir şekilde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Bulgulara göre; sosyal destek düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu anababalık davranışları sergiledikleri söylenebilir.

Alanyazına bakıldığında; sosyal desteğin anababalığı olumlu yönde etkilediği görülmektedir (DeGarmo vd., 2008; Green vd., 2007). Bununla birlikte, yüksek düzeyde sosyal desteğe sahip anababaların daha tutarlı anababalık davranışları gösterdikleri ve sert anababalık davranışlarını kullanma olasılıklarının daha düşük olduğu bulunmuştur (Marroquin, 2011; McConnell vd., 2010). Destekleyici ve daha geniş olan sosyal ilişkiler

daha sıcak ebeveynlik davranışlarını ile ilişkilidir (Belsky, 1984). Sosyal destek sistemi; ebeveynlere ihtiyaç duydukları durumlarda yardımcı olmayı içermektedir (Kaner, 2010). Sosyal destek düzeyi düşük olan ebeveynlerin; daha az olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisine sahip olduğu belirtilmektedir (Riany, Cuskelly ve Meredith, 2017). Olumsuz yönde sosyal ilişkileri olan anababaların çocuklarıyla daha çok çatışma yaşadıkları görülmektedir. Bireyin sahip olduğu sosyal destek kaynaklarının zayıf olması; ebeveynlerin psikolojik problemler yaşamasına ve çocuklarıyla iletişimlerinin daha olumsuz olmasına neden olmaktadır (Henderson vd., 2003). Özetle; ebeveynlerin sosyal destek düzeyi arttıkça olumlu ebeveyn davranışlarına sahip olduğu ve olumsuz ebeveyn çocuk ilişki düzeyinin azaldığı görülmektedir.

Yapısal eşitlik modellemesi analizleri sonucunda; sosyal destek ve öz yeterlik arasında da bir ilişki olduğu görülmektedir. Öz yeterliğin sosyal desteği pozitif düzeyde anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; öz yeterlik düzeyi yüksek bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin arttığını göstermektedir. İlgili alanyazında; bu bulguyu destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir (Adler-Constantinescu vd., 2013; Benight ve Bandura, 2004; Holahan ve Holahan, 1987; Tirone, Shorey, Nathanson ve Rhatigan, 2014; Yusoff, 2012).

Öz yeterliğin yüksek olması; bireyin sosyal ilişkilerinin de artmasını sağlamaktadır (Karademas, 2006; Luszczynska vd., 2005). Bilişler, sosyal destek üzerinde önemli bir role sahiptir ve bireyin sahip olduğu öz yeterlik algıları da bu kapsamda değerlendirilerek bu rolü desteklemektedir (Sarason, Sarason ve Shearin, 1986). Öz yeterlik; sosyal destek ile ilişkilendirilmektedir ve öz yeterlik sosyal destek üzerinden dolaylı bir etki yaratarak bireylerin olumlu fonksiyonlarını artırmaktadır. Öz yeterlik; sosyal destek sisteminin kurucularındandır (Benight ve Bandura, 2004). Bundan dolayı öz yeterliğin; davranışların başlatılması ve sürdürülmesinde önemli bir role sahip olduğu belirtilmektedir (Holahan ve Holahan, 1987). Alanyazında öz yeterliğin sadece bir yordayıcı değişken olmadığı; aynı zamanda bir aracı değişken olabileceği de görülmektedir (Jones ve Prinz, 2005). Ebeveynlik öz yeterliğinin; algılanan sosyal destek, ilişki kalitesi, eş desteği, depresyon ve çocuğun mizacı gibi durumlar ile ebeveyn yetkinliği ve davranışlarıyla ilgili olan çalışmalarda güçlü bir aracı değişken olduğu gözlenmektedir (Bojczyk, Haverback ve Pae, 2018; Coleman ve Karraker, 1997; Liu, Lu ve Holmes, 2019). Görüldüğü gibi öz yeterliğin yüksek olması; bireyi birçok alanda etkilemekte ve kendine değer verme duygusunu artırarak sosyal ilişkilerinin artmasını desteklemektedir (Karademas, 2006; Luszczynska vd., 2005). Bireyin sahip olduğu öz

yeterlik algısı ve düzeyi bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde etkilidir. Sonuç olarak; bireyin birçok alanda iyilik halini destekleyen, gelişimine ve başarısına katkıda bulunan ve sosyal ilişkilerini destekleyen öz yeterliğin; algıladığı sosyal desteği düzeyini pozitif yönde yorduyor olması beklenen bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Çalışmanın diğer bir bulgusu incelendiğinde anababaların sahip olduğu ilişkinin kalitesi; olumlu anababalık davranışlarını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Anababaların ilişki kalitesi düzeyi yüksekse olumlu anababalık davranışları sergileme durumları da yüksektir. Anababaların sahip olduğu ilişki kalitesi de anababalar için birincil destek kaynağını temsil etmekte ve anababalık davranışlarını etkilemektedir (Belsky, 1984; Taraban ve Shaw, 2018).

Alanyazında; evlilik ilişkisinin olumlu yönleri ile hassas, sıcak ve duyarlı ebeveynlik davranışları arasında ilişki olduğu görülmektedir (Belsky, 1984; Miller, Cowan, Cowan, Hetherington ve Clingempeel, 1993). Yüksek düzeyde ilişki kalitesi ve doyumuna sahip evli bireylerin; duyarlı anababalık davranışları gösterdikleri belirtilmektedir (Ponnet vd., 2013). Çatışmalı bir ilişkiye sahip olan anababaların ise daha problemlili ebeveyn-çocuk davranışlarına sahip olduğu belirtilmektedir (Zvara, Mills-Koonce, Heilbron, Clincy ve Cox, 2015). Evlilik çatışması; tutarsız disiplin ve olumsuz ebeveyn davranışları ile ilişkilidir (Keller, Cummings ve Davies, 2005). İlişkilerinde çatışma yaşayan anababaların; çocuklarına karşı sıcak olmayan, düşmanca ve reddedici davranışlar sergiledikleri ve olumsuz anababa çocuk ilişkisine sahip oldukları belirtilmektedir (Belsky vd., 1991). Eşler arasında uyumun olmaması anababalık rollerini olumsuz yönde etkilemektedir. Eşler arasında çatışmanın olması; çocuklar üzerindeki disiplini azaltmaktadır (Özbey, 2012). Ebeveyn ilişkisinin kalitesi; çocuğu doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir (Easterbrooks ve Emde, 1988). İlişki kalitesi, ebeveynlik davranışları yoluyla dolaylı olarak çocukların iyi oluşunu da etkilemektedir (Belsky, 1984).

Anababaların ilişkideki doyumu yükseldikçe çocukla ilgilenme ve olumlu anababalık davranışlarını benimseme durumları da artmaktadır. İlişkideki doyum azaldığında ise zayıf ebeveyn takibi, dayakla cezalandırma ve tutarsız disiplin gibi olumsuz anababa uygulamalarının fazlaştığı görülmektedir (Kaya, 2019). Fishman ve Meyers (2000) evliliklerinde düşük doyuma sahip olan annelerin çocuklarıyla daha az ilgilendiklerini belirtmektedir. İlişki kalitesi; anababanın iyi hissetmesini ve psikolojik iyi oluşlarının etkilemektedir. Anababaların ilişki kalitesi ve doyumu; anababaların davranışları ve ebeveynlikleri etkilemekte ve bu durum da çocuğa yansımaktadır.

Görüldüğü gibi, ilişki kalitesinin olumlu ebeveyn davranışlarını üzerinde önemli bir rolü bulunmaktadır. İlişki kalitesi yüksek anababaların olumlu ebeveyn davranışlarında bulunma eğiliminin de yüksek olduğu söylenebilir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulguda; ilişki kalitesi ve öz yeterlik arasında olumlu bir ilişkinin olduğudur. Buna göre; öz yeterlik düzeyi yüksek olan anababaların ilişki kalitelerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazına bakıldığında; bireylerin sahip oldukları ilişkiyi deneyimleme biçimleri; sahip oldukları inanç ve beklentilerle ilgilidir (Fletcher ve Thomas, 1996; Akt. Weiser ve Weigel, 2016). Bireylerin kendilerini nasıl gördükleri konusundaki farklılıklar; romantik ilişkilerini ve ilişki doyumlarını da etkilemektedir (Weiser ve Weigel, 2016). Öz yeterlik kavramı; romantik ilişkiler alanında da önemli bir kaynak oluşturmaktadır (Özsosyal, Uz Baş ve Aysan, 2019). Son yıllarda, öz yeterlik kavramının yakın ilişkiler kapsamında incelenmesiyle ilgili çalışmaların arttığı belirtilmektedir (Riggio, Weiser, Valenzuela, Lui, Montes ve Heuer, 2011). Öz yeterlik inancı; bireylerin romantik ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaları etkili bir şekilde çözmelerine destek olmaktadır (Riggio vd., 2011).

Alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında; öz yeterliğin ilişki doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir (Lopez vd., 2007; Weiser ve Weigel, 2016). Öz yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin evlilik doyumlarının da daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Al-Abdali, 2009; Kavoosi, Ebadi ve Moussavi, 2016). Bireyin öz yeterlik düzeyi ve ilişki çatışması arasında da negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır (Cui, Fincham ve Pasley, 2008). Öz yeterliği yüksek bireylerin daha az evlilik çatışması yaşadıkları söylenebilir (Esfandiari vd., 2013). Öz yeterliği yüksek olan çiftlerin çatışmaları çözme konusunda daha iyi bir beceriye sahip oldukları, sorunlarıyla daha sağlıklı bir şekilde başa çıktıkları ve daha mutlu ve iyi bir yaşam deneyimlediklerini göstermektedir (Hamidian ve Mousavi, 2015).

Görüldüğü gibi, öz yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin daha az evlilik çatışması yaşadığı ve daha yüksek bir ilişki kalitesi ve evlilik doyumuna sahip oldukları söylenebilir. Öz yeterlik düzeyi düşük olan bireylerin ise daha fazla evlilik çatışması yaşadıkları ve dolayısıyla da ilişki kalitesinin ve evlilik doyumlarının daha düşük olduğu belirtilebilir. Bu durum da bu çalışma kapsamında elde edilen bulguyla tutarlılık göstermekte ve öz yeterliği yüksek olan anababaların ilişki kalitelerinin de yüksek olduğu ifade edilebilir.

Belsky'nin (1984) anababalığın belirleyicileri modelinde ele alınan üçüncü ve sonuncu bağlamsal destek kaynağı ise çalışma hayatıdır. Bu doğrultuda çalışma

kapsamında ele alınan iş doyumu ve olumlu anababalık davranışları incelenmiştir. Elde edilen bulguya göre; anababaların iş doyumu düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Anababaların iş doyumu düzeyleri yüksek olduğunda olumlu ebeveyn davranışlarını gösterme eğilimlerinin de yüksek olduğu söylenebilir.

Son yıllarda, iş deneyimleri ve aile ilişkileri ile ilgili yapılan çalışmalar göze çarpmaktadır (Costigan vd., 2003). Ebeveynlerin iş deneyimleri ve ebeveynlik davranışları dolaylı olarak çocukların davranışlarını da etkilemektedir (Stewart ve Barling, 1996). Yapılan çalışmalarda, iş doyumunun anababalık uygulamaları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Culbertson vd., 2012; Grossman vd., 1988; Rothbard, 2001). Yüksek iş doyumuna sahip babaların erken çocukluk dönemindeki çocuklarına karşı özerklik geliştirici ve samimi ilişkiler içeren davranışlar gösterdikleri bildirilmiştir (Grossman vd., 1988). İş doyumu yüksek olan annelerin; anababalık davranışlarının daha sıcak ve kabul edici olduğu ifade edilmektedir (Rhee ve Doh, 2007). İş doyumu düşük olan babaların ise olumsuz ebeveyn tutumları sergiledikleri belirtilmektedir (Lee ve Lee, 2014). Uzun çalışma saatleri, özerklik eksikliği, iş güvencesizliği ve ağır iş yükü gibi düşük iş doyumuna yol açan durumlar bireylerin psikolojik olarak iyi hissetmemesine neden olmaktadır. Ebeveynlerin psikolojik yönden sağlıklı olmamaları da çocuklarının zihinsel ve fiziksel gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Heinrick, 2014).

Düşük iş doyumu daha düşük yaşam kalitesine ve aile içerisinde çatışmaya neden olmaktadır (Allen vd., 2000). İşte stres yaşayan bireylerin aile etkileşimlerine bakıldığında; daha asabi ve düşmanca davranışlar gösterdikleri ve cezalandırıcı ve tepkisiz ebeveyn davranışlarında bulundukları görülmektedir (Almeida, Wethington ve Chandler, 1999; Repetti ve Wood, 1997). İş doyumu düşük ve stresli olan ebeveynlerin evde de stresli olabileceği ve çocuklarına karşı otoriter ebeveyn davranışları gösterebileceği belirtilmektedir (Lim ve Loo, 2003). Yüksek iş doyumuna sahip olan bireyler; yaptıkları işlerle ilgili olumlu duygu, düşünce, tutum ve davranışlara sahiptir. Bu olumlu tutum ve davranışları sosyal ortamlarında ve aile içerisinde de sergileme eğiliminde oldukları görülmektedir. Görüldüğü gibi iş doyumu; ev içindeki pozitif ruh haline ve anababa çocuk ilişkisine olumlu bir katkı sağlamaktadır (Culbertson vd., 2012; Rothbard, 2001). Bu yüzden iş doyumu yüksek olan bireylerin olumlu anababalık davranışları göstermesi beklendik bir bulgudur.

Çalışma kapsamında geliştirilen model analizi sonucunda; öz yeterliğin anababaların iş doyumlarını anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Yapılan çalışmalar

değerlendirildiğinde; öz yeterlik ve iş doyumu arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (Bradley ve Roberts, 2004; Judge vd., 1998; McDonald ve Siegall, 1992). Öz yeterlik ile iş doyumu arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Judge ve Bono, 2001; Perdue, Reardon ve Peterson, 2007). Öz yeterlik inancı yüksek olan bireyler, zorluklarla daha etkin bir şekilde yüzleşerek çabalarını sürdürmekte ve bu sayede de iş doyumları artmaktadır (Judge, Bono ve Locke, 2000).

Bireyin sahip olduğu öz yeterlik algısı; çalışan performansını etkileyen önemli değişkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Yalçın ve Hırlak, 2022). Bireyin performansını ve motivasyonunu; kapasitesi ve yeterliliğinin anlaşılması etkilemektedir (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, 2001). Öz yeterlik, gösterdiğimiz çabayı ve motivasyon düzeyimizi etkilemekte ve iş doyumu ve iş performansını artırmada olumlu bir rol üstlenmektedir (Gürbüz, Erkuş ve Sığı, 2010). Eğer birey, bir görevde başarılı olma konusunda umutsuzluk yaşarsa, o işte performans göstermeye de çalışmamaktadır (Lunenburg ve Ornstein, 2012). Bundan dolayı bireyin, o işten elde edeceği doyumun da düşük olacağı söylenebilir.

Öz yeterlilik algıları, bireysel motivasyonunun ve kişisel başarının temelini oluşturmaktadır. Birey, çalışma yerindeki görevlerini yerine getirdiğinde ve hedeflerine ulaşmak için kendini yeterli hissettiğinde, yaptığı işten de doyum elde etme oranı yükselecektir (Lent, Nota, Soresi, Ginevra, Duffy ve Brown, 2011). Özetle, öz yeterliği yüksek olan bireyler, zorluklarla daha etkin bir şekilde başa çıkmakta ve bundan dolayı da işlerinde içsel bir doyum sağlamaktadır. O halde, daha yüksek genel öz yeterliğe sahip olanların işlerinden daha fazla memnun oldukları sonucuna ulaşılabılır (Luthans, Zhu ve Avolio, 2006).

Sonuç olarak, yapılan çalışmanın yapısal eşitlik modellemesi ile ilgili bulguları genel olarak değerlendirildiğinde; elde edilen bulguların alanyazındaki bulgulara benzer sonuçları kapsadığı görülmektedir. İlişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu değişkenlerinin olumlu anababalık davranışlarının yordanmasında anlamlı birer yordayıcı oldukları belirlenmiştir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde anababaların olumlu anababalık davranışlarının kişisel bilgi formunda yer alan bilgilere göre incelenmesine yönelik bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Olumlu Anababalık Davranışının Kişisel Bilgi Formunda Yer Alan Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde olumlu anababalık davranışlarının anababanın cinsiyeti, anababanın yaşı, çalışma sektörü ve çalışma saatleri süresine göre farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Bağımsız Gruplar İçin T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak bulgular elde edilmiştir.

Olumlu Anababalık Davranışının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Anababaların olumlu anababalık davranışları puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesi amacıyla Bağımsız Gruplar İçin T-Testi (İlişkisiz Örneklem İçin T-Testi) analizinden yararlanılmıştır. Sonuçlar Tablo 11’de sunulmaktadır.

Tablo 11

<i>Cinsiyete Göre Olumlu Anababalığa İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları</i>						
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Kadın	319	65.15	10.69	531	1.143	.254
Erkek	214	64.05	11.30			

Tablo 11’de görüldüğü gibi katılımcıların olumlu anababalığa ilişkin puanları cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir. $t(531) = 1.143$, $p > .05$.

Alanyazın incelendiğinde, ebeveyn tutumları ve cinsiyetin birlikte incelendiği çalışmalarda; ebeveyn tutumlarının ebeveynin cinsiyetine göre değiştiğini gösteren çalışmalara rastlanmıştır. Olumlu anababalık davranışının cinsiyete göre değiştiğini gösteren çalışmalarda; kadınların olumlu anababalık davranışlarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Berndt, Cheung, Lau, Hau ve Lew, 1993 ve Doğan Laçın, 2021). Aydoğdu ve Dilekmen (2016) otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici anababa tutumları ve anababanın cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ancak demokratik ebeveyn tutumunda cinsiyete göre bir farklılık olduğunu belirtmiştir. Anababanın cinsiyeti ve demokratik tutum arasında ilişki olduğunu belirten benzer

alışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre; annelerin babalara göre demokratik tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Karabulut Demir, 2007; Russell vd.,1998; Sak vd., 2015).

Belirtilen çalışmaların yanı sıra; son zamanlarda yapılan araştırmaların çoğunluğu bu çalışmadaki bulgularla benzerlik göstermekte ve çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Yapılan çalışmaların bir kısmı, anababa tutumlarının anababanın cinsiyetine göre değişmediğini ortaya koymaktadır (Alabay, 2017; Kaya, 2010). Kaya ve Buğa (2021) ise anababaların olumlu ebeveynlik puanlarının anababanın cinsiyetine göre farklılık göstermediğini belirtmektedir.

Ebeveyn tutum ve davranışları ve ocuk yetiştirmeyle ilgili olarak kültürel ve geleneksel bazı fikirler bulunmaktadır. Örneğin; ocuğun sorumluluğu ve bakımı daha ziyade annenin görevi olarak değerlendirilmekte ve baba rolü daha çok ekonominin sağlanması ile ilgili görülmektedir (Evans, 1997). Ancak, 21.yüzyıldaki toplumsal cinsiyet rollerinin farklılaşmaya başlaması, eğitim seviyesinin yükselmesi ve kadın-erkek eşitliğiyle ilgili yapılan çalışmaların ve farkındalığın artmasıyla beraber anneler ve babaların sahip oldukları ebeveyn tutum ve davranışları arasındaki farklılığın azaldığı söylenebilir. Değişen kültürel normlar ve yaşam koşullarıyla beraber kadınların da çalışma hayatına daha çok dahil olmasıyla birlikte her iki ebeveynin de ocuk yetiştirme konusunda ortak ve benzer bir görüşe sahip olduğu belirtilebilir.

Ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler arasında; ebeveynin kişilik özellikleri, içinde bulundukları toplumsal değerler, geçmişten getirdikleri deneyim ve yaşantılar ön plana çıkmaktadır. Anne ve babanın kişilik özellikleri ve toplumsal ve kültürel değerler farklılaştığında; ebeveyn tutum ve davranışlarının ve ocuk yetiştirmeyle ilgili görüşlerinin de benzer olmadığı düşünülmektedir. Kağıtbaşı (2010) Türk kültüründe anababalarının kontrolünün yüksek olduğunu ancak bununla beraber anababaların çocuklarına karşı gösterdikleri ilgi ve sevgi düzeyinin de yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu iki anababa tutumun bir arada olduğunu ifade etmektedir. Kültürel bağlamaların göz önünde bulundurulması ve çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiğiyle ilgili anne baba eğitimlerinin yaygınlaşmasıyla beraber cinsiyete göre olumlu ebeveynlik tutumunun da farklılaşmaması beklendik bulgulardandır. Belirtilen nedenler dolayısı da ebeveynlerin anababalık tutumlarının benzer eğilimler gösterdiği söylenebilir.

Olumlu Anababalık Davranışının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Anababaların olumlu anababalık davranışları puanlarının anababaların yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesi amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Anababaların yaşı ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12

Olumlu Anababalık Davranışının Anababaların Yaşına Göre İncelenmesine İlişkin Betimsel İstatistikler

Anababaların Yaşı	n	$\bar{X}$	Ss
25-29	50	69.20	10.12
30-39	365	64.45	10.87
40 ve üzeri	118	63.61	11.14

Anababaların olumlu anababalık davranışlarının anababaların yaşı ile ilgili betimsel istatistik sonuçlarına göre; 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık puan ortalamalarının $\bar{X}=69.20$, standart sapma değerinin ise $Ss=10.12$, 30-39 yaşında olan anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}=64.45$, standart sapma değerinin ise $Ss=10.87$ ve 40 ve üzerinde yaşı olan anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}=63.61$, standart sapma değerinin ise $Ss=11.14$ olduğu gözlenmektedir. Buna göre, en yüksek puan ortalamasına sahip grup; 25-29 yaşında olan anababalardır. En düşük puan ortalamasına sahip grubun ise 40 yaş ve üzerinde olan anababalardan oluştuğu söylenebilir.

Anababaların olumlu anababalık davranışları puanlarının anababaların yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ANOVA’dan yararlanılmıştır. Varyansların homojenliğine Levene testi ile bakılmıştır. Levene testi sonucuna göre varyanslar homojendir ($p>05$). Homojenlik varsayımının karşılanmasından sonra gruplar arasındaki farklılığın belirlenmesi ve hangi gruplar arasında bir farklılık olduğunun ortaya konulması amacıyla kullanılan Scheffe testi analiz sonucu Tablo 13’de sunulmaktadır.

Tablo 13

Olumlu Anababalık Davranışının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1174.509	2	587.254	4.973	.007	1-2,1-3
Gruplariçi	62586.572	530	118.088			
Toplam	63761.081	532				

25-29=1, 30-39=2, 40 ve üzeri=3

Tablo 13’de yer alan bulgular incelendiğinde, olumlu anababalık davranışının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. $F(2, 530) = 4.973, p < .05$. Buna göre, anababaların olumlu anababalık davranışlarının anababaların yaşına bağlı olarak değiştiği söylenebilir. 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları ($\bar{X}=69.20$) 30-39 yaşında olan anababalara göre ($\bar{X}=64.45$) anlamlı bir farklılık göstermektedir. 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları 30-39 yaşında olan anababalara göre daha yüksek düzeydedir. Bununla birlikte, 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları ($\bar{X}=69.20$) 40 ve üzerinde yaşa sahip olan ($\bar{X}=63.61$) anababalara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları 40 ve üzerinde yaşı olan anababalara göre daha yüksek düzeydedir.

Alanyazın incelendiğinde; ebeveyn tutumları ve ebeveynin yaşının beraber incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda; anababa tutumlarının ebeveynlerin yaşlarına göre değişmediğini gösteren bulgulara rastlanmıştır (Akgün ve Çetin, 2020; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Köksal, 2016; Özyürek ve Tezel Şahin, 2005; Yıldızbaş ve Şahin Sak, 2020). Bununla beraber, Tezel Şahin ve Özyürek (2008) annelerin ebeveyn tutumlarının yaşa göre değişmediğini belirtmektedir. Doğan Laçın (2021) ise olumlu ebeveynlik tutumunun ebeveynin yaşına göre değişmediği bulgusuna ulaşmıştır.

Bu çalışmaların yanı sıra; ebeveyn tutumlarının ebeveynin yaşına göre değiştiğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. 31-40 yaşında olan anababaların 41 yaş ve üzerinde olan anababalardan daha fazla demokratik tutuma sahip oldukları, 41 yaş ve üzerindeki anababaların ise 20-30 yaş ve 31-40 yaşındaki anababalardan daha otoriter bir tutum sergiledikleri belirtilmektedir. Yaşı daha büyük olan ebeveynlerin daha otoriter bir tutum sergiledikleri ifade edilmektedir (Sak vd., 2015). Bu çalışmayla tam tersi bir bulgu

ise Alabay (2017) tarafından belirtilmiştir. 26-30, 31-35 ve 36-40 yaşlarında olan ebeveynlerin 20-25 yaşındaki anababalara göre demokratik ebeveyn tutumuna sahip olma düzeyleri daha yüksektir. Bununla beraber annelerin demokratik ebeveyn tutumlarının annelerin yaşlarına göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Dekovic ve Gerris, 1992; Şanlı ve Öztürk, 2012; Tortumluoğlu, 1999). Karabulut Demir (2007) ise annelerin yaşları ilerledikçe aşırı koruyucu davranışlarında bir artış olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca küçük yaştaki anababaların daha az olumlu anababalık davranışları sergilediklerini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Ayyıldız, 2005; Rafferty ve Griffin, 2010).

Bu çalışmayla benzer bir çalışma bulgusuna sahip olan çalışmalara bakıldığında ise 20-35 yaş aralığında olan ebeveynlerin 35-45 ve 45 yaş ve üzeri yaş aralığına sahip ebeveynlere göre daha yüksek olumlu ebeveynliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Liman, 2020). Ceylan (2017), 20-30 yaşlarında olan anababaların demokratik tutumlarının 31-40 yaşında olan anababalara göre daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Çevik (2019) ise 30 yaş altında olan anababaların yaşı daha büyük olan anababalara göre demokratik bir tutuma sahip olma düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

Görüldüğü gibi anababa davranışlarının anababanın yaşına göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan araştırma sonuçlarının tutarlı olmadığı belirtilebilir. Bu farklılık; araştırmada kullanılan yöntemlerin farklı olması, katılımcılarla ilgili özelliklerin benzer olmaması ve katılımcılara ait farklı kültürel ve sosyoekonomik özelliklerin var olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu araştırma kapsamında; anababanın yaşının olumlu anababalık davranışına göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Genç yaşta olan anababaların olumlu ebeveynlik davranışlarına sahip olma düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Dönem özellikleri ve kültürel öğeler değerlendirildiğinde, yaşı büyük olan anababaların kendi çocukluk dönemlerinde olumsuz ebeveyn tutumuna maruz kalma durumlarının daha yüksek olduğu tahmin edilebileceğinden daha fazla otoriter bir ebeveyn tutumu sergileyecekleri düşünülebilir. Bundan dolayı yaşça büyük olan ebeveynlerin daha katı bir tutuma sahip olabilecekleri belirtilebilir (Yılmaz, 2020). Bununla birlikte yaşı daha fazla olan annelerin daha az sevecen olduğu (Arnott ve Brown, 2013). Daha genç ebeveynler, çocuklarının yaşından bağımsız olarak daha yaşlı ebeveynlere göre çocuklarının büyümesine ve gelişmesine daha fazla odaklanmaktadır (Le, Sakaluk, Day ve Impett, 2019). Daha yaşlı anneler genellikle daha yetkin olarak değerlendirilseler de (Gottesman, 1992) anneliğe daha geç başlamak; yaşam tarzındaki değişikliğe uyum sağlamadaki güçlüklerle ilişkilendirilebileceğinden (Hewlett, 2002; Akt.

Brown ve Rowan, 2016) olumsuz anababa davranışlarına yol açabilir. Ayrıca anne baba eğitimlerinin yaygınlaşması, gençlerin teknoloji kullanımlarının ve yenilikleri takip etme hızının daha yüksek olmasının da daha genç yaşta olan anababaların olumlu ebeveynlik puanlarının yüksek olmasına katkısı olabileceğini düşündürmektedir. Bu bulgular; genç ebeveynlerin kişilerarası veya deneyimsel yollarla çocuklarının büyümesini ve gelişmesini olumlu anababalık davranışları ile destekleme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Sektörüne Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Anababaların olumlu anababalık davranışları puanlarının çalışma sektörüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesi için ANOVA'dan yararlanılmıştır. Çalışma sektörüyle ilgili betimsel istatistikler Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14

Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Sektörüne Göre İncelenmesine İlişkin Betimsel İstatistikler

Çalışma Sektörü	n	$\bar{X}$	Ss
Kamu	227	66.04	10.28
Özel	210	63.42	10.57
Serbest	96	64.37	12.87

Anababaların olumlu anababalık davranışlarının çalışma sektörüyle ilişkin betimsel istatistik sonuçlarına göre; kamu sektöründe çalışan anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}$ =66.04, standart sapma değerinin ise Ss=10.28, özel sektörde çalışan anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}$ =63.42, standart sapma değerinin ise Ss=10.57 ve serbest sektörde çalışan anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}$ =64.37, standart sapma değerinin ise Ss=12.87 olduğu görülmektedir. Buna göre, en yüksek puan ortalamasına sahip grup; kamu sektöründe çalışan anababalarlardır. En düşük puan ortalamasına sahip grubun ise özel sektörde çalışan anababaların olduğu söylenebilir.

Anababaların olumlu anababalık davranışları puanlarının çalışma sektörüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesi amacıyla ANOVA'dan yararlanılmıştır. Varyansların homojenliğine Levene testi ile bakılmıştır. Levene testi sonucuna göre varyanslar homojen değildir ($p<.05$). Homojenlik varsayımı karşılanamadığından gruplar arasındaki farklılığın belirlenmesi ve hangi gruplar arasında bir farklılık olduğunun ortaya konulması ile Tamhane's T2 testinden yararlanılmıştır. Analiz bulguları Tablo 15'te sunulmaktadır.

Tablo 15

Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Sektörüne Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	764.833	2	382.416	3.217	.041	1-2
Gruplariçi	62996.248	530	118.861			
Toplam	63761.081	532				

Kamu=1, Özel=2, Serbest=3

Tablo 15'teki bulgular incelendiğinde, olumlu anababalık davranışının çalışma sektörüne göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. $F(2, 530) = 3.217$, $p<.05$. Buna göre, anababaların olumlu anababalık davranışlarının çalışma sektörüne bağlı olarak değiştiği söylenebilir.

Hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının değerlendirilebilmesi için Tamhane's T2 testinden yararlanılmıştır. Sonuçlara göre, kamu sektöründe ($\bar{X}=66.04$) çalışan anababaların olumlu anababalık davranışları özel sektörde ($\bar{X}=63.42$) çalışan anababalara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kamu sektöründe çalışan anababaların olumlu anababalık davranışları özel sektörde çalışan anababalara göre daha yüksek düzeydedir.

Alanyazında; çalışma sektörü ve ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Pekkarakaş (2010) kamu sektöründe çalışan babaların serbest meslek sahibi olan babalara göre daha geleneksel ebeveyn tutumları gösterdiklerini saptamıştır. Şendur (2021) ise anne ve babası kamu sektöründe çalışan öğrencilerin Anne Baba Tutum Ölçeği'nin kabul/ilgi alt boyutundan elde ettikleri puanların diğer meslek gruplarından daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Ülkemizde, kamu ve özel sektör çalışma alanları karşımıza önemli bir farklılık olarak çıkmaktadır. Kamu sektöründeki iş şartlarının, güvencenin özel sektöre göre daha güvenli gelmesi ve çalışma saatlerinin daha düzenli olması (Türker, 2008) ebeveyn tutumlarında da farklılaşmaya neden olabilir. İş ortamındaki stres ebeveyn çocuk ilişkisine olumsuz bir durum olarak yansımaktadır (Han, Waldfogel ve Brooks-Gunn, 2001). Özel sektörde çalışan anneler; yoğun çalışma saatleri ve koşullarından dolayı yorulmakta ve çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemediklerini düşünmektedir (Timurturk, 2019). Özel sektörde çalışan annelerin; çalışma ortamlarında daha fazla stres yaşadıkları ve bunun sonucunda da olumsuz bir ebeveyn tutumuna sahip oldukları söylenebilir (Pekkarakaş, 2010). Kamu sektöründe düzenli çalışma saatleri ve koşullardan dolayı ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte düzenli ve planlı bir şekilde nitelikli zaman geçirdikleri ifade edilebilir. Bundan dolayı da olumlu ebeveynlik davranışlarının özel sektörde çalışan ebeveynlere göre daha yüksek olması beklendik bir bulgu olabilir.

Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Saatlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Anababaların olumlu anababalık davranışları puanlarının çalışma saatlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesi için ANOVA'dan yararlanılmıştır. Çalışma saatleriyle ilgili betimsel istatistikler Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16

Olumlu Anababalık Davranışının Çalışma Saatlerine Göre İncelenmesine İlişkin Betimsel İstatistikler

Çalışma Saatleri	n	$\bar{X}$	Ss	F	p
Yarı Zamanlı	83	62.48	10.42	2.33	.098
Tam Zamanlı	354	64.92	10.80		
Esnek	96	65.86	11.74		

Anababaların olumlu anababalık davranışlarının çalışma saatlerine ilişkin betimsel istatistik sonuçlarına göre; yarı zamanlı çalışan anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}$ =62.48, standart sapma değerinin ise Ss=10.42, tam zamanlı çalışan anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}$ =64.92, standart sapma değerinin ise Ss=10.80 ve

esnek çalışma saatlerine sahip anababaların puan ortalamalarının $\bar{X}=65.86$, standart sapma değerinin ise $Ss=11.74$ olduğu görülmektedir. Buna göre, en yüksek puan ortalamasına sahip grup; esnek zamanlı çalışan anababalarlardır. En düşük puan ortalamasına sahip grubun ise yarı zamanlı çalışan anababaların olduğu söylenebilir. Tek yönlü ANOVA sonuçlarına bakıldığında; olumlu anababalık davranışları çalışma saatlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. $F(2, 530) = 2.33, p>.05$.

Bu çalışmada; anababaların olumlu ebeveynlik davranışlarının anababaların çalışma saatlerine göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Alanyazında; anababaların ebeveyn tutum ve davranışlarının çalışma saatlerine göre farklılaşmasıyla ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde; bu çalışmanın bulgusuyla bir tutarlılık göstermediği görülmektedir. Alanyazında; çocukları okul öncesi dönemde olan ve yarı zamanlı çalışma saatlerine sahip olan annelerin daha duyarlı ebeveynlik davranışı sergiledikleri bulunmuştur (Buehler ve O'Brien 2011). Bununla birlikte esnek çalışma programına sahip olan ebeveynlerin vardiyalı çalışma programına sahip olan ebeveynlere göre ebeveynlikte öz düzenleme düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Moreira, Fonseca, Caiado ve Canavarro, 2019). Benzer bir bulgu ise Bowden (2009) tarafından ortaya konmuştur. Çalışan anababaların %51'i; esnek çalışma saatlerine sahip olsalar çocukları ile daha iyi bir ilişki kuracaklarını belirtirken, tam zamanlı çalışan anababaların %63'ü çalışma saatlerinin yoğun olmasından dolayı çocuklarıyla birlikte istedikleri kadar vakit geçiremediklerini ifade etmişlerdir. Yarı zamanlı çalışan annelerin tam zamanlı çalışan annelere göre daha sıcak ve duyarlı ebeveynlik davranışları gösterdikleri ile ilgili çalışmalar da bulunmaktadır (Muller, 1995). Berger (2007) ise tam zamanlı çalışma saatlerinden daha uzun saatler çalışan ebeveynlerin saldırganlık düzeylerinin yüksek ve daha düşük ebeveyn sıcaklığına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu araştırma bulguları ile tam tersi sonuç gösteren bir çalışmaya göre; uzun çalışma saatlerine sahip ebeveynlerin daha düşük düşmanca ebeveynlik davranışları sergiledikleri bulunmuştur (Hadzic, Magee ve Robinson, 2013).

Alanyazında bu çalışmalarının yanı sıra bu araştırmadaki bulguyla benzer bir sonucu ulaşan ve anne baba tutumlarının çalışma saatlerine göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmaya göre 48-60 ay arasında çocuğu olan anababaların; anababalık tutumlarının çalışma durumları/saatlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır (Çeceli, 2018). Son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında; iş ve aile denge konusunun ön plana çıktığı görülmektedir (Greenhaus ve Allen, 2011). Bireyler statüsü ne olursa olsun iş ve aile

yaşamlarını dengelemeye çalışmaktadır. Bireylerin iş, aile ve sosyal rollerini dengelemeleri; bireylerin yaşam kalitelerini de artırmaktadır (Özen Kapız, 2002). Bu denge durumu çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerinde ve yetiştirilmelerinde de önemli görülmektedir (Papalexandris ve Kramar, 1997). Teknolojinin yaygınlaşması ve online çalışmaların da günümüzde artmasıyla birlikte (Özen Kapız, 2002); çalışan ebeveynler iş yerlerinde olsalar bile çocuklarıyla iletişimi uzaktan da sürdürebilmekte ve gerekli ilgi, sıcaklık ve yakınlığı kurabilmektedirler. Bu durumlardan dolayı da günümüzde; anne ve babaların çalışma saatlerine göre ebeveyn tutum ve davranışlarında bir farklılaşma olmaması beklendik bir bulgu olabilir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmadan elde edilen bulgulardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiş ve sonuçlara dayalı olarak araştırmacı ve uygulayıcılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu araştırmanın genel amacı; öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyum arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve ele alınan değişkenlerin olumlu anababalık davranışlarıyla olan ilişkinin ortaya konmasıdır. Bu kapsamda; öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumunu değişkenlerinin olumlu anababalık davranışlarını yordayıp yordamadığı yapısal eşitlik modellemesi analizi ile incelenmiştir. Bu araştırma kapsamında İlişki Kalitesi Ölçeği'nin uyarlaması yapılmış ve hipotetik model test edilmiştir. Çalışmanın genel amacı ve alt amaçlarıyla ilgili elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

- Araştırmada önerilen model test edildiğinde elde edilen uyum değerlerinin iyi uyum göstermesine rağmen genel öz yeterlik değişkeninin modelde çalışmadığı ve olumlu anababalık davranışlarını yordamadığı görülmüştür. Kuramsal bilgiler de dikkate alınarak yapılan modifikasyon sonucunda anlamlı olmayan yol modelden çıkarılıp yeni bir model test edilmiştir.
- Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların sosyal destek düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Anababaların sosyal destek düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır. Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların ilişki kalitesi düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Anababaların ilişki kalitesi düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır. Anababaların öz yeterlik düzeyleri anababaların iş doyum düzeylerini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Anababaların iş doyum düzeyleri anababaların olumlu anababalık düzeylerini pozitif yönde anlamlı

şekilde yordamaktadır. Görüldüğü gibi; öz yeterliğin sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumunu yordadığı; sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumun da anababaların olumlu anababalık düzeylerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anababaların olumlu ebeveynlik davranışları üzerinde sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumunun önemli bir etkiye sahip olduğu bulgulanmıştır.

- Anababaların olumlu anababalık davranışları cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
- Olumlu anababalık davranışı yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları, 30-39 yaşında olan anababalara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları 30-39 yaşında olan anababalara göre daha yüksek düzeydedir. 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları 40 ve üzerinde yaşa sahip olan anababalara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. 25-29 yaşında olan anababaların olumlu anababalık davranışları 40 ve üzerinde yaşı olan anababalara göre daha yüksek düzeydedir.
- Olumlu anababalık davranışları çalışma sektörüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kamu sektöründe çalışan anababaların olumlu anababalık davranışları özel sektörde çalışan anababalara göre daha yüksek düzeydedir.
- Anababaların olumlu anababalık davranışları; anababaların çalışma saatlerine göre farklılaşmamaktadır.

Öneriler

Bu bölümde, çalışmadan elde edilen bulgularla ilgili önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler; iki grup halinde sunulmaktadır. İlk kısımda; benzer konularla ilgili araştırma yapmayı düşünen çalışmacılara yönelik öneriler yer almaktadır. İkinci kısımda ise bulgulara yönelik alanda çalışan uygulayıcılar için önerilere yer verilmiştir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırma kapsamında uyarlaması yapılan İlişki Kalitesi Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır. Bundan sonraki çalışmalarda bireylerin mevcut ilişkisindeki ilişki kalitesi algısını değerlendirmek için ölçeğin kullanılabileceği söylenebilir.

- Bu çalışmada önerilen ve test edilen modelin hedef kitlesi okul öncesi dönemde çocuğu olan anababalardır. Çalışma kapsamında test edilen bu model ve benzer modellerin ilkokul, ortaokul, lise, üniversite gibi farklı dönemde çocukları olan anababalarda da test edilmesi; anababalık davranışlarının belirleyicilerinin belirlenmesi konusunda alana katkı sağlayabilir.
- Türkiye’de anababalık davranışlarının belirleyicilerini açıklayan araştırmalar sınırlı sayıdadır. Bu yüzden anababalık davranışlarını etkileyebileceği düşünülen ve anababa-çocuk ilişkisinin önemini ortaya koyabilecek başka çalışmalar yapılabilir.
- Araştırma kapsamında ele alınan yordayıcı değişkenler; öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumdur. Araştırmacılar; anababanın özellikleri, sosyal bağlam ve çocuğun özelliklerini içeren başka yordayıcı değişkenlerle modeli test edebilir.
- Araştırmada anababalığın belirleyicileri kapsamında anababanın özellikleri ve sosyal bağlamdan yararlanarak olumlu anababalık davranışları incelenmiştir. Çocukla ilgili özellikler model kapsamında değerlendirilmemiştir. Bundan dolayı yapılacak çalışmalarda çocuğun özellikleri de model kapsamında değerlendirmeye alınabilir.
- Araştırmada olumlu anababalık davranışlarının belirleyicileri incelenmiştir. Olumsuz anababalık davranışları bu çalışma kapsamında değerlendirilmemiştir. Bundan dolayı yapılacak araştırmalarda olumsuz anababalık davranışlarının belirleyicileri de incelenerek alanyazına katkıda bulunulabilir.
- Araştırmadaki bağlamsal değişkenlere kültürel değerler eklenebilir. Anababa-çocuk ilişkisi ve anababalık davranışlarının belirleyicileri kültür içinde de değerlendirilerek yeni bir çalışma ortaya konabilir.
- Araştırmada bulgular; kesitsel olarak elde edilmiştir. Test edilen modelle ilgili boylamsal çalışmalar yapılabilir. Yapılacak boylamsal çalışmalarla anababalık davranışları ve çocukların gelişiminin zamanla nasıl değiştiği gözlemlenebilir.
- Araştırmada veriler; nicel yöntemlerle elde edilmiştir. Nitel değerlendirmelerle de anababalardan gerekli bilgiler alınarak karma desenli yeni çalışmalar yapılabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Araştırmanın bulguları göz önünde bulundurularak alanda uygulama yapanlara yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- Okul öncesi dönemde çocukların gelişimi kapsamında eğitimler verilebilir. Bu eğitimlerde anababa davranışları hakkında bilgilendirmeler yapılarak olumlu anababalık davranışlarını etkileyen faktörlerle ilgili seminerler düzenlenebilir.
- Okul psikolojik danışmanları tarafından ‘Anne-Baba Atölyesi’ şeklinde çalışmalar yapılarak anababaların; anababalık davranışlarını geliştirmeye ve olumsuz anababalık davranışlarını azaltmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Aile danışmanları; partnerlerin olumlu anababalık davranışlarını geliştirmek ve mutluluk düzeylerini artırmak amacıyla ilişki kalitesini artırmaya yönelik uygulamalar yapabilir.
- Anababaların öz yeterlik, sosyal destek, ilişki kalitesi ve iş doyumu düzeylerinin artırılabilmesi amacıyla psiko-eğitim çalışmaları ve aile eğitimleri verilebilir. Bu sayede olumlu anababalık davranışlarının destekleneceği söylenebilir.
- Araştırmada; kamu sektöründe çalışan anababaların olumlu anababalık davranışları özel sektörde çalışan anababalara göre daha yüksek düzeydedir. Bu yüzden özel sektörde çalışan anababalara yönelik işverenlerin de desteklediği eğitimlerle; kurum içinde anababalara yönelik bilgilendirme amacıyla webinarlar düzenlenerek hem iş hem de özel hayatlarıyla ilgili eğitimler yapılabilir.
- Kapsamlı gelişimsel rehberlik doğrultusunda koruyucu ve önleyici çalışmalarla okul psikolojik danışmanları ve meslekte çalışan diğer bireyler tarafından okullarda öz yeterliği yüksek bireyler yetiştirebilmek amacıyla çalışmalar yapılabilir. Böylelikle, çocukluktan itibaren öz yeterliği yüksek bireyler yetişmesine destek olunarak; bireyin ileride anababa olduğundaki davranışları konusunda beceriler kazandırılabilir.

KAYNAKLAR

- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behaviour. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407-412. doi: 10.1207/s15374424jccp2104_12
- ASHB (2018). <https://www.aile.gov.tr/> Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2020.
- Adler-Constantinescu, C., Beşu, E. C., & Negovan, V. (2013). Perceived social support and perceived self-efficacy during adolescence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 78, 275-279. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.04.294
- Akgün, R ve Çetin, H. (2020). 4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveyn Tutumlarının ve İstismar Farkındalıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 42-61. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1162724>
- Akker, A. L., Deković, M., Prinzie, P., & Asscher, J. J. (2010). Toddlers' temperament profiles: Stability and relations to negative and positive parenting. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(4), 485-495. doi: 10.1007/s10802-009-9379-0
- Al-Abdali, S. H. (2009). *Emotional intelligence and its relationship to the effectiveness of marital adjustment and self-efficacy and differences in these variables among a sample from the teacher city of Makkah* (Unpublished master's thesis). Umm Al-Qura University, Mecca, Saudi Arabia.
- Alabay, E. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Ebeveynlik Tutumlarının İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174. doi:10.24130/eccd-jecs.196720171234.
- Albal, E. (2009). *Depresyonla Başa Çıkma Öz yeterlik ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Allen, T., Herst, D., Bruck, C., & Sutton, M. (2000) Consequences associated with work-to-family conflict: a review and agenda for future research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5, 278-308. doi: 10.1037//1076-8998.5.2.278
- Allen K., Blascovich J., & Mendes W.B. (2002). Cardiovascular reactivity and the presence of pets, friends, and spouses: The truth about cats and dogs. *Psychosomatic Medicine*, 64, 727-739. doi: 10.1097/01.PSY.0000024236.11538.41
- Almeida, D. M., Wethington, E., & Chandler, A. L. (1999). Daily transmission of tensions between marital dyads and parent-child dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 61(1), 49-61. <https://doi.org/10.2307/353882>
- Altay, F. B., & Güre, A. (2012). Relationship among the parenting styles and the social competence and prosocial behaviors of the children who are attending to state and private preschools. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(4), 2712-2718. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1002872.pdf>

- Amah, O. E. (2009) Job satisfaction and turnover intention relationship: The moderating effect of job role centrality and life satisfaction. *Research and Practice in Human Resource Management*, 17, 24-35. Retrieved from <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=8e8cf8416075d7fe802e820959900689bf46d5d7>
- Amato, P. R., & Booth, A. (2001). The legacy of parents' marital discord: Consequences for children's marital quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(4), 627-638. doi: 10.1037/0022-3514.81.4.627
- Andresen, P. A., & Telleen, S. L. (1992). The relationship between social support and maternal behaviors and attitudes: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology*, 20, 753-774. doi: 10.1007/BF01312606
- Arabacı, N. ve Aksoy, A. B. (2005). Okul Öncesi Eğitime Katılım Programının Annelerin Bilgi Düzeylerine Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 18-26. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/62356/okul-oncesi-egitime-katilim-programinin-annelerin-bilgi-duzeylerine-etkisi>
- Arnott, B., & Brown, A. (2013). An exploration of parenting behaviours and attitudes during early infancy: Association with maternal and infant characteristics. *Infant and Child Development*, 22, 349-361. doi: 10.1002/icd.1794
- Aslan, H. (2006). *Çalışanların İş Doyumu Düzeylerine Göre Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı Algısı Değişkenlerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/issue/28762/307860>
- Aypay, A. (2010). Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 113-131. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/92265>
- Azad, G., Blacher, J., & Marcoulides, G. (2014). Longitudinal models of socio-economic status: Impact on positive parenting behaviors. *International Journal of Behavioral Development*, 38(6), 509-517. doi: 10.1177/0165025414532172
- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak, Türkiye.
- Bámaca-Colbert, M. Y., Tilghman-Osborne, E. M., Calderón-López, S., & Moore, A. M. (2017). Perceptions of support from mothers, fathers, and friends: Direct and indirect associations with the psychological adjustment of Mexican-origin girls. *Journal of Latina/o Psychology*, 5(3), 142-156. doi: 10.1037/lat0000070
- Bandura, A., Jeffery, R. W., & Gajdos, E. (1975). Generalizing change through participant modeling with self-directed mastery. *Behaviour Research and Therapy*, 13(2-3), 141-152. doi:10.1016/0005-7967(75)90008-X

- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New York: General Learning Press.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147. doi:10.1037/0003-066X.37.2.122
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175-1184. doi:10.1037/0003-066X.44.9.1175
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296-3319. doi:10.2307/1131780
- Barber, B. K. (2001). *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Barber, B. K., Maughan, S. L., & Olsen, J. A. (2005). Patterns of parenting across adolescence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 108, 5-16. doi: 10.1002/cd.124
- Barrueco, S., Lopez, M. L., & Miles, J. C. (2007). Parenting behaviors in the first year of life: A national comparison of Latinos and other cultural communities. *Journal of Latinos and Education*, 6(3), 253-265. doi: 10.1080/15348430701312891
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907. doi: 10.2307/1126611
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1-103. doi: 10.1037/h0030372
- Baumrind, D. (1975). The contributions of the family to the development of competence in children. *Schizophrenia Bulletin*, 14, 12-37. doi: 10.1093/schbul/1.14.12
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95. doi: 10.1177/0272431691111004
- Beach, S. R. H., Katz, J., Kim, S., & Brody, G. H. (2003). Prospective effects of marital satisfaction on depressive symptoms in established marriages: A dyadic model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(3), 355-371. doi: 10.1177/0265407503020003005
- Bell, R. Q. (1979). Parent, child, and reciprocal influences. *American Psychologist*, 34(10), 821-826. doi: 10.1037/0003-066X.34.10.821
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83-96. doi: 10.2307/1129836

- Belsky, J. (1996). Parent, infant, and social-contextual antecedents of father-son attachment security. *Developmental Psychology*, 32(5), 905-913. doi: 10.1037/0012-1649.32.5.905
- Belsky, J., & Fearon, R. M. P. (2002). Early attachment security, subsequent maternal sensitivity, and later child development: Does continuity in development depend upon continuity of caregiving? *Attachment & Human Development*, 4(3), 361-387. doi: 10.1080/14616730210167267
- Belsky, J., & Jaffee, S. R. (2006). The multiple determinants of parenting. In D. Cicchetti & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (pp. 38-85). John Wiley & Sons, Inc.
- Belsky, J., Robins, E., & Gamble, W. (1984). The determinants of parental competence. In M. Lewis (Ed.), *Beyond the dyad* (pp. 251-280). New York: Plenum Press.
- Belsky, J., Youngblade, L., & Pensky, E. (1989). Childrearing history, marital quality, and maternal affect: Intergenerational transmission in a low-risk sample. *Development and Psychopathology*, 1(4), 291-304. doi: 10.1017/S0954579400000481
- Belsky, J., Youngblade, L., Ravine, M., & Volling, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 53(2), 487-498. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/352914>
- Benight, C. C., & Bandura, A. (2004). Social cognitive theory of posttraumatic recovery: the role of perceived self-efficacy. *Behaviour Research and Therapy*, 42, 1129-1148. doi: 10.1016/j.brat.2003.08.008
- Berger, L. M. (2007). Socioeconomic factors and substandard parenting. *Social Service Review*, 81(3), 485-522. doi: 10.1086/520963
- Berndt, T. J., Cheung, P. C., Lau, S., Hau, K.-T., & Lew, W. J. F. (1993). Perceptions of parenting in mainland China, Taiwan, and Hong Kong: Sex differences and societal differences. *Developmental Psychology*, 29(1), 156-164. doi:10.1037/0012-1649.29.1.156
- Betz, N. E., & Hackett, G. (1986). Applications of self-efficacy theory to understanding career choice behavior. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4(3), 279-289. doi: 10.1521/jscp.1986.4.3.279
- Bigner, J. J., & Gerhardt, C. (2014). *Parent-child relations: An introduction to parenting*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Bigner, J. J., & Yang, R. K. (1996). Parent education in popular literature: 1972-1990. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 25(1), 3-27. doi: 10.1177/1077727X960251001
- Bjorklund, D. F., Younger, J. L., & Pellegrini, A. D. (2002). The evolution of parenting and evolutionary approaches to childrearing. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting* (pp.3-30). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

- Bojczyk, K. E., Haverback, H. R., & Pae, H. K. (2018). Investigating maternal self-efficacy and home learning environment of families enrolled in head start. *Early Childhood Education Journal*, 46(2), 169-178. doi:10.1007/s10643-017-0853-y
- Bornstein, M. H., & Tamis-LeMonda, C. S. (1989). Maternal responsiveness and cognitive development in children. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 43, 49-61. doi: 10.1002/cd.23219894306
- Bornstein, M. H., & Tamis-LeMonda, C. S. (1997). Maternal responsiveness and infant mental abilities: Specific predictive relations. *Infant Behavior and Development*, 20(3), 283-296. doi: 10.1016/S0163-6383(97)90001-1
- Bornstein, M.H. (2003). Positive parenting and positive development in children. In Lerner, R.M., Jacobs, F. & Wertlieb, D. (Eds.), *Handbook of applied developmental science: Promoting positive child, adolescent and family development through, research, policies and programs* (pp. 155- 177). Sage Publications.
- Bornstein, M. H. (2006). Parenting science and practice. In K. A. Renninger, I. E. Sigel, W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Child psychology in practice* (pp. 893-949). John Wiley & Sons, Inc.
- Bowden, P. (2009). Flexible working; benefits and barriers Perceptions of working parents. GEO research report
- Bowling, N. A., Eschleman, K. J., & Wang, Q. (2010). A meta-analytic examination of the relationship between job satisfaction and subjective well-being. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 83, 915-934. doi: 10.1348/096317909X478557
- Bradley, D. E., & Roberts, J. A. (2004). Self-employment and job satisfaction: Investigating the role of self-efficacy, depression, and seniority. *Journal of Small Business Management*, 42(1), 37-58. doi: 10.1111/j.1540-627X.2004.00096.x
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 513-531. doi: 10.1037/0003-066X.32.7.513
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1988). Interacting systems in human development: Research paradigms: Present and future. In N. Bolger, A. Caspi, G. Downey, & M. Moorehouse (Eds.), *Persons in context: Developmental processes* (pp. 25-49). Cambridge University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. *Annals of Child Development*, 6, 187-249. doi: 10.1007/978-94-007-0753-5_3438
- Brooks, J. B. (2011). *The process of parenting*. New York: McGraw-Hill Higher Education.

- Brown, A., & Rowan, H. (2016). Maternal and infant factors associated with reasons for introducing solid foods. *Maternal & Child Nutrition*, 12(3), 500-515. doi: 10.1111/mcn.12166
- Bruck, C. S., Allen, T. D., & Spector, P. E. (2002). The relation between work-family conflict and job satisfaction: A finer-grained analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 60(3), 336-353. doi:10.1006/jvbe.2001.1836
- Buehler, C., & Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting, and children's and adolescents' maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 78-92. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00078.x
- Buehler, C., & O'Brien, M. (2011). Mothers' part-time employment: Associations with mother and family well-being. *Journal of Family Psychology*, 25(6), 895-906. doi: 10.1037/a0025993
- Bugental, D. B., Blue, J., & Lewis, J. (1990). Caregiver beliefs and dysphoric affect directed to difficult children. *Developmental Psychology*, 26(4), 631-638. doi: 10.1037/0012-1649.26.4.631
- Bugental, D. B., & Cortez, V. L. (1988). Physiological reactivity to responsive and unresponsive children as moderated by perceived control. *Child Development*, 59, 686-693. doi:10.2307/1130568
- Buluş, M. ve Öztürk Samur, A. (2017). Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumunu Yordamada Ebeveyn Benlik Saygısı, Temel İhtiyaçları ve Öz Yeterliğin Rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 105-119. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/399557>
- Burchinal, M. R., Follmer, A., & Bryant, D. M. (1996). The relations of maternal social support and family structure with maternal responsiveness and child outcomes among African American families. *Developmental Psychology*, 32(6), 1073-1083. doi: 10.1037/0012-1649.32.6.1073
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-483. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10365/126871>
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Ceylan, Ö. (2017). *Anne Baba Tutumları ile Çocuğun Sosyalleşme Süreci Arasındaki İlişki: Okul Öncesi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Chang, Y. E., & Kim, H. J. (2016). The Relationship between job-role quality and parenting behaviors among employed mothers in Korea. *Journal of Comparative Family Studies*, 47(4), 527-548. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/pdf/44109643.pdf?casa_token=FmQWqr2jvzgAAAAA:vDcJYzCWaEtT42kXLqhYobGldcq2s2eUn5SQaCMJk8oqJX5r0P5C0zb15RHPFT1fNjOcNEqdSrJ5vi9dSjCjLzqXpcqonk5W8yVY6ukYjtEl8VgepO
- Chang, Y., Li, H., Wu, C., & Wang, P. (2010). The influence of personality traits on nurses' job satisfaction in Taiwan. *International Nursing Review*, 57(4), 478-484. doi: 10.1111/j.1466-7657.2010.00825.x
- Chang, Y. E. (2017). Pathways from mothers' early social support to children's language development at age 3. *Infant and Child Development*, 26(6), 1-22. doi:10.1002/icd.2025
- Chen, C. C., Greene, P. G., & Crick, A. (1998). Does entrepreneurial self-efficacy distinguish entrepreneurs from managers? *Journal of Business Venturing*, 13(4), 295-316. doi:10.1016/S0883-9026(97)00029-3
- Cheung, K., & Theule, J. (2019). Paternal depressive symptoms and parenting behaviors: An updated meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 28(3), 613-626. doi:10.1007/s10826-018-01316-1
- Chislett, G., & Kennett, D. J. (2007). The effects of the Nobody's Perfect program on parenting resourcefulness and competency. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 473-482. doi: 10.1007/s10826-006-9098-x
- Chonody, J. M., Gabb, J., Killian, M., & Dunk-West, P. (2018). Measuring relationship quality in an international study: Exploratory and confirmatory factor validity. *Research on Social Work Practice*, 28(8), 920-930. doi: 10.1177/10497315166311
- Clark, T. E. K. (2007). *Mediation of parent stress through parent attribution and self-efficacy: Implications for the parents of children with autism spectrum disorders* (doctoral dissertation). Kentucky University, Lexington, United States.
- Cohen, S., & Wills, T.A. (1985) Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310-357. doi:10.1037/0033-2909.98.2.310
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (1997). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18, 47-85. doi: 10.1006/drev.1997.0448
- Costigan, C. L., Cox, M. J., & Cauce, A. M. (2003). Work-parenting linkages among dual-earner couples at the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 17(3), 397-408. doi: 10.1037/0893-3200.17.3.397
- Cotterell, J. (2007). *Social networks in youth and adolescence*. New York: Routledge.
- Coyne, L. W., Low, C. M., Miller, A. L., Seifer, R., & Dicktein, S. (2007). Mothers' empathic understanding of their toddlers: Associations with maternal depression and sensitivity. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 483-497. doi: 10.1007/s10826-006-9099-9

- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage.
- Criss, M. M., Shaw, D. S., & Ingoldsby, E. M. (2003). Mother-son positive synchrony in middle childhood: Relation to antisocial behavior. *Social Development*, 12(3), 379-400. doi:10.1111/1467-9507.00239
- Crnic, K., & Acevedo, M. (1995). Everyday stresses and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting, Vol. 4. Applied and practical parenting* (pp. 277-297). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Crouter, A. C., & Head, M. R. (2002). Parental monitoring and knowledge of children. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Being and becoming a parent* (pp. 461-483). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Crouter, A. C., & McHale, S. M. (1993). The long arm of the job: Influences of parental work on childrearing. In T. Luster & L. Okagaki (Eds.), *Parenting: An ecological perspective* (pp. 179-202). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Culbertson, S. S., Mills, M. J., & Fullagar, C. J. (2012). Work engagement and work-family facilitation: Making homes happier through positive affective spillover. *Human Relations*, 65(9), 1155-1177. doi: 10.1177/0018726712440295
- Cui, M., Fincham, F. D., & Pasley, B. K. (2008). Young adult romantic relationships: The role of parents' marital problems and relationship efficacy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(9), 1226-1235. doi:10.1177/0146167208319693
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2002). Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(1), 31-63. doi:10.1111/1469-7610.00003
- Cunningham, M., & Thornton, A. (2006). The influence of parents' marital quality on adult children's attitudes toward marriage and its alternatives: main and moderating effects. *Demography*, 43(4), 659-672. doi:10.1353/dem.2006.0031.
- Curun, F. (2001). *The effects of sexism and sex role orientation on romantic relationship satisfaction* (master's thesis). Middle East Technical University, Ankara, Türkiye.
- Çeceli, E. (2018). *48-60 Ay Arası Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Anne Babalarından Algıladıkları Tutumlar, Anne Babalarına Bağlanma Stilleri ile Kendi Anne Babalık Tutumları Arasındaki İlişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Çekiç, A., Türk, F., Buğa A. ve Hamamcı, Z. (2018). Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 728-743. doi: 10.17755/esosder.355515

- Çevik, K. (2019). *3-6 Yaş Arasındaki Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Sosyal Medya Kullanımı Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (4.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çorbacı Serin, G.E. (2012) *Zihinsel Engelli Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri ile Ebeveynlerin Genel Öz Yeterlilik Algı Düzeylerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Damast, A. M., Tamis-LeMonda, C. S., & Bornstein, M. H. (1996). Mother-child play: Sequential interactions and the relation between maternal beliefs and behaviors. *Child Development*, 67(4), 1752-1766. doi: 10.2307/1131729
- Davis-Sowers, R. (2012). "It just kind of like falls in your hands": Factors that influence Black aunts' decisions to parent their nieces and nephews. *Journal of Black Studies*, 43(3), 231-250. doi:10.1177/0021934711415243
- Day, R. D., Hair, E., Moore, K., Kaye, K. & Orthner, D. K. (2009). Marital quality and outcomes for children and adolescents: A review of the family process literature. Report for the Office of the Assistant Secretary of Planning and Evaluation, U.S. <https://www.aspe.hhs.gov/reports/marital-quality-outcomes-children-adolescents-review-family-process-literature-0>Department of Health and Human Services.
- DeGarmo, D. S., Patras, J., & Eap, S. (2008). Social support for divorced fathers' parenting: Testing a stress-buffering model. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 57(1), 35-48. doi:10.1111/j.1741-3729.2007.00481.x
- Demirkaya Karakoç, S. ve Abalı, O. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Dönem Davranış Sorunları ile İlişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 13, 67-74. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/155290>
- Dekovic, M., & Gerris, J. R. (1992). Parental reasoning complexity, social class, and child rearing behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 675- 685. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/pdf/353253.pdf?casa_token=Ts1hH-323fQAAAAA:Zj3o1byetQNqPsJvmM84OOPkhVU8NuMe22O76dagAex5o2-Cv4fB8LvpQL_DoDEBTV5cEx8YYa8bVITmeIK7JHSCZ46AGleJgmbGTtLPEyQru9ed7Xj_
- Doğan Laçın, B. G. (2021). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olanların Anababalık Davranışlarının Çocuk ve Anababa Özellikleri Açısından İncelenmesi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Doss, B. D., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2009). The effect of the transition to parenthood on relationship quality: An 8-year prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(3), 601–619. doi:10.1037/a0013969

- Dunifon, R., Kalil, A., Crosby, D. A., & Su, J. H. (2013). Mothers' night work and children's behavior problems. *Developmental Psychology*, 49(10), 1874-1885. doi: 10.1037/a0031241
- Dweck, C. S. (2000). *Self-theories: Their role in motivation, personality, and development*. New York: Psychology Press.
- Easterbrooks, M. A., & Emde, R. N. (1988). Marital and parent-child relationships: The role of affect in the family system. In R. A. Hinde & J. S. Hinde (Eds.), *Relationships within families: Mutual influences* (pp. 83-103). New York: Oxford.
- Eker, D., Arkar, H., ve Yaldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliliği. *Türk Psikiyatri Ölçeği*, 12(1), 17-25. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/15982/cok-boyutlu-algilanan-sosyal-destek-olceginin-gozden-gecirilmis-formunun-faktor-yapisi-gecerlik-ve-guvenirligi>
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108-132. doi: 10.1037/0033-2909.118.1.108
- Ernst Kossek, E., & Ozeki, C. (1998). Work-family conflict, policies, and the job-life satisfaction relationship: A review and directions for organizational behavior-human resources research. *Journal of Applied Psychology*, 83(2), 139-149. doi:10.1037/0021-9010.83.2.139
- Esfandiari, E., Pouyamanesh, J., & Amirimajd, M. (2013). The influence of control resource and self efficacy on marriage conflicts among students. *Technical Journal of Engin & Applied Science*, 3(22), 3090- 3097. doi:10.22038/IJP.2016.7384
- Estrada, P., Arsenio, W. F., Hess, R. D., & Holloway, S. D. (1987). Affective quality of the mother-child relationship: Longitudinal consequences for children's school-relevant cognitive functioning. *Developmental Psychology*, 23(2), 210-215. doi: 10.1037/0012-1649.23.2.210
- Evans, C. (1997). *Turkish fathers' attitudes to and involvement in their fathering role: A low socio-economic sample* (master's thesis). Boğaziçi University, İstanbul, Türkiye.
- Evans, G. W., & Wachs, T. D. (Eds.). (2010). *Chaos and its influence on children's development: An ecological perspective*. American Psychological Association. doi:10.1037/12057-000
- Farooqi, S. R. (2014). The construct of relationship quality. *Journal of Relationships Research*, 5, 1-11. doi:10.1017/jrr.2014.2
- Faulkner, M., & Davies, S. (2005). Social support in the healthcare setting: The role of volunteers. *Health & Social Care in the Community*, 13(1), 38-45. doi:10.1111/j.1365-2524.2005.00526.x
- Ferrada, L. M. (2017). Job satisfaction in Chile: Geographic determinants and differences. *Cepal Review*, 123, 126-145. doi:10.18356/ac2a52e5-en

- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage Publications Ltd.
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 630-649. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00722.x
- Fincham, F. D., Harold, G. T., & Gano-Phillips, S. (2000). The longitudinal association between attributions and marital satisfaction: Direction of effects and role of efficacy expectations. *Journal of Family Psychology*, 14(2), 267-285. doi: 10.1037/0893-3200.14.2.267
- Fishman, E.A., & Meyers, S. A. (2000). Marital satisfaction and child adjustment: Direct and mediated pathways. *Contemporary Family Therapy*, 22(4), 437-452. Retrieved from <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1007848901640.pdf>
- Gage M. G., & Christensen D. H. (1991). Parental role socialization and the transition to parenthood. *Family Relations*, 40, 332-337. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/pdf/585020.pdf?casa_token=XkC7g7hWz9cAAAAA:hqsUfor2PhIMxFYl_qG0Bchfe6aEbGiGieyi0bcR_3o0mLCmzsTV3zc_HD5UctaIWpDMgrZTInoMBveT_YpDLNuiKMJ8Qmlr2CuXkPpVHtGBaH4E3ypH
- Garriga, A. & Kiernan, K. (2013) Parents' relationship quality, mother-child relations and children's behaviour problems: evidence from the UK Millennium Cohort Study. Working Paper. Retrieved from <http://www.york.ac.uk/media/spsw/documents/research-and-publications/Garriga-and-Kiernan-WP2013.pdf>
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and Family*, 52(4), 818-831. doi:10.2307/353304
- Goldberg, J.S., & Carlson, M. J. (2014). Parents' relationship quality and children's behavior in stable married and cohabiting families. *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 762-777. doi:10.1111/jomf.12120
- Goodman, S. H., Simon, H. F. M., Shambraw, A. L., & Kim, C. Y. (2020). Parenting as a mediator of associations between depression in mothers and children's functioning: A systematic review and meta-analysis. Correction. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 23(4), 461. doi:10.1007/s10567-020-00325-1
- Gottesman, M. M. (1992). Maternal adaptation during pregnancy among adult early, middle, and late childbearers: Similarities and differences. *Maternal-Child Nursing Journal*, 20(2), 93-110. Retrieved from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/1287372/>
- Graham, J. M., Diebels, K. J., & Barnow, Z. B. (2011). The reliability of relationship satisfaction: A reliability generalization meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 25(1), 39-48. doi:10.1037/a0022441
- Grandey, A. A., Cordeiro, B. L., & Crouter, A. C. (2005). A longitudinal and multi-source test of the work-family conflict and job satisfaction relationship. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 78(3), 305-323. doi:10.1348/096317905X26769

- Gray, J. (2007). *Children are from heaven: Positive parenting skills for raising cooperative, confident, and compassionate children*. London: Routledge.
- Green, B. L., Furrer, C., & McAllister, C. (2007). How do relationships support parenting? Effects of attachment style and social support on parenting behavior in an at-risk population. *American Journal of Community Psychology*, 40, 96-108. doi: 10.1007/s10464-007-9127-y
- Greenhaus, J. H., & Allen, T. D. (2011). Work–family balance: A review and extension of the literature. In J. C. Quick & L. E. Tetrick (Eds.), *Handbook of occupational health psychology* (pp. 165-183). American Psychological Association.
- Grossman, F.K., Pollack, W. S., & Golding, E. (1988). Fathers and children: Predicting the quality and quantity of fathering. *Developmental Psychology*, 24(1), 82-91. doi: 10.1037/0012-1649.24.1.82
- Grych, J. H. (2002). Marital relationships and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Social conditions and applied parenting* (pp. 203-225). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Gülbetekin, E. ve Özdemir Gökmen, Ö. (2022). Kadınların Algıladıkları Sosyal Desteğin Annelik Fonksiyonu ile İlişkisinin İncelenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 16(4): 725-735. doi: 10.21763/tjfmpe.1114259
- Gürbüz, S., Erkuş, A. ve Sığı, Ü. (2010). İş Tatmini ve İş Performansının Yeni Öncülü: Temel Benlik Değerlendirmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 69-76. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/11349/135621>
- Hadzic, R., Magee, C. A., & Robinson, L. (2013). Parental employment and child behaviors: Do parenting practices underlie these relationships? *International Journal of Behavioral Development*, 37(4), 332-339. doi:10.1177/0165025413477274
- Hamidian, S., & Mousavi, F. (2015). Emotional intelligence and the mediated role of self-effectiveness described by marriage satisfaction model. *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*, 1, 299-305.
- Hamme Peterson, C., Buser, T. J., & Westburg, N. G. (2010). Effects of familial attachment, social support, involvement, and self-esteem on youth substance use and sexual risk taking. *The Family Journal*, 18(4), 369-376. doi:10.1177/1066480710380546
- Han, W.-J., Waldfogel, J., & Brooks-Gunn, J. (2001). The effects of early maternal employment on later cognitive and behavioral outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 336-354. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.00336.x
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory factor analysis*. New York: Oxford University Press.
- Heberle, A. E., Krill, S. C., Briggs-Gowan, M. J., & Carter, A. S. (2015). Predicting externalizing and internalizing behavior in kindergarten: Examining the buffering role of early social support. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 44, 640-654. doi:10.1080/15374416.2014.886254.

- Heinrich, C. J. (2014). Parents' employment and children's wellbeing. *The Future of Children*, 24, 121-146. doi:10.1353/foc.2014.0000
- Helgeson, V. S. (2003). Social support and quality of life. *Quality of Life Research: An International Journal of Quality of Life Aspects of Treatment, Care & Rehabilitation*, 12(11), 25-31. doi:10.1023/A:1023509117524
- Henderson, A. D., Sayger, T. V., & Horne, A. M. (2003). Mothers and sons: A look at the relationship between child behavior problems, marital satisfaction, maternal depression, and family cohesion. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 11(1), 33-41. doi: 10.1177/1066480702238469
- Hendricks, K. S. (2016). The sources of self-efficacy: Educational research and implications for music. *National Association for Music Education*, 35(1) 32-38. doi:10.1177/8755123315576535
- Heyman, R. E., Sayers, S. L. & Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal of Family Psychology*, 8(4), 432-446. doi:10.1037/0893-3200.8.4.432
- Hirschberger, G., Srivastava, S., Marsh, P., Cowan C. & Cowan, P., 2009. Attachment, marital satisfaction, and divorce during the first fifteen years of parenthood. *Personal Relationships* 16(3), 401-420. doi: 10.1111/j.1475-6811.2009.01230.x
- Holahan, C. K., & Holahan, C. J. (1987). Self-efficacy, social support, and depression in aging: A longitudinal analysis. *Journal of Gerontology*, 42(1), 65-68. doi: 10.1093/geronj/42.1.65
- House, J. S. (1981). *Work stress and social support*. United States: Addison-Wesley.
- Jennings, K. D., Stagg, V., & Connors, R. E. (1991). Social networks and mothers' interactions with their preschool children. *Child Development*, 62(5), 966-978. doi: 10.2307/1131146
- Johnson, D., 1995. Assessing marital quality in longitudinal and life course studies. In J. Close Conoley & E. Buterick (Eds.) Werth, *Family assessment*. Lincoln, NE, Buros Institute of Mental Measurements, University of Nebraska-Lincoln.
- Jones, C. H., Erjavec, M., Viktor, S., & Hutchings, J. (2016). Outcomes of a comparison study into a group-based infant parenting programme. *Journal of Child and Family Studies*, 25(11), 3309-3321. doi:10.1007/s10826-016-0489-3.
- Jones, T. L., & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25, 341-363. doi:10.1016/j.cpr.2004.12.004
- Jouriles, E. N., Bourg, W. J., & Farris, A. M. (1991). Marital adjustment and child conduct problems: A comparison of the correlation across subsamples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(2), 354-357. doi:10.1037/0022-006X.59.2.354

- Judge, T. A., Bono, J. E., & Locke, E. A. (2000). Personality and job satisfaction: The mediating role of job characteristics. *Journal of Applied Psychology*, 85(2), 237-249. doi: 10.1037/0021-9010.85.2.237
- Judge, T. A., & Bono, J. E. (2001). Relationship of core self-evaluations traits-self-esteem, generalized self-efficacy, locus of control, and emotional stability-with job satisfaction and job performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 86(1), 80-92. doi: 10.1037/0021-9010.86.1.80
- Judge, T. A., & Ilies, R. (2004). Affect and Job Satisfaction: A Study of Their Relationship at Work and at Home. *Journal of Applied Psychology*, 89(4), 661-673. doi:10.1037/0021-9010.89.4.661
- Judge, T. A., & Klinger, R. (2008). Job satisfaction: Subjective well-being at work. In M. Eid & R. J. Larsen (Eds.), *The science of subjective well-being* (pp. 393-413). The Guilford Press.
- Judge, T. A., Locke, E. A., Durham, C. C., & Kluger, A. N. (1998). Dispositional effects on job and life satisfaction: The role of core evaluations. *Journal of Applied Psychology*, 83(1), 17-34. doi: 10.1037/0021-9010.83.1.17
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kalaycı, Ş. (2009). *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Kaner, S. (2010). Yenilenmiş Ana-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 15-29. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/75/152>
- Karababa, A. (2019). Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği'nin (ÇESDÖ) (Ebeveyn Formu) Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 108-131. doi: 10.9779/pauefd.439949
- Karademas, E. C. (2006). Self-efficacy, social support and well-being: The mediating role of optimism. *Personality and Individual Differences*, 6, 1281-1290. doi: 10.1016/j.paid.2005.10.019
- Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kavoosi, M., Ebadi, Z., & Moussavi, S. (2016). The relationship between self-efficacy and marital satisfaction among married students. *International Journal of Pediatrics*, 4(8), 3315-3321. doi:10.22038/IJP.2016.7384
- Kaya, A. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kişilik Özelliklerine Göre Değişkenliğinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

- Kaya, A. G. (2019). *Anne Babaların Ebeveyn Davranışlarının ve Evlilik Doyumlarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.
- Kaya, A. G. ve Buğa, A. (2021). Anne Babaların Ebeveyn Davranışlarının ve Evlilik Doyumlarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 371-410. doi: 10.21560/spcd.vi.645465
- Kendler, K. S., Sham, P. C., & MacLean, C. J. (1997). The determinants of parenting: An epidemiological, multi-informant, retrospective study. *Psychological Medicine*, 27, 549-563. doi: 10.1017/S0033291797004704
- Keller, P.S, Cummings, E.M, Davies, P.T., (2005). The role of marital discord and parenting in relations between parental problem drinking and child adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(9), 943-951. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00399.x
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/207823/>
- Kılıç, S. (2022). *Eş Sermayesi ve Baba Katılımı İlişkisinde Bababa Öz Yeterliğin Aracı Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kızıldağ, Ö. ve Şendil, G. (2006). Evlilik Çatışması ve Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin Bilişsel-Bağlamsal Çerçeve Açısından İncelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 26, 1-20. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iupcd/issue/9407/117806>
- Kim, H. S., Sherman, D. K., & Taylor, S. E. (2008). Culture and social support. *American Psychologist*, 63(6), 518-526. doi:10.1037/0003-066X
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). Guilford Press.
- Kobayashi, J. E. (2017). *The longitudinal effects of parenting determinants on peschoolage parenting behaviors* (master's thesis). Michigan State University, Michigan, United States.
- Kopala-Sibley, D. C., Zuroff, D. C., & Koestner, R. (2012). The determinants of negative maternal parenting behaviours: Maternal, child, and paternal characteristics and their interaction. *Early Child Development and Care*, 182(6), 683-700. doi: 10.1080/03004430.2011.572165
- Köksal, B. (2016). *Özel Bir Okulda Okuyan 2-6 Yaş Arası Çocukların Saldırganlık Düzeyleri İle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a well-known concept. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 168-181. doi: 10.1007/s10826-018-1242-x

- Lai, M. C., & Chen, Y. C. (2012). Self-efficacy, effort, job performance, job satisfaction, and turnover intention: The effect of personal characteristics on organization performance. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, 3(4), 387-391. Retrieved from <http://ijimt.org/papers/260-CM237.pdf>
- Landry, S. H., Smith, K. E., & Swank, P. R. (2003). The importance of parenting during early childhood for school-age development. *Developmental neuropsychology*, 24(2-3), 559-591. doi: 10.1080/87565641.2003.9651911
- Landry, S. H., Smith, K. E., Swank, P. R., & Guttentag, C. (2008). A responsive parenting intervention: The optimal timing across early childhood for impacting maternal behaviors and child outcomes. *Developmental Psychology*, 44(5), 1335-1353. doi: 10.1037/a0013030
- Lavner, J. A., & Bradbury, T. N. (2012). Why do even satisfied newlyweds eventually go on to divorce? *Journal of Family Psychology*, 26(1), 1-10. doi:10.1037/a0025966
- Le, B. M., Sakaluk, J. K., Day, L. C., & Impett, E. A. (2019). How gender, age, and socioeconomic status predict parenting goal pursuit. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(10), 3313-3338. doi: 10.1177/0265407518818375
- Lee, H. S., & Lee, Y. N. (2014). The relationship between job satisfaction, parental role Satisfaction, and the child rearing behavior of fathers of preschool children. *Korean Journal of Childcare and Education*, 10(2), 193-212. doi:10.14698/jkcce.2014.10.2.193
- Lent, R. W., Nota, L., Soresi, S., Ginevra, M. C., Duffy, R. D., & Brown, S. D. (2011). Predicting the job and life satisfaction of Italian teachers: Test of a social cognitive model. *Journal of Vocational Behavior*, 79(1), 91-97. doi: 10.1016/j.jvb.2010.12.006
- Lim, V. K. G., & Loo, G. L. (2003). Effects of parental job insecurity and parenting behaviors on youth's self-efficacy and work attitudes. *Journal of Vocational Behavior*, 63(1), 86-98. doi:10.1016/S0001-8791(02)00020-9
- Liman, M. (2020). *Okulöncesi Eğitime Devam Eden Çocuğu Olan Ebeveynlerin Sosyal Medya Kullanımları, Benlik Kurguları ve Ebeveynlik Stilleri Arasındaki İlişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Lin, N., Ye, X., & Ensel, W. M. (1999). Social support and depressed mood: A structural analysis. *Journal of Health and Social Behavior*, 40(4), 344-359. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/2676330>
- Lippold, M. A., Glatz, T., Fosco, G. M., & Feinberg, M. E. (2018). Parental perceived control and social support: Linkages to change in parenting behaviors during early adolescence. *Family Process*, 57(2), 432-447. doi:10.1111/famp.12283
- Liu T., Lu M., & Holmes K. (2019). Co-parental self-efficacy and young child developmental outcomes among rural-urban migrant families. *Early Child Development and Care*, 189(11), 1800-1811. doi:10.1080/03004430.2017.1412958
- Locke, E. A. (1969). What is job satisfaction? *Organizational Behavior & Human Performance*, 4(4), 309-336. doi:10.1016/0030-5073(69)90013-0

- Lopez, F. G., Morúa, W., & Rice, K. G. (2007). Factor structure, stability, and predictive validity of college students' relationship self-efficacy beliefs. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 40(2), 80-96. doi: 10.1080/07481756.2007.11909807
- Lorenz, F. O., Conger, R. D., & Montague, R. (1994). Doing worse and feeling worse: Psychological consequences of economic hardship. In R. D. Conger & G. H. Elder (Eds.), *Families in troubled times* (pp. 167-186). New York: Aldine de Gruyter.
- Lovejoy, M. C., Graczyk, P. A., O'Hare, E., & Neuman, G. (2000). Maternal depression and parenting behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 20(5), 561-592. doi: 10.1016/S0272-7358(98)00100-7
- Luebke, A. M., & Bell, D. J. (2014). Positive and negative family emotional climate differentially predict youth anxiety and depression via distinct affective pathways. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42(6), 897-911. doi:10.1007/s10802-013-9838-5
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. O. (2012). *Educational administration: Concepts and practices*. Belmont, CA: Cengage Wadsworth.
- Luszczynska, A., Gutie'rrrez-Don'a, B., & Schwarzer, R. (2005). General self-efficacy in various domains of human functioning: Evidence from five countries. *Journal of Psychology*, 40(2), 80-89. doi: 10.1080/00207590444000041
- Luthans, F., Zhu, W. ve Avolio, B. J. (2006). The impact of efficacy on work attitudes across cultures. *Journal of World Business*, 41, 121-132. doi: 10.1016/j.jwb.2005.09.003
- Maccoby, E. E. (2000). Parenting and its effects on children: On reading and misreading behavior genetics. *Annual Review of Psychology*, 51, 1-27. doi: 10.1146/annurev.psych.51.1.1
- Maccoby, E. E., & Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent child interaction. In E. M. Hetherington (Ed.), P. H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (vol. 4, pp. 1-101). New York: Wiley.
- MacKinnon-Lewis, C., & Lofquist, A. (1996). Antecedents and consequences of boys' depression and aggression: Family and school linkages. *Journal of Family Psychology*, 10(4), 490-500. doi: 10.1037/0893-3200.10.4.490
- Marlatt, G. A., Baer, J. S., & Quigley, L. A. (1995). Self-efficacy and addictive behavior. In A. Bandura (Ed.), *Self-efficacy in changing societies* (pp. 289-315). Cambridge University Press.
- Marroquin, B. (2011). Interpersonal emotion regulation as a mechanism of social support in depression. *Clinical Psychology Review*, 31(8), 1276-1290. doi:10.1016/j.cpr.2011.09.005

- McConnell, D., Breitzkreuz, R., & Savage, A. (2010). From financial hardship to child difficulties: Main and moderating effects of perceived social support. *Child: Care, Health and Development*, 37(5), 679-691. doi:10.1111/j.1365-2214.2010.01185.x
- McDonald, T., & Siegall, M. (1992). The effects of technological self-efficacy and job focus on job performance, attitudes, and withdrawal behaviors. *The Journal of Psychology*, 126(5), 465-475. doi: 10.1080/00223980.1992.10543380
- McFarlane, A. H., Bellissimo, A., & ve Norman, G. R. (1995). Family structure, family functioning and adolescent well-being: The transcendent influence of parental style. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(5), 847-864. doi: 10.1111/j.1469-7610.1995.tb01333.x
- McKee, L., Forehand, R., Rakow, A., Reeslund, K., Roland, E., Hardcastle, E., & Compas, B. (2008). Parenting specificity an examination of the relation between-three parenting behaviors and child problem behaviors in the context of a history of caregiver depression. *Behavior Modification*, 32(5), 638-658. doi: 10.1177/0145445508316550
- McConnell, D., Breitzkreuz, R., & Savage, A. (2010). From financial hardship to child difficulties: Main and moderating effects of perceived social support. *Child: Care, Health and Development*, 37(5), 679-691. doi:10.1111/j.1365-2214.2010.01185.x
- MEB HBÖGM (2018). <http://aileegitimi.meb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2020.
- MEB HBÖGM (2018). <http://aileegitimi.meb.gov.tr/detay.php?id=8> Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2020.
- Michel J. S., Kotrba L. M., Mitchelson J. K., Clark M. A., & Balts B. B. (2011). Antecedents of work-family conflict: A meta-analytic review. *Journal of Organizational Behavior*, 32, 689-725. doi:10.1002/job.695
- Miller, N. B., Cowan, P. A., Cowan, C. P., Hetherington, E. M., & Clingempeel, W. G. (1993). Externalizing in preschoolers and early adolescents: A cross-study replication of a family model. *Developmental Psychology*, 29(1), 3-18. doi:10.1037/0012-1649.29.1.3
- Mitnick, D. M., Heyman, R. E. & Slep, A. M. S. (2009). Changes in relationship satisfaction across the transition to parenthood: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 23(6), 848-852. doi:10.1037/a0017004
- Moè, A., Pazzaglia, F., & Ronconi, L. (2010). When being able is not enough. The combined value of positive affect and self-efficacy for job satisfaction in teaching. *Teaching and Teacher Education*, 26(5), 1145-1153. doi: 10.1016/j.tate.2010.02.010
- Moe, K. O., & Zeiss, A. M. (1982). Measuring self-efficacy expectations for social skills: A methodological inquiry. *Cognitive Therapy and Research*, 6(2), 191-205. doi:10.1007/BF01183892
- Moen, P., & Dempster-McClain, D. I. (1987). Employed parents: Role strain, work time, and preferences for working less. *Journal of Marriage and the Family*, 49(3), 579-590. doi:10.2307/352203

- Moilanen, K. L. (2007). The adolescent self-regulatory inventory: The development and validation of a questionnaire of short-term and long-term self-regulation. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(6), 835-848. doi:10.1007/s10964-006-9107-9
- Moore, K. A., & Keyes, C. L. (2003). A brief history of well-being in children and adults. In M. H. Bornstein, L. Davidson, C. L. M. Keyes, & K. A. Moore (Eds.), *Crosscurrents in contemporary psychology well-being: Positive development across the life course* (pp. 1-11). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Moreira, H., Fonseca, A., Caiado, B., & Canavarro, M. C. (2019). Work-family conflict and mindful parenting: The mediating role of parental psychopathology symptoms and parenting stress in a sample of Portuguese employed parents. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 635. doi:10.3389/fpsyg.2019.00635
- Morris, A. S., Robinson, L. R., Hays-Grudo, J., Claussen, A. H., Hartwig, S. A., & Treat, A. E. (2017). Targeting parenting in early childhood: A public health approach to improve outcomes for children living in poverty. *Child Development*, 88(2), 388-397. doi:10.1111/cdev.12743
- Morry, M. M., Reich, T., & Kito, M. (2010). How do I see you relative to myself? Relationship quality as a predictor of self and partner-enhancement within cross-sex friendships, dating relationships, and marriages. *The Journal of Social Psychology*, 150(4), 369-392. doi: 10.1080/00224540903365471
- Morse, M.K (2010). *The determinants and consequences of empathic parenting: testing an expansion of Belsky's model of parenting using SEM* (doctoral dissertation). University of North Texas, Texas, United States.
- Muller, C. (1995). Maternal Employment, Parent Involvement, and Mathematics Achievement among Adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 57(1), 85-100. doi: 10.2307/353818
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10-19. doi:10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x
- Nagase, A. (2015). *Revealing the pathway from couple relationship to children's social competence: The role of life stress, parenting self-efficacy, and effective parenting* (doctoral dissertation). University of California, Berkeley, United States.
- Naithani, P. (2010). Overview of Work-Life Balance Discourse and Its Relevance in Current Economic Scenario. *Asian Social Science*, 6(6), 148-155. doi: 10.5539/ass.v6n6p148
- Newton, E. K., Laible, D., Carlo, G., Steele, J. S., & McGinley, M. (2014). Do sensitive parents foster kind children, or vice versa? Bidirectional influences between children's prosocial behavior and parental sensitivity. *Developmental Psychology*, 50(6), 1808-1816. doi: 10.1037/a0036495
- Nielson, T. R., Carlson, D. S., & Lankau, M. J. (2001). The supportive mentor as a means of reducing work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 59, 364-381. doi: 10.1006/jvbe.2001.1806

- Nunes, C., Martins, C., Ayala-Nunes, L., Matos, F., Costa, E., & Gonçalves, A. (2021). Parents' perceived social support and children's psychological adjustment. *Journal of Social Work, 21*(3), 497-512. doi: 10.1177/1468017320911614
- O'Connor, T. G. (2002). Annotation: The 'effects' of parenting reconsidered: Findings, challenges, and applications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 43*(5), 555-572. doi: 10.1111/1469-7610.00046
- Okanlı, A., Tortumluoğlu, G. ve Kırpınar, İ. (2003). Gebe Kadınların Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 4*(2), 98-105. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/20203/>
- Omer, H., Steinmetz, S. G., Carthy, T., & Von Schlippe, A. (2013). The anchoring function: Parental authority and the parent-child bond. *Family Process, 52*(2), 193-206. doi:10.1111/famp.12019
- Ostberg, M., & Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology, 29*, 615-625. doi: 10.1207/S15374424JCCP2904_13
- Öngel Atar, A., Yalçın, Ö., Uygun, E., Çiftçi Demirci, A., & Erdoğan, A. (2016). The assessment of family functions, dyadic adjustment, and parental attitude in adolescents with substance use disorder. *Arch Neuropsychiatr, 53*, 38-44. doi: 10.5152/npa.2015.8750
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5*(4), 420-440. doi: 10.5455/cap.20130527
- Özben, Ş. ve Argun, Y. (2002). Okul Öncesi Çocukların Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*, 18-28. Erişim adresi: <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/437/14-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Algıladıkları Sosyal Destek ile Altı Yaş Çocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(1), 43-62. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/806916>
- Özdemir, G. (2019). *Annelerin 3-6 Yaş Çocuklarına Sağladıkları Ev Ortamının Uyarıcılığı ile Ebeveyn Öz Yeterlik Düzeyi Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Özdevecioğlu, M. ve Çakmak Doruk, N. (2009). Organizasyonlarda İş-Aile ve Aile İş Çatışmalarının Çalışanların İş ve Yaşam Tatminleri Üzerindeki Etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 33*, 69-99. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/5890/77915>

- Özen Kapız, S. (2002). İş-Aile Yaşamı Dengesi ve Dengeye Yönelik Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Teorisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 139-153. Erişim adresi: <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/5450/4.3%2520kapiz.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özsosyal, F. S., Uz Baş, A. ve Aysan, F. (2019). Romantik İlişkilerde Öz Yeterlik Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8(2), 1100-1110. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/738002>
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5 ve 6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6756/90845>
- Pajares, F. (2002). Self-efficacy beliefs in academia context: An outline. <http://www.emory.edu/EDUCATION/mfp/efftalk.html>. Erişim Tarihi: 01 May 2021.
- Papalexandris, N., & Kramar, R. (1997). Flexible working patterns: Towards reconciliation of family and work. *Employee Relations*, 19(6), 581-595. doi:10.1108/01425459710193126
- Parcel, T. L., & Menaghan, E. G. (1994). Early parental work, family social capital, and early childhood outcomes. *American Journal of Sociology*, 99(4), 972-1009. doi:10.1086/230369
- Parent, J., & Forehand, R. (2017). The multidimensional assessment of parenting scale (MAPS): Development and psychometric properties. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 2136-2151. doi: 10.1007/s10826-017-0741-5
- Parent, J., McKee, L. G., Rough, J. N., & Forehand, R. (2016). The association of parent mindfulness with parenting and youth psychopathology across three developmental stages. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44(1), 191-202. doi:10.1007/s10802-015-9978-x
- Park, Y. H. (2012). *Parenting behaviors and cognitive development in early childhood* (doctoral dissertation). The Florida State University, Florida, United States.
- Parke, R. D. (2004). Development in the family. *Annual Review of Psychology*, 55, 365-399. Retrieved from https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev.psych.55.090902.141528?casa_token=3y61DpE05wEAAAAA:V_gG_5p9upz3zfCWHIBt4YN-nI8XD_7cVQabyaOxuTM7ohbe4OJlk8zjSKu86KK21C62JficIb7uDdLt
- Patterson, G. R. (1982). *Coercive family process (A social learning approach)*. Eugene: Castalia Publishing Company.

- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J. M., Hermanss, J. M. A., & ve Peetsma, T. T. D. (2007). Child negative emotionality and parenting from infancy to preschool: A meta-analytic review. *Developmental Psychology*, 43(2), 438-453. doi:10.1037/0012-1649.43.2.438
- Pekkarakaş, E. (2010). *3-6 Yaş Çocukların Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Eğitime Katılım Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A., & Meece, D. W. (1999). The impact of after-school peer contact on early adolescent externalizing problems is moderated by parental monitoring, perceived neighborhood safety, and prior adjustment. *Child Development*, 70(3), 768-778. doi:10.1111/1467-8624.00055
- Perdue, S. V., Reardon, R. C., & Peterson, G. W. (2007). Person-environment congruence, self-efficacy, and environmental identity in relation to job satisfaction: A career decision theory perspective. *Journal of Employment Counseling*, 44(1), 29-39. doi:10.1002/j.2161-1920.2007.tb00022.x
- Pintrich, P. R., & Schunk, D. H. (1995). *Motivation in education: Theory, research, and applications*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Ponnet, K., Mortelmans, D., Wouters, E., Leeuwen, K.V., Bastaits, K., & Pasteels, I. (2013). Parenting stress and marital relationship as determinants of mothers' and fathers' parenting. *The Journal of International Association for Relationship Research*, 20, 259-276. doi: 10.1111/j.1475-6811.2012.01404.x
- Porter, B., & O'Leary, K. D. (1980). Marital discord and childhood behavior problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 8(3), 287-295. doi:10.1007/BF00916376
- Powell, D. R. (1980). Personal social networks as a focus for primary prevention of child mistreatment. *Infant Mental Health Journal*, 1(4), 232-239. doi:10.1002/1097-0355(198024)1:4<232::AID-IMHJ2280010406>3.0.CO;2-F
- Prinz, P., Stams, G. J. J. M., Deković, M., Reijntjes, A. H. A., & Belsky, J. (2009). The relations between parents' big five personality factors and parenting: A meta-analytic review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(2), 351-362. doi:10.1037/a0015823
- Poyraz, H. ve Özyürek, A. (2005). Okul Öncesi 5-6 Yaş Çocukların Problem Davranışları ve Ebeveynlerin Disiplin Yöntemlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 33(166), 83-97. Erişim adresi: https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/166/index3-ozyurek.htm
- Raffaelli, M., Andrade, F. C. D., Wiley, A. R., Sanchez-Armass, O., Edwards, L. L., & Aradillas-Garcia, C. (2012). Stress, social support, and depression: A test of the stress-buffering hypothesis in a Mexican sample. *Journal of Research on Adolescence*, 23(2), 283-289. doi:10.1111/jora.12006

- Rafferty, Y., & Griffin, K. W. (2010). Parenting behaviors among low-income mothers of preschool age children in the United States: Implications for parenting programmes. *International Journal of Early Years Education*, 18 (2), 143-157. doi: 10.1080/09669760.2010.494428
- Raikes, H. A., & Thompson, R. A. (2005). Efficacy and social support as predictors of parenting stress among families in poverty. *Infant Mental Health Journal*, 26(3), 177-190. doi: 10.1002/imhj.20044
- Rasmussen, K. N. (2009). Effective parenting. In S. Lopez (Ed.), *The encyclopedia of positive psychology* (pp. 291-296). Chichester: Blackwell Publishing Ltd.
- Repetti, R. L. (1994). Short-term and long-term processes linking job stressors to father-child interaction. *Social Development*, 3(1), 1-15. doi:10.1111/j.1467-9507.1994.tb00020.x
- Repetti, R. L., & Wood, J. (1997). Effects of daily stress at work on mothers' interactions with preschoolers. *Journal of Family Psychology*, 11, 90-108. doi: 10.1037/0893-3200.11.1.90
- Repetti, R. L., Taylor, S. E., & Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128(2), 330-366. doi:10.1037/0033-2909.128.2.330
- Respler-Herman, M., Mowder, B. A., Yasik, A. E., & Shamah, R. (2012). Parenting beliefs, parental stress, and social support relationships. *Journal of Child and Family Studies*, 21(2), 190-198. doi: 10.1007/s10826-011-9462-3
- Reynolds, C., Houlston, C., Coleman, L., 2014. *Understanding Relationship Quality*. OnePlusOne. Retrieved from <http://www.oneplusone.org.uk/wp-content/uploads/2014/11/UnderstandingRelationship-Quality-V7.pdf>
- Rhee, S. H., & Doh, H. S. (2007). Job satisfaction and parenting behavior of working mothers and children's problem behavior. *Korean Journal of Child Studies*, 28(5), 269-284.
- Riany, Y., Cuskelly, M., & Meredith, P. (2017). Parenting style and parent-child relationship: a comparative study of Indonesian parents of children with and without autism spectrum disorder (asd), *Journal of Child and Family Studies*, 26(12), 3559-3571. doi: 10.1007/s10826-017-0840-3.
- Rice, R. W., Frone, M. R., & McFarlin, D. B. (1992). Work-nonwork conflict and the perceived quality of life. *Journal of Organizational Behavior*, 13(2), 155-168. doi:10.1002/job.4030130205
- Riggio, H. R., Weiser, D., Valenzuela, A., Lui, P., Montes, R., & Heuer, J. (2011). Initial validation of a measure of self-efficacy in romantic relationships. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 601-606. doi: 10.1016/j.paid.2011.05.026
- Rimm, H., & Jerusalem, M. (1999). Adaptation and validation of an estonian version of the general self-efficacy scale (ESES). *Anxiety, Stress, and Coping (Anxiety Stress Coping)*, 12(3), 329-345. doi: 10.1080/10615809908250481

- Ritchie, C., & Buchanan, A. (2011). Self report of negative parenting styles, psychological functioning and risk of negative parenting by one parent being replicated by the other in a sample of adolescents aged 13-15. *Child Abuse Review*, 20, 421-438. doi: 10.1002/car.1103
- Robins, L. N., & Rutter, M. (1990). *Straight and devious pathways from childhood to adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Roper, M. (2006). Positive parenting. *Article 19*, 2(3), 1-4. Retrieved from https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/AJA00000002_101
- Rothbard, N. P. (2001). Enriching or depleting? The dynamics of engagement in work and family roles. *Administrative Science Quarterly*, 46, 655-684. doi: 10.2307/3094827
- Russell, R. J. H., & Wells, P. A. (1994). Predictors of happiness in married couples. *Personality and Individual Differences*, 17(3), 313-321. doi:10.1016/0191-8869(94)90279-8
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology*, 50, 89-99. doi: 10.1080/00049539808257539
- Ryan, R., & Deci, E. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. doi: 10.1037//0003-066x.55.1.68.
- Ryan, R. M., & Solky, J. A. (1996). What is supportive about social support? On the psychological needs for autonomy and relatedness. In G. R. Pierce, B. R. Sarason, & I. G. Sarason (Eds.), *Handbook of social support and the family* (pp. 249-268). New York, NY: Plenum Press.
- Sak, R. Şahin Sak, İ. T. Atılı, S. ve Şahin, (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991. doi: 10.17860/efd.33313
- Sanders, M. R. (1999). Triple P-Positive Parenting program: Towards an empirically validated multilevel parenting and family support strategy for the prevention of behavior and emotional problems in children. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(2), 71-90. doi: 10.1023/a:1021843613840
- Sanders, M. R., & Woolley, M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: implications for parent training. *Child: Care, Health and Development*, 31(1), 65-73. doi: 10.1111/j.1365-2214.2005.00487.x.
- Sarason, I. G., Sarason, B. R., & Shearin, E. N. (1986). Social support as an individual difference variable: Its stability, origins, and relational aspects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(4), 845-855. doi:10.1037/0022-3514.50.4.845

- Sayer, L. C., Bianchi, S. M., & Robinson, J. P. (2004). Are parents investing less in children? Trends in mothers' and fathers' time with children. *American Journal of Sociology*, 110, 1-43. doi: 10.1086/386270
- Schwarzer, R., Knoll, N., & Rieckmann, N. (2004). Social support. In A. Kaptein & J. Weinman (Eds.), *Health psychology* (pp. 158–182). Oxford, UK:Blackwell
- Scholz, U., Gutierrez- Dona, B., Sud, S., & Schwarzer, R. (2002). Is general self -efficacy a universal construct? *European Journal of Psychological Assessment*, 18(3), 242-251. doi: 10.1027/1015- 5759.18.3.242
- Schor, E. (2003). Family pediatrics: Report of the task force on the family. *Pediatrics*, 111(6), 1541-1571. Retrieved from <https://europepmc.org/article/med/12777595>
- Schunk, D. H. (1987). Peer models and children's behavioral change. *Review of Educational Research*, 57(2), 149-174. doi:10.2307/1170234
- Schunk, D. H., Hanson, A. R., & Cox, P. D. (1987). Peer-model attributes and children's achievement behaviors. *Journal of Educational Psychology*, 79(1), 54-61. doi:10.1037/0022-0663.79.1.54
- Scott, S., & Gardner, F. (2008). Parenting programs. M. Rutter (Ed.). *Rutter's child and adolescent psychiatry*. Oxford: Blackwell.
- Seay, A., Freysteinson, W. M., & McFarlane, J. (2014). Positive parenting. *Nursing Forum*, 49(3), 200-208. doi: 10.1111/nuf.12093
- Sebre, S. B., Jusiene, R., Dapkevici, E., Skreitule-Pikse, I., & Bieliauskaite, R. (2015). Parenting dimensions in relation to pre-schoolers' behaviour problems in Latvia and Lithuania. *International Journal of Behavioral Development*, 39(5), 458-466. doi.org/10.1177/0165025414548774
- Seeman, T. E. (1996). Social ties and health: The benefits of social integration. *Annals of Epidemiology*, 6(5), 442-451. doi:10.1016/S1047-2797(96)00095-6
- Sell, L., & Cleal, B. (2011). Job satisfaction, work environment, and rewards: Motivational theory revisited. *Labour*, 25(1), 1-23. doi:10.1111/j.1467-9914.2010.00496.x
- Sevinç, M., & Garip, E. S. (2010). A study of parent's child raising styles and marital harmony. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1648-1653. doi:10.1016/j.sbspro.2010.03.252
- Shaw, D. S., & Bell, R. Q. (1993). Developmental theories of parental contributors to antisocial behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21, 493-518. doi: 10.1007/BF00916316.
- Shek, D. T. L. (1998). Linkage between marital quality and parent-child relationship. *Journal of Family Issues*, 19(6), 687-704. doi:10.1177/019251398019006002

- Shelton, S. Z. (1990). Developing the construct of general self-efficacy. *Psychological Reports*, 66, 987-994. doi: 10.1177/003329419006600301
- Sherer, M., Maddux, J. E., Mercandante, B., Prentice-dunn, S., Jacobs, B., & Rogers, R. W. (1982). The Self-efficacy Scale: Construction and validation. *Psychological Reports*, 51(2), 663-671. doi:10.2466/pr0.1982.51.2.663
- Sherifali, D., & Ciliska, D. (2006). Parenting children with diabetes and Belsky's Determinants of Parenting Model: Literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 55(5), 636-642. doi: 10.1111/j.1365-2648.2006.03955.x
- Simons, R. L., & Johnson, C. (1996). The impact of marital and social network support on quality of parenting. In G. R. Pierce, B. R. Sarason, & I. G. Sarason (Eds.), *Handbook of social support and the family* (pp. 269-287). Plenum Press.
- Small, S. A., & Riley, D. (1990). Toward a multidimensional assessment of work spillover into family life. *Journal of Marriage and Family*, 52(1), 51-61. doi: 10.2307/352837
- Smith, P. C., Kendall, L. M., & Hulin, C. L. (1969). *The measurement of satisfaction in work and retirement: A strategy for the study of attitudes*. Rand McNally.
- Smith, C. L. (2010). Multiple determinants of parenting: Predicting individual differences in maternal parenting behavior with toddlers. *Parenting: Science and Practice*, 10(1), 1-17. doi: 10.1080/15295190903014588
- Sorbring, E., Deater-Deckard, K., & Palmerus, K. (2006). Girls' and boys' perception of mothers' intentions of using physical punishment and reasoning as discipline methods. *European Journal of Developmental Psychology*, 3(2), 142-162. doi: 10.1080/17405620500398748
- Sousa, V. D., & Rojjanasrirat, W. (2011). Translation, adaptation and validation of instruments or scales for use in cross-cultural health care research: A clear and user-friendly guideline. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 17, 268-274. doi:10.1111/j.1365-2753.2010.01434.x
- Spector, P. E. (1985). Measurement of human service staff satisfaction: Development of the Job Satisfaction Survey. *American Journal of Community Psychology*, 13(6), 693-713. doi: 10.1007/BF00929796
- Spector, P. E. (1997). *Job satisfaction: Application, assessment, causes, and consequences*. Sage Publications, Inc.
- Spoth, R. L., & Conroy, S. M. (1993). Survey of prevention-relevant beliefs and efforts to enhance parenting skills among rural parents. *The Journal of Rural Health*, 9(3), 227-239. doi: 10.1111/j.1748-0361.1993.tb00516.x
- Stewart, W., & Barling, J. (1996). Fathers' work experiences effect children's behaviors via job-related affect and parenting behaviors. *Journal of Organizational Behavior*, 17(3), 221-232. doi:10.1002/(SICI)1099-1379(199605)17:3<221::AID-JOB741>3.0.CO;2-G

- Stewart-Brown, S. L., Fletcher, L., & Wadsworth, M. E. J. (2005). Parent-child relationships and health problems in adulthood in three UK national birth cohort studies. *European Journal of Public Health*, 15(6), 640-646. doi: 10.1093/eurpub/cki049
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/106465/>
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemini Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106. Erişim adresi: http://www.nebisumer.com/wp-content/uploads/2016/01/Sumer-Gungor_baglanma_TPD1999_14_71-106.pdf
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(31), 31-48. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/231623>
- Şendur, Ş. T. (2021). *Lise Öğrencilerinin Bilgisayara Yönelik Tutumları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Tanyeri, H. (2022). *10-14 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin İş-Aile Çatışması ve Evlilik Doyumları ile Ebeveyn Yetkinlikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky’s classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review*, 48, 55-81. doi: 10.1016/j.dr.2018.03.006
- Taraban, L., Shaw, D. S., Leve, L. D., Natsuaki, M. N., Ganiban, J. M., Reiss, D., & Neiderhiser, J. M. (2019). Parental depression, overreactive parenting, and early childhood externalizing problems: Moderation by social support. *Child Development*, 90(4), 468-485. doi:10.1111/cdev.13027
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Taylor, Z. E., Conger, R. D., Robins, R.W., & Widaman, K. F. (2015). Parenting practices and perceived social support: Longitudinal relations with the social competence of Mexican-origin children. *Journal of Latina/o Psychology*, 3(4), 193-208. doi: 10.1037/lat0000038
- Tendulkar, S. A., Koenen, K. C., Dunn, E. C., Buka, S., & Subramanian, S. V. (2012). Neighborhood influences on perceived social support among parents: Findings from the project on human development in chicago neighborhoods. *Plos One*, 7(4), e34235. doi:10.1371/journal.pone.0034235

- Teti, D. M., & Candelaria, M. A. (2002). Parenting competence. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Social conditions and applied parenting* (pp. 149-180). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Teti, D. M., & Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62(5), 918-929. doi: 10.1111/j.1467-8624.1991.tb01580.x
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256308>
- Thoits, P. (1995). Stress, coping and social support processes: What are we? what next? *Journal of Health & Social Behavior*, 35, 53-79. doi:/10.2307/2626957
- Thomson, R. M., Allely, C. S., Purves, D., Puckering, C., McConnachie, A., Johnson P. C., ... Wilson, P. (2014). Predictors of positive and negative parenting behaviours: Evidence from the ALSPAC cohort. *BMC Pediatrics*, 14(247). Retrieved from <https://bmcpediatr.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2431-14-247>
- Timurturkan, M. (2019). Annelik, Söylem ve İktidar: Eleştirel Bir Tartışma. *Süleyman Demiral Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47(2), 64-78. doi: 10.35237/sufesosbil.630546
- Tipton, R. M., & Worthington, E., L. (1984). The measurement of generalized self efficacy: A study of construct validity. *Journal of personality assessment*, 48(5), 545-548. doi: 10.1207/s15327752jpa4805_14
- Tirone, V., Shorey, R. C., Nathanson, A. M., & Rhatigan, D. L. (2014). The effect of self-efficacy on the association between social support and relationship alternatives among female intimate partner violence victims. *Partner Abuse*, 5(3), 279-296. doi:10.1891/1946-6560.5.3.279
- Tortumluoğlu, G. (1999). *Annelerin Aile Kavramını Algılaması ve Bunun Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
- Trivette, C. M., & Dunst, C. J., & Hamby, D. W. (2010). Influences of family-systems intervention practices on parent-child interactions and child development. *Topics in Early Childhood Special Education*, 30(1), 3-19. doi: 10.1177/02711214103642
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805. doi:10.1016/S0742-051X(01)00036-1
- Türker, A. V. (2008). *Çalışan Bireylerin Anne-Babalarına Yönelik Algıladıkları Çocuk Yetiştirme Davranışları ile Benlik Saygıları, Örgütsel Tutumları ve Psikosomatik Şikayetleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>
Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2020.
- Twenge, J.M., Campbell, W.K., & Foster, C. A. (2004). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574-583. doi: 10.1111/j.1741-3737.2003.00574.x
- Umberson, D., Williams, K., Powers, A., Chen, M. & Campbell. A., 2005. As good as it gets? A life course perspective on marital quality. *Social Forces*, 84(1), 493-511. doi:10.1353/sof.2005.0131
- Vaillant, G. E. (2012). Positive mental health: Is there a cross-cultural definition? *World Psychiatry*, 11, 93-99. doi: 10.1016/j.wpsyc.2012.05.006
- Vondra, J., & Belsky, J. (1993). Developmental origins of parenting: Personality and relationship factors. In T. Luster & L. Okagaki (Eds.), *Parenting: An ecological perspective* (pp. 1–33). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Virick, M., Lilly, J. D., & Casper, W. J. (2007). Doing more with less: An analysis of work life balance among layoff survivors. *The Career Development International*, 12(5), 463–480. doi:10.1108/13620430710773772
- Waller, R., Gardner F., Dishion, T., Sitnick, S. L., Shaw, D. S., Winter, C. E., & Wilson, M. (2015). Early parental positive behavior support and childhood adjustment: Addressing enduring questions with new methods. *Social Development*, 24(2), 304-322. doi: 10.1111/sode.12103
- Webster-Stratton, C. (1990). Stress: A potential disruptor of parent perceptions and family interactions. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(4), 302-312. doi: 10.1207/s15374424jccp1904_2
- Weiser, D. A., & Weigel, D. J. (2016). Self-efficacy in romantic relationships: direct and indirect effects on relationship maintenance and satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 89, 152-156. doi: 10.1016/j.paid.2015.10.013
- Weiss, H. M. (2002). Deconstructing job satisfaction: Separating evaluations, beliefs and affective experiences. *Human Resource Management Review*, 22, 173-194. doi: 10.1016/S1053-4822(02)00045-1
- Wills, T. A. (1991). Social support and interpersonal relationships. In M. S. Clark (Ed.), *Prosocial behavior* (pp. 265-289). Sage Publications, Inc.
- Wood, R., & Bandura, A. (1989). Social cognitive theory of organizational management. *Academy of Management Review*, 14, 361-384. doi: 10.2307/258173
- Yalçın, A. ve Hırlak, B. (2022). Öz Yeterlik Algısının Çalışan Performansı Üzerine Etkisinde İş Tatmininin Aracılık Rolü. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(4), 2276-2292. doi: 10.21547/jss.1164502

- Yamaoka, Y., & Bard, D. E. (2019). Positive parenting matters in the face of early adversity. *American Journal of Preventive Medicine*, 56(4), 530-539. doi: 10.1016/j.amepre.2018.11.018
- Yan, Z., Yu, S., & Lin, W. (2023). Parents' perceived social support and children's mental health: the chain mediating role of parental marital quality and parent-child relationships. *Current Psychology*, doi:10.1007/s12144-023-04625-x
- Yarrow, M. R., Scott, P., DeLeeuw, L., & Heinig, C. (1962). Child-rearing in families of working and nonworking mothers. *Sociometry*, 25, 122-140. doi: 10.2307/2785945
- Yaşar, F. (2009). *İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılama Düzeyinin Annenin Evlilik Doyumu ve Evlilik Uyumu Düzeyiyle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye.
- Yelboğa, A. (2009). Validity and Reliability of the Turkish Version of the Job Satisfaction Survey (JSS). *World Applied Sciences Journal*, 6(8), 1066-1072. Retrieved from [https://www.idosi.org/wasj/wasj6\(8\)/9.pdf](https://www.idosi.org/wasj/wasj6(8)/9.pdf)
- Yıldırım, İ. (1999). Sosyal Destek Programının Etkililiği: Deneysel Bir Çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 23(113), 66-73. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5323>
- Yıldızbaş, C. E. ve Şahin Sak, İ. T. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 60-88. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/56009/708769>
- Yılmaz, Y. (2020). *5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Sahip Oldukları Öz Düzenleme Becerileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
- Yusoff, Y. M. (2012). Self-efficacy, perceived social support, and psychological adjustment in international undergraduate students in a public higher education institution in Malaysia. *Journal of Studies in International Education*, 16(4), 353-371. doi: 10.1177/1028315311408914
- Yüceol, G. P. (2016). *Ebeveynliğin Belirleyicileri Modeli Temelinde Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek, Çalışma Durumu, Değerler ve Anne Çocuk İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Zhu, Y. (2013). A review of job satisfaction. *Asian Social Science*, 9(1), 293-298. doi: 10.5539/ass.v9n1p293
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-41. doi: 10.1207/s15327752jpa5201_2

Zvara, B. J., Mills-Koonce, W. R., Heilbron, N., Clincy, A., & Cox, M. J. (2015). The interdependence of adult relationship quality and parenting behaviours among African American and European couples in rural, low-income communities. *Infant and Child Development*, 24(3), 343-363. doi: 10.1002/icd.1919.

EK 1. Ölçek Kullanım İzinleri

AA

Ayşe Aypay

Kime: Siz 15.05.2020 Cum 01:54

 GÖYÖ ölçek formu.doc 34 KB

Merhaba Ayşegül,

Ölçek formu ektedir. İlhan Hocana selamlarımı ilet.

Prof. Dr. Ayşe AYPAY
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Meşelik Kampüsü 26480
Eskişehir, Türkiye
E-mail:

JC

Jill Chonody

Kime: Siz 13.04.2020 Pzt 19:58

Dear Ayşegül

Thank you for your email. To my knowledge it hasn't been translated into Turkish, but you have my permission to do so and use the scale for your study. Is there something I can provide to you?

Best,
Jill

HA

haluk arkar

Kime: Siz 25.04.2020 Cmt 14:14

 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal... 14 KB

Sayın Ayşegül Anayurt,
Çokboyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ölçeği ve puanlamasını aşağıdaki kaynakta bulabilirsiniz. Başarılar dilerim.
Prof. Dr. Haluk Arkar
Eker, D., H. Arkar ve H. Yıldız, "Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği", Türk Psikiyatri Dergisi, 12, 17-25 (2001).

AY

Atilla Yelboga <

Kime: Siz 15.05.2020 Cum 08:09

Ayşegül hanım,
Akademik çalışmanızda ölçeği kullanabilirsiniz.
Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.
Dr. Atilla Yelboğa

AK

ALİ KARABABA

Kime: Siz 19.04.2020 Paz 04:08

 Çok Boyutlu Ebeveynlik Stille... 18 KB

Merhaba Hocam, ölçek ektedir, maddelerin alt boyutlara dağılımı güvenirlik çalışmasında yer almaktadır ayrıca kaynakçasını ölçeğe ekledim, sizden ricam ölçeğin orjinal halinin korunması için maddelerin tamamının tezde yer verilmemesi, iyi çalışmalar dilerim.

EK 2. Etik Kurul İzni

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 30/11/2020

Toplantı Sayısı : 8

Karar Sayısı : 157

157-Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi **Ayşegül Anayurt**'un "Okulöncesi Dönemde Çocuğu Olan Bireylerin Anababalık Davranışlarının Belirleyicileri" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi **Ayşegül Anayurt**'un "Okulöncesi Dönemde Çocuğu Olan Bireylerin Anababalık Davranışlarının Belirleyicileri" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

EK 3. Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzin Yazısı

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-28704921
Konu : Araştırma İzni

29.07.2021

ANKARA ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 05.07.2021 tarihli ve 166582 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık doktora programı öğrencisi Ayşegül ANAYURT'un "**Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Bireylerin Anababalık Davranışlarının Belirleyicileri**" konulu çalışması kapsamında İlimize bağlı resmi/özel anaokullarında ve anasınıflarında uygulama yapma talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EK 4. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Bu araştırma, okul öncesi dönemde çocuğu olan bireylerin anababalık davranışlarının belirleyicilerinin incelenmesi amacıyla tasarlanmıştır. Bu çalışmada, olumlu anababalık davranışlarının geliştirilmesinde rol oynayabileceği düşünülen değişkenlerle ilgili elde edilen bulguların psikolojik danışma ve rehberlik alanına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Amaç doğrultusunda, araştırmadan elde edilen bulgular yalnızca bilimsel bir yayın olarak kullanılacaktır.

Çalışma; Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nden bir öğretim üyesi ve bir doktora öğrencisi tarafından yürütülmektedir. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülüğe dayalıdır. Katılmayı reddetme ya da formu doldurmaya başlayıp daha sonra vazgeçme hakkınız vardır.

Araştırmaya katılmanız durumunda, size verilen formdaki soruları yanıtlamanız gerekmektedir. Bunun için en fazla 30 dakikanızı ayırmanız yeterli olacaktır. Bu soruları yanıtlamak size herhangi bir fiziksel ya da duygusal rahatsızlık yaşatmayacaktır.

Formda kimliğinize ilişkin herhangi bir bilgi sorulmamaktadır ve yanıtlarınız bireysel olarak değil, grup halinde değerlendirilecektir. Bu durumda yanıtların kime ait olduğunun araştırmacı tarafından bilinmesi olanaksız hale gelmektedir.

Ayşegül ANAYURT
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Katılımcının Beyanı

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Bilimler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. İlhan YALÇIN ve Doktora öğrencisi Ayşegül ANAYURT tarafından yapılacak çalışma hakkında yeterli düzeyde bilgi aldım. Araştırmaya katılarak formdaki soruları yanıtlarsam, bana ait bilgilerin gizliliğine özen ve saygı ile yaklaşılacağı konusunda bana güvence verildi.

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorum ()

(Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız, lütfen parantez içine bir işaret koyunuz. Katılmak istemiyorsanız formu iade ediniz.)

Katılımcının

Adı-Soyadı:

İmzası:

EK 5. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,

Bu araştırma; öz yeterlik, ilişki kalitesi, sosyal destek ve iş doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve ele alınan bu değişkenlerin pozitif (olumlu) ~~anababalık~~ uygulamalarıyla olan etkisinin incelenmesi amacıyla tasarlanmıştır.

Sizden beklenen, sonraki bölümlerde yer alan tüm cümleleri eksiksiz ve samimi bir şekilde işaretlemenizdir. Cümlelerin tek bir doğru veya yanlış cevabı yoktur. Yanıtlarınızla vereceğiniz bilgiler gizli tutulacak, yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak ve bireysel değerlendirmeler yapılmayacaktır. Verdiğiniz yanıtlarda kendinizi olduğunuz gibi yansıtmamız, araştırmanın sonuçları açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmaya katıldığınız ve ilginiz için teşekkür ederiz.

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: 1- Kadın () 2- Erkek ()
2. Yaşınız (lütfen yazınız):
3. Evlilik Süreniz (Lütfen yıl ve ay olarak belirtiniz)
4. Çocuk Sayısı:
5. Araştırmaya Dahil Edilen Çocuğunuzun Doğum Sırası:
5. Araştırmaya Dahil Edilen Çocuğunuzun Yaşı:
6. Eğitim Durumunuz: 1- İlkokul () 2- Ortaokul () 3- Lise ()
4- Ön lisans () 5- Lisans () 6- Lisansüstü ()
7. Çalışma Sektörünüz: 1-Kamu () 2-Özel () 3- Serbest ()
8. Mesleğiniz:
9. Çalışma Saatleriniz: 1-Yarı Zamanlı () 2-Tam Zamanlı () 3- Esnek ()
10. Haftalık Çalışma Saatleri Süreniz: saat

EK 6. Genel Öz Yeterlik Ölçeği

Aşağıda bazı düşünceleri içeren ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadede belirtilen düşüncenin size ne kadar uyduğunu düşününüz. Bu ifadelere katılma derecenizi “Tamamen yanlış”, “Biraz doğru”, “Orta düzeyde doğru”, ”Tamamen doğru” seçeneklerinden size en uygun olanı işaretleyerek göstermeniz beklenmektedir.

Aşağıdaki ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu göstermek için lütfen ifadelerin solunda yer alan ölçeği kullanınız.		Tamamen Yanlış	Biraz Doğru	Orta Düzeyde Doğru	Tamamen Doğru
1.	Yeterince çaba harcarsam, zor sorunları çözmenin bir yolunu daima bulabilirim	1	2	3	4
3.	Amaçlarıma bağlı kalmak ve bunları gerçekleştirmek benim için kolaydır.	1	2	3	4
5.	Yeteneklerim sayesinde beklenmedik durumlarla nasıl baş edebileceğimi biliyorum.	1	2	3	4
7.	Baş etme gücüme güvendiğim için zorluklarla karşılaştığımda soğukkanlılığımı koruyabilirim.	1	2	3	4
9.	Başım dertte olduğunda, genellikle bir çözüm düşünebilirim.	1	2	3	4

EK 7. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda cümleler ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde cümlelerin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

	Madde	Kesinlikle Hayır						Kesinlikle Evet
1	Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
2	İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.	1	2	3	4	5	6	7
3	Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	1	2	3	4	5	6	7
4	İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	1	2	3	4	5	6	7

EK 8. İlişki Kalitesi Ölçeği

Lütfen, **şu anki** eşinizle/partnerinizle yaşadığınız ilişkiniz için aşağıda yer alan ifadeleri okuyunuz ve ifadelere katılım derecenizi belirtiniz.

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. İlişkimizden memnunum.	1	2	3	4	5
3. Zamanla birbirimizden uzaklaştık.	1	2	3	4	5
5. Birbirimizin arkadaşlığından keyif alırız.	1	2	3	4	5
6. Partnerim genellikle ihtiyaçlarımın farkındadır.	1	2	3	4	5

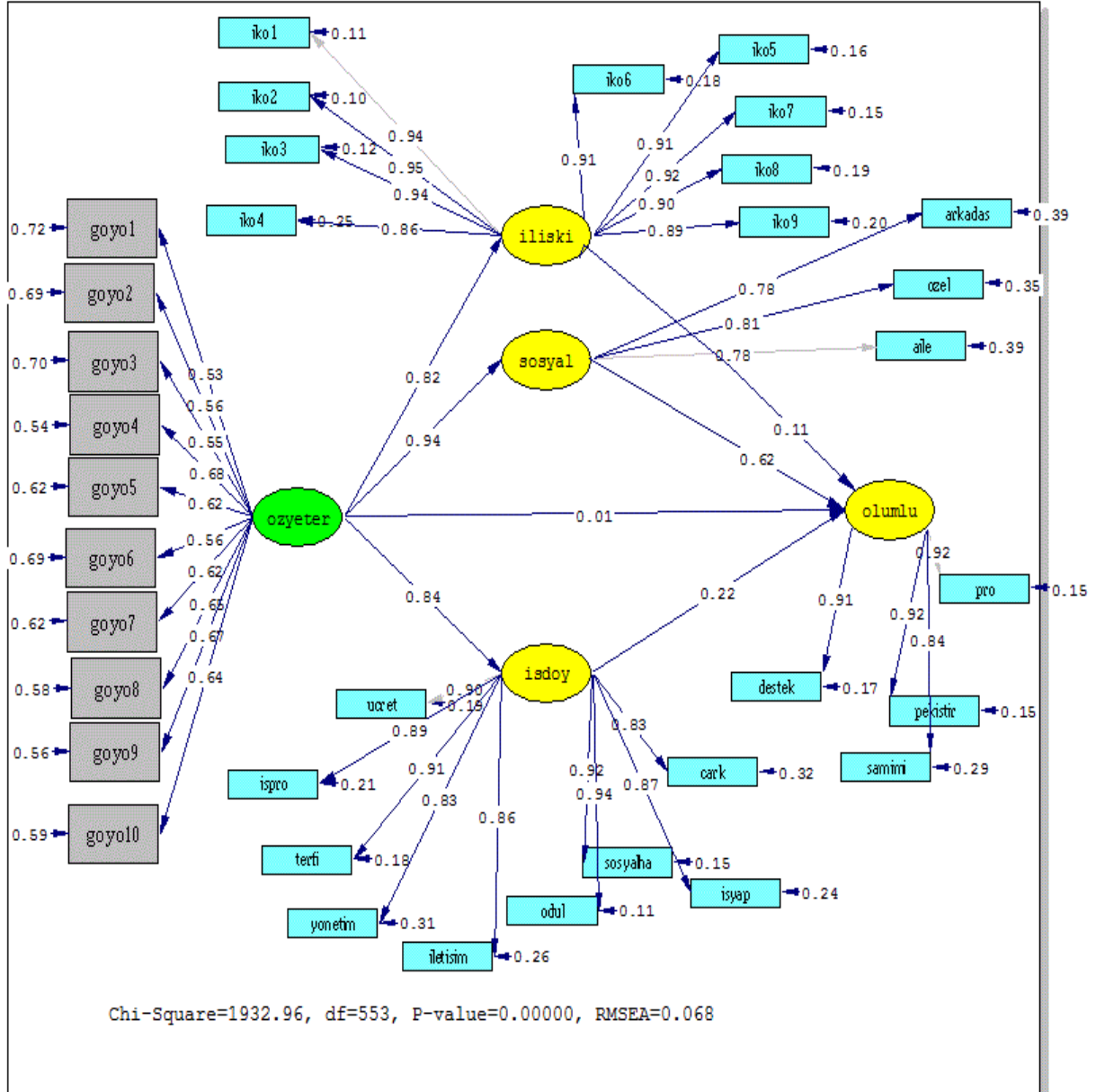
EK 9. İş Doyum Ölçeği

Aşağıdaki ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu göstermek için lütfen ifadelerin sağında yer alan ölçeği kullanınız.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Yaptığım iş karşılığında adil bir ücret aldığımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
2.	İşimde yükselme şansım çok düşüktür.	1	2	3	4	5	6
3.	Yöneticim yaptığı işte oldukça yeterlidir.	1	2	3	4	5	6
4.	İşimin karşılığında bana sağlanan hak ve ödeneklerden memnun değilim.	1	2	3	4	5	6
5.	İşimi iyi yaptığım zaman takdir edilmekteyim.	1	2	3	4	5	6

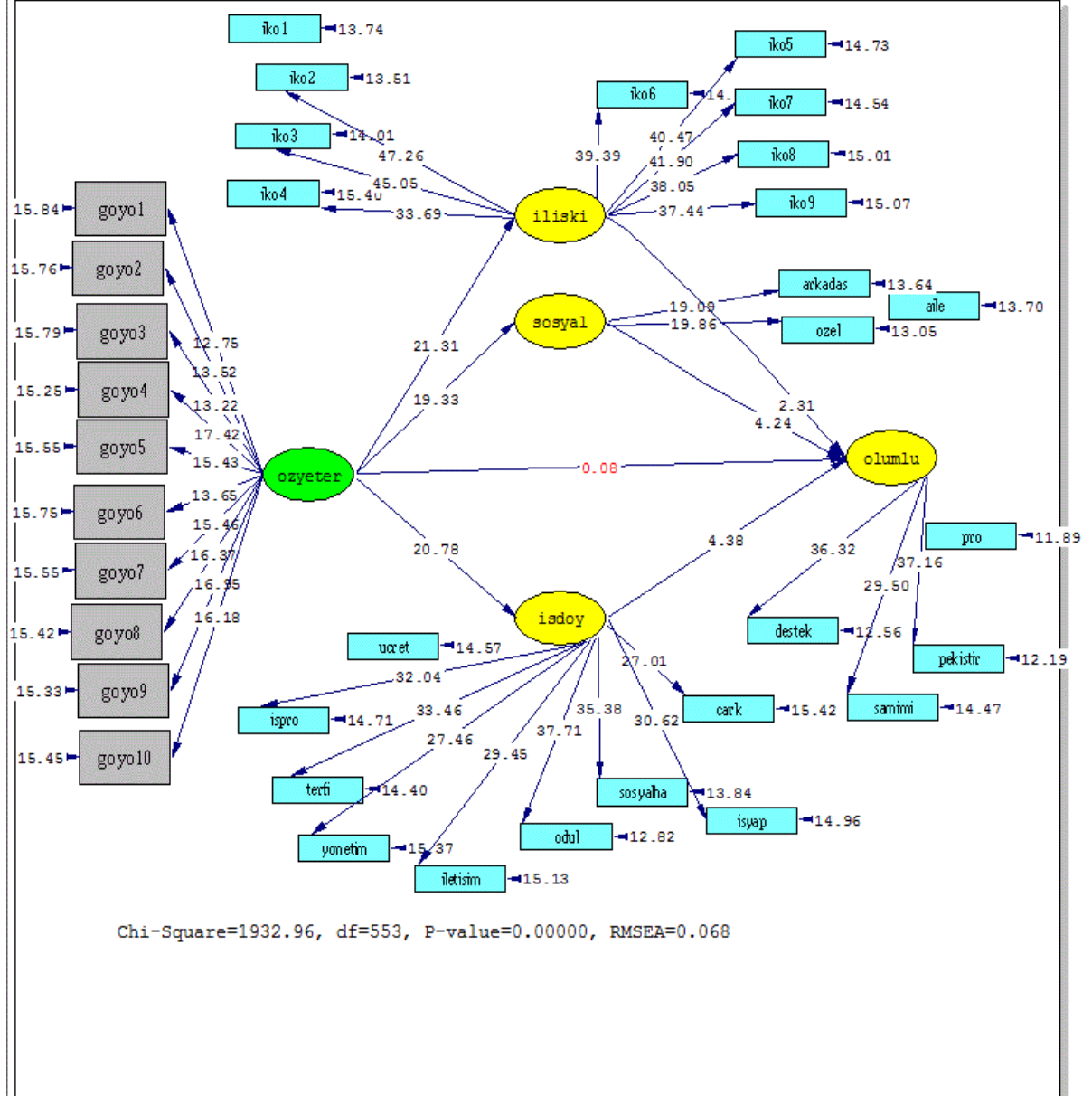
EK 10. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği

ÇOK BOYUTLU EBEVEYN STİLLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
Açıklama: Ebeveynler çocuklarını yetiştirmeye çalışırken farklı davranışlar sergilerler. Lütfen her ifadeyi okuyun ve son iki ay içinde yukarıda ismi belirtilen çocuğunuza yönelik ebeveynlik tutumunuzu ne kadar iyi ifade ettiğini değerlendirin.						
1.	Çocuğuma olan sevgimi ona sarılarak, onu öperek ve kucaklayarak gösteririm.	1	2	3	4	5
2.	Çocuğumla birlikte sıcak ve samimi zamanlar geçiririm.	1	2	3	4	5
3.	Çocuğumun fikirlerini ifade etmesini cesaretlendirerek onun düşüncelerine saygı gösteririm.	1	2	3	4	5
4.	Eğer çocuğum üstüne düşen günlük görevlerini yerine getirirse bunu fark ettiğimi bir şekilde belli ederim.	1	2	3	4	5
5.	Çocuğuma isteklerimin sebebini söylerim (örneğin beş dakika içinde çıkmamız gerekiyor bu yüzden temizlik zamanı).	1	2	3	4	5

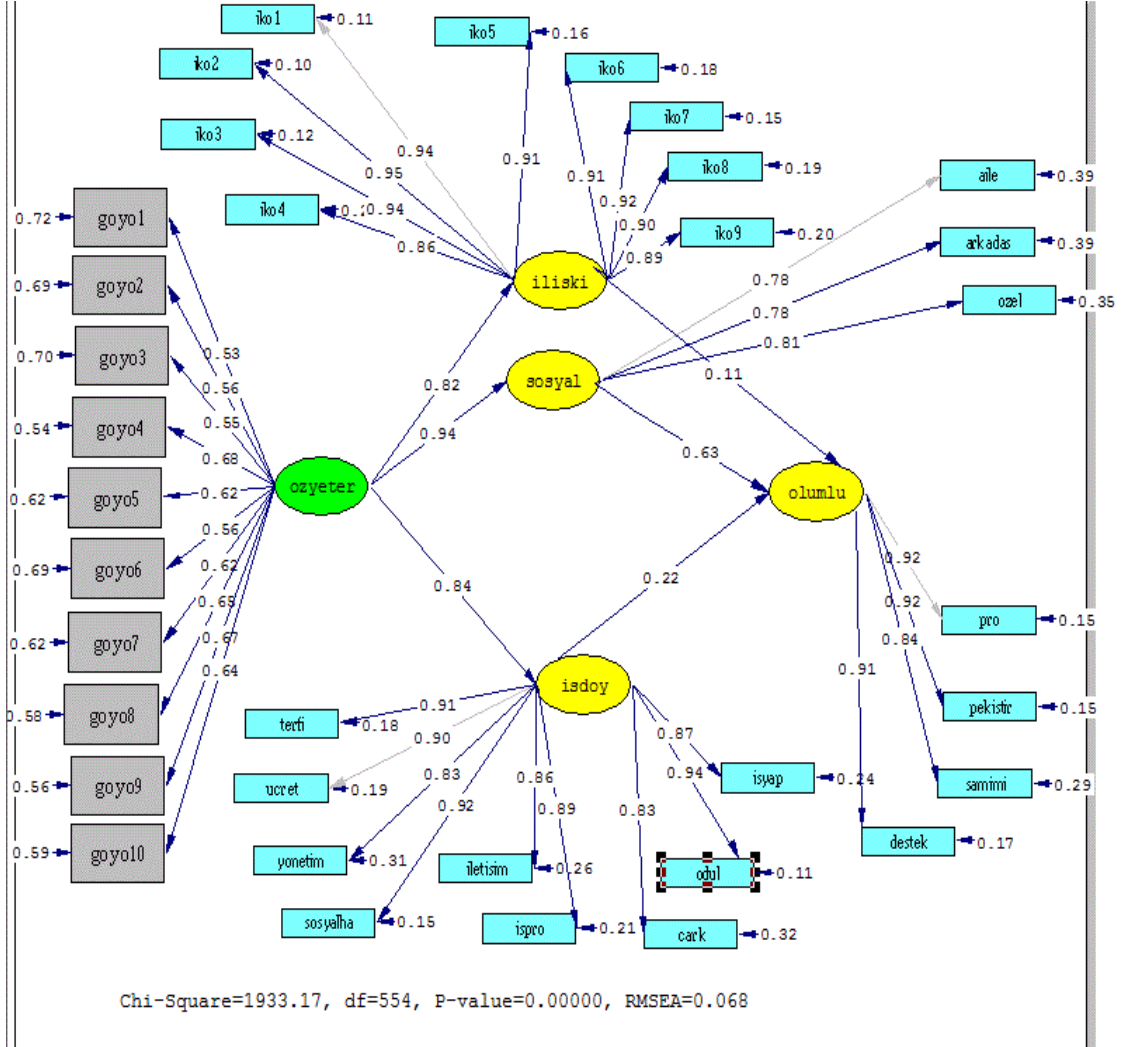
EK 11. Hipotetik Modelle İlgili Olan Standardize Edilmiş Değerler

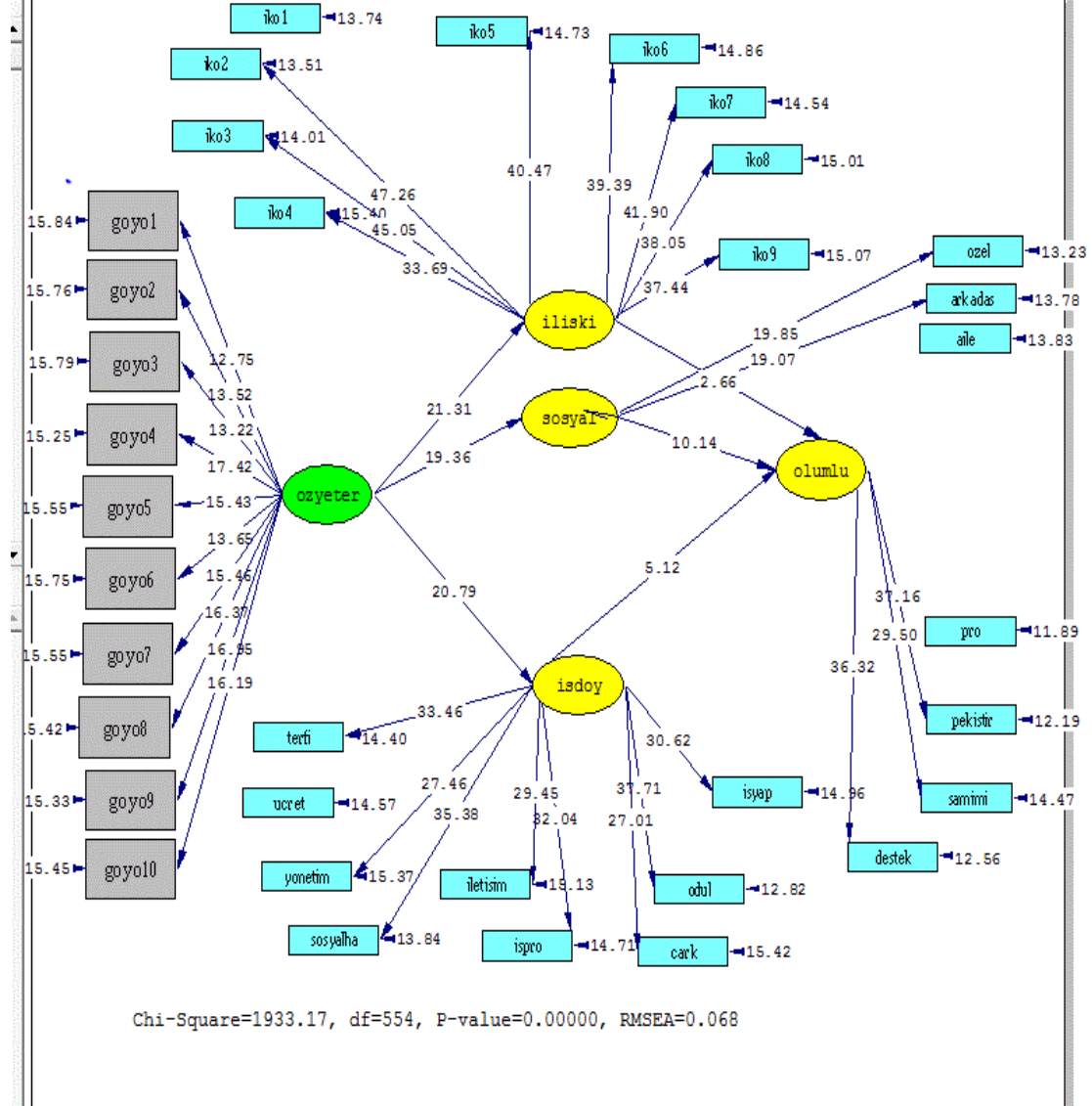
EK 12. Hipotetik Modelle İlgili Olan T-Değerleri

EK 13. Alternatif Hipotetik Modelle İlgili Olan Standardize Edilmiş Değerler

EK 14. Alternatif Hipotetik Modelle İlgili Olan T-Değerleri

BENZERLİK BİLDİRİMİ

‘Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Bireylerin Anababalık Davranışlarının Belirleyicileri’ başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	:19.07.2023
Gönderim Numarası	: 2133677044
Sayfa Sayısı	:102
Sözcük Sayısı	:24706
Karakter Sayısı	:179270
Benzerlik Oranı	:%10
Savunma Tarihi	:21.06.2023

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Ayşegül ANAYURT

Tarih: 19.07.2023

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Ayşegül ANAYURT

E-Posta Adresi:

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm	Üniversite	Yıl
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Başkent Üniversitesi	2009-2014
Yüksek Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ankara Üniversitesi	2014-2017
Doktora	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ankara Üniversitesi	2017-2023

İş Deneyimi

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Psikolojik Danışman	Bahçeşehir Okulları (ANKARA)	2015-2016
Uzman Psikolojik Danışman	Metafor Psikolojik Danışmanlık Merkezi	2018-...

Yayınlar:

Anayurt, A., & Yalçın, İ. (2021). Investigation of Relations between Emotion Regulation, Early Maladaptive Schemas, Cognitive Flexibility, and Rumination, *Kastamonu Education Journal*, 29(4), 194-204. doi: 10.24106/kefdergi.818048

Çamaş, G. ve Anayurt A. (2022). Travma Mağdurlarına Yönelik Grup Müdahaleleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(2), 143-151. doi: 10.18863/pgy.939012